

הישיבה המאה וארבע-עשרה של הכנסת התשיעית

יום שלישי, כ"ג אייר תשל"ח (30 מאי 1978)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מאיר ומאיר כהן; 4. חוק לתיקון פקודת מס ההכנסה (תיקון סעיפים 9א ו-9ב), תשל"ח-1978, של חבר הכנסת ירוחם משל; 5. חוק בתי-המשפט (תיקון), תשל"ח-1978, של חבר הכנסת משה עמאר. לקריאה שנייה ושלישית: 1. חוק לימוד חובה (תיקון מס' 12), תשל"ח-1978, שהוחזר מוועדת החינוך והתרבות; 2. חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהן-נחם) (תיקון מס' 2), תשל"ח-1978, שהוחזר מוועדת הפנים ואיכות הסביבה; 3. חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 8), תשל"ח-1978, שהוחזר מוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היור/ פ. שינמן: אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. נשמע הו-דעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוזכר הכנסת נ. לורך:

ברשות היושב-ראש הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת לדיון מוקדם: 1. חוק הדיינים (תיקון), תשל"ח-1978, של חבר הכנסת דוד גלס; 2. חוק הבחירות למועצת הרבנות הראשית (תיקון), תשל"ח-1978, של חבר הכנסת דוד גלס; 3. חוק המ-הנדסים והאדריכלים (תיקון 4), תשל"ח-1978, של חברי הכנסת עדיאל אמורי, אליקים ג. בדיאן, יהודה בן-

ב. הודעת הממשלה על פעולותיה לשיקום משכנות העוני *

1. תשובת שר הבינוי והשיכון

האמרת מחירי הדירות. אינני רוצה להיכנס לוויכוח ארוך עם חברי הכנסת רוזוליו. אינני נהג גם להטיל אשמה על הפעולות שנעשו או שלא נעשו במשרד השי-כון לשעבר על-ידי קודמי בתפקיד; אבל מגוון קצת לומר שבכך שבמשך עשרת החודשים האחרונים עלה המדד יש משום הוכחה למדיניות בלתי-נבונה ובלתי-מאוזנת של הממשלה בנושא השיכון.

זכאי משרד השיכון בתכניתה שונות — תכנית שלוש פלוס, תכנית למשפחות מעוטות יכולת, תכנית למש-פחות ברוכות ילדים, תכנית לזוגות צעירים — זכאים אלה מקבלים את כל מה שהובטח להם במסגרת מדי-ניות הממשלה. גם אני ער לעובדה שזוג צעיר במרכז הארץ, המקבל כיום משכנתא, אמנם מסובסדת, שעולה ביוקר למדינה, בסכום של 60—70 אלף לירות, עדיין מת-קשה לרכוש דירה שהמחיר שלה האמיר עד 350—400 אלף לירות ויותר, אבל מצב דומה היה גם בשנים עברו. גם בשנים עברו, כאשר דירה עלתה 250 אלף לירות, המשכנתא בשבילה היתה בגבולות של 30—40 אלף לירות. המצב היה פחות או יותר דומה. הפתרון איננו בהגדלת המשכנתאות אלא בהורדת מחירי עלות הבנייה של הדירות, ובעיקר בבניית דירות להשכרה, נושא שאתייחס אליו אחר כך.

חברת הכנסת דורון עמדה, ובצדק, על בעיית התח-זוקה של הרכוש, של נכסי דלא-ינדי בכלל. אנו מת-כוונים בשנה זו לשים דגש על הנושא הזה. בתקציב משרד הבינוי והשיכון לשנת 1978/79 הוקצב סכום של 40 מיליון לירות לפעילות האגודה לתרבות הדור, בה-שוואה ל-5 מיליון לירות שהוקצבו למטרה זו בתקציב לשנת 1977/78. בעיית התחזוקה, הבעיה של איכות החיים, איכות הבנייה ותרבות הדור, היא בעיה חינו-כית ממדרגה ראשונה. בשלב מסויים מוטב לחשוב שה-

היור/ פ. שינמן:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הודעת הממ-שלה על פעולותיה לשיקום משכנות העוני, תשובת השר וסיכום הדיון. רשות הדיבור לשר הבינוי והשיכון.

שר הבינוי והשיכון ג. פת:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי אני רוצה להודות לחברי הכנסת שהשתתפו בדיון על אחיוליהם וברכותיהם למבצע הגדול שהממשלה החלה בו, כזכור, מבצע שיקום משכנות העוני בישראל. אני מתכוון להתייחס לדברים שנאמרו על-ידי חברי הכנסת אף שמרביתם אינם נמצאים באולם בדיון היום.

מרכזי וירשופסקי (התנועה הדמוקרטית לשינוי): יותר נעים לדבר על הנושא מאשר לשמוע עליו.

שר הבינוי והשיכון ג. פת:

אני רוצה לחזור על דברים שכבר נמסרו בזמנם לראש הממשלה ובהם צויין כי במשך עשרת החודשים האחרונים סיפקה הממשלה או משרד הבינוי והשיכון 6,381 פתרונות למשפחות מעוטות יכולת במדינת יש-ראל, משפחות שהתגוררו בתנאים של תת-דיור עד חודש יולי 1977, ביניהן 2,880 משפחות בנות שבע נפשות ויותר; 2,883 פתרונות למשפחות עד שבע נפ-שות, ובכלל זה גם לקשישים בודדים וזוגות. נוסף למספרים מרשימים אלה סופקו כ-618 פתרונות לזוגות צעירים יוצאי משפחות ברוכות ילדים וחסרות יכולת, אשר קיבלו פתרונות דיור, בעיקר דיור להשכרה בדמי שכירות נמוכים וסבירים ביותר.

חבר הכנסת רוזוליו, שפתח את הדיון וייצג את עמדת המערך, האופוזיציה, קבל קשות על שהממשלה במדיניותה היום גורמת לעליית מדד יוקר הבנייה ול-

דיור להשכרה מקבל עדיפות מירבית. אני מקווה שעם השינוי במדיניות הקצאת הקרקעות תוכל המדינה לה- עמיד קרקעות לרשות הבנייה להשכרה. כך לא יצטרך זוג צעיר דווקא לרכוש דירה בתחילת חייו המשפחה שלו אלא יוכל לבחור לעצמו מקום מגורים בהשכרה ולא דווקא בדירה גדולה של שלושה או ארבעה חדרים בשנה הראשונה לחייהם כווג וכמשפחה. נהוג בעולם הרחב שזוג צעיר נכנס לדירה קטנה, לאחר מכן כשה- משפחה גדלה הוא עובר לדירה רחבה יותר. וכך פעמים מספר בתקופת עשרים שנות חייו הראשונות כמשפחה. חבר-הכנסת גרוס עמד גם הוא על נושא זה. ואני יכול להבטיח לבית שאנחנו נמשיך במאמצים המיוחדים שנקטים כבר היום במשרד כדי לדאוג ולהבטיח שבענף הבנייה ובשוק הבנייה בישראל ייבנו דירות להשכרה שיועמדו בעיקר לרשותן של משפחות צעירות, של זוגות צעירים, של משפחות בנות ילד אחד או שניים.

שינוי את התקרה לצורך מתן משכנתאות וסיוע. הצטרפתי מאוד שנאלצתי בשבוע שעבר להעלות את התקרה ל-420 אלף לירות לדירה בירושלים. הצטרפתי משום שעל-ידי קביעה זו נקבע למעשה בדעת הקהל שאין רצפה של מחיר דירה לזוג צעיר בירושלים.

נכון הדבר שציון חבר-הכנסת אהוד אולמרט, בעיית הדיור נוגעת גם לאוכלוסייה שאיננה גרה במשכנות עוני, ובמיוחד כשמדובר בזוגות צעירים. קשה מאוד כיום למשפחה במעמד הבינוני או פחות מזה למצוא שיכון נאות ומתאים לילדיהם. למשפחה כזאת שיש בה שניים או שלושה ילדים קשה לעזור לילדים במציאת דיור ראוי.

הצעתי לשר האוצר, והדבר נמצא היום בדיון, לפטור ממס הכנסה שכר דירה בסדר גודל של 1500 לירות לחודש. יש דירות פנויות שאינן מושכרות, דירות שהן דירה שנייה, ואולי גם במקרים בודדים דירה שלישית של תושבי ישראל שרכשו אותן בעבר אבל אינם משכירים אותן לשוכרים פוטנציאליים משום מס ההכנסה הגבוה החל על הכנסה מסוג זה. בארץ מצויות כיום כ-70 אלף דירות פנויות, מהן כ-15 אלף דירות בידי חברות כמו עמידר ועמיגור, בחלקן הגדול דירות שאינן ראויות למגורים. אלה דירות שנשארו מתחילת שנות החמישים. אבל מצויות גם עשרות אלפי דירות שראויות לדיור והן נעולות, איש לא גר בהן, ואנחנו מאמינים שבאמצעות תמריץ מיוחד זה יופנו דירות אלה להשכרה, יגדל ההיצע, ירדו המחירים ותבוא רווחה מסויימת לאותו ציבור השואף להתגורר בדיור מושכר.

מנחם סבידור (הליכוד):

אדוני השר, מה היא ההתפלגות של 70 אלף דירות אלה מבחינה גאוגרפית?

שר-הבינוי והשיכון ג. פת:

מרביתן בערים הגדולות. מעטים מאוד הם המקרים של אורחי מדינת ישראל שרכשו דירה שנייה העומדת ריקה בעיירות הפיתוח. מדובר בכמה אלפי דירות בירושלים שנרכשו בזמן על ידי עובדי מדינה שהיו אמורים לעבור לירושלים ולא עברו לגור בה, מדובר בדירות בחיפה, בתל-אביב, בפתח-תקווה ועוד. מדובר על דירות שהורים רכשו בעבור ילדיהם כדי שתעמודנה

עניין מתחיל לא דווקא לאחר שהמשפחה עוברת לגור בבית מסויים. או בדירה מסויימת אלא כבר בשלבים הראשונים של חינוך הילדים.

חבר-הכנסת אלגרבלי עמד על הצורך במעורבות של הדיירים המשוכנים בשכונות בשיקום השכונות וב- פיתוחן. אני חושב שחבר-הכנסת אלגרבלי צודק, ואכן זו תהיה מדיניותנו כבר באותן שכונות שבהן התחלנו בעבודה, בארבע עשרה השכונות שעליהן דיווחתי לכנסת בדיון שהתקיים בשנה שעברה; בשש עשרה השכונות שתיוספנה בשנת התקציב. הנוכחית ובשלושים השכו- גות שתיוספנה בשנת התקציב הבאה. אנו פועלים בשיתוף ובתיאום עם הדיירים המתגוררים בשכונות אלה ועם האיגודים ההולנטיים הפועלים במסגרת אותן שכונות. אין המדובר רק בהרחבת הדיור. תכניתנו כו- ללת תשתית קהילתית בהיקף רחב ביותר והיא מבוססת על עירבוב אוכלוסייתי שהוא ברמת חשיבות גבוהה ביותר. חברי הכנסת בודאי עדים לכך שבשבועות האחרונים נמתחה ביקורת על משרד הבינוי והשיכון על שהדירות שנמכרו במכירה חפשית בעיקר בירושלים לא נמסרו לפתרון בעיות המצוקה ולפתרון בעיות של דיירים. שפנו ממשכנות עוני שונים בירושלים הבירה. אני מציע לעצמנו, וזו גם מדיניות משרד הבינוי וה- שיכון, שלא נחזור על משגים שנעשו לעתים בעבר ולא נגרם לכך ששכונות יפות ונאות תהפוכנה לאחר שנים מספר לשכונות הזקוקות לשיקום בגלל העירבוב הבלתי הגיוני והבלתי נכון של האוכלוסייה. וזכור לכולנו מה קרה בשכונה מסויימת בירושלים, שאוכלסה באופן לא מבוקר ובמשך שנים רבות לא ניתן היה לשקמה. לאחר חמש שנים של טיפול ושיקום חוזרת אותה שכונה להיות שכונה מועדפת בירושלים. אבל אילמלא אותה פעולה שנעשתה בחוסר מחשבה תחילה לא היינו נתונים במצב שבו מצאנו את עצמנו לפני שנתיים או שלוש באותה שכונה ידועה בירושלים.

חבר-הכנסת מאיר כהן תבע בצדק כי משרד הבינוי והשיכון יפעל למען אותם דיירים בודדים הנשארים בשכונות שבהן מתחילה פעולת שיקום ללא תשתית קהילתית, ללא בתי ספר נאותים וללא מרכז מסחרי. השכונות האלה נהפכות לשכונות רפאים שבמקרים רבים סכנה להתגורר בהן ובודאי שאי אפשר לגדע בהן בחפשויות, בעיקר בשעות הלילה.

נכון הדבר וצדק חבר-הכנסת מאיר כהן שדיבר על שבעבר נעשו פעולות הפקעה של קרקעות ולאחר מכן לא שימשו הקרקעות הללו לאותן מטרתן שלמען הופקעו. אין בידי כיום לשנות מה שנגרם בעבר אבל אני יכול להבטיח לבית ולחבר הכנסת הנכבד שהעלה את הנושא, כי להבא לא יופקעו קרקעות אשר לא יישמשו לייעוד שלמענו הופקעו.

חבר-הכנסת עמאר דיבר על מדיניות הקצאת הקר- קעות. ידועה לבית עמדתו בשאלה זו. אני מקווה שב- עתיד הקרוב תיתן הממשלה את דעתה לנושא חשוב זה כדי שקרקעות המדינה, שכדיע 93% מהן בבעלות המדינה, אכן יועמדו לפתרון בעיות דיור לא רק למגוון הסוציאלי המיוחד של מדינת ישראל אלא גם לכלל התושבים.

חבר-הכנסת ביטון דיבר על נושא הדיור להשכרה. אני רוצה לומר כאן לבית, שבסדר העדיפויות של פעילות במשרד ובפעילות משרד הבינוי והשיכון היום,

חברת ל' ישיבה קי"ד

— הודעת הממשלה על פעולותיה לשיקום משכנות העוני (תשובת שר הבינוי והשיכון) (פת) (שריד)

שר הבינוי והשיכון ג. פת :

תשאל את חבר הכנסת פלאטו שרון.

חבר הכנסת ורטהיימר דיבר, מנסיונו, על החשיבות של העמדת קרקע מסובסדת במקומות שונים בארץ, בעיקר בעיירות הפיתוח ובאזורים השונים של הארץ שאנחנו מעוניינים במיוחד בפיתוחם כגון הגליל. אנחנו שמים עכשיו דגש רציני ביותר על העמדת קרקע לצורך תכניות של "בנה ביתך". אני מקווה שהדבר אכן יתפתח לממדים גדולים הרבה יותר משהיה נהוג בעבר. נכון, חבר הכנסת ורטהיימר, יש למעט בבנייה גבוהה בעיקר באותן ערים ועיירות שבהן מצויה קרקע זמינה לבנייה נמוכה. יש לכך חשיבות מבחינת איכות החיים. אמנם, בחלק גדול של עיירות הפיתוח אנחנו נמצאים מבחינה גבוהה אם כי יש מקרים רבים שפרנסי הערים מבקשים בנייה גבוהה כדי לתת לעיירות או לערים אופי של עיר מרכזית ומטרופוליט.

חברת הכנסת אשל דיברה על הצורך בתיאום ואולי אפילו בהטלת האחריות לביצוע שיקום משכנות העוני על המערכות המוניציפאליות, על הרשויות המקומיות. זו גם כוונתו של משרד הבינוי והשיכון וזו מדיניותו. אנו פועלים עם הרשויות המקומיות כדי שאחריות הביצוע תיפול ככל שיותר עליהן. אני שמח לדווח לבית, שכמעט הגענו להסדר עם ראשי שתי הערים הגדולות ירושלים ותל-אביב בדבר פעולה מתואמת וביצועה באמצעות המכשירים השונים, העירוניים והממשלתיים המשותפים העומדים לרשותה.

חבר הכנסת קצב שאל אם משרדי הממשלה השונים — לא דווקא משרד העבודה והרווחה ומשרד הבינוי והשיכון — מעורבים גם הם בתכניות לשיקום השכונות? אני שמח לדווח לבית, שהממשלה הקימה ועדה משותפת בראשותו של סגן ראש הממשלה, פרופסור יגאל ידן, שבה מיוצגים משרדי הממשלה הקשורים בשיקום השכונות ובחיי הרווחה במדינת ישראל כגון משרד החינוך והתרבות ומשרד התעשייה והמסחר. ועדה זו פועלת יחד עם חמישה מחברי הסוכנות היהודית והיא מהווה מעין מוסד לתיאום וזמא אשר יתכנן ויפקח ויעמד מקרוב על התקדמות הבנייה והפעולה החברתית במסגרת המבצע של שיקום משכנות העוני במדינת ישראל. אבל גם דבר זה איננו פותר את הרשויות המקומיות מלקחת חלק וליטול אחריות בעבודה זו בעיקר בנושאים הקשורים לתשתית הקהילתית. חברי הכנסת, אין לי כל ספק שהפעולה שקיבלנו על עצמנו — בודאי נעשו פעולות חשובות בנושאים אלה גם בעבר — היא פעולה רחבת ממדים, זה מבצע שבדרכו לא יתקל להחגבר על כל הקשרים, המגבלות וההתחכמים, אבל זה מיבצע חשוב שאין מדינת ישראל יכולה להתעלם מן ההכרח שבקיומו ושביצועו. הדבר מחייב פעולה משותפת של כל הגורמים, של הממשלה ושל הסוכנות היהודית. הדבר יחייב גם את עזרתה של הכנסת ואת עזרתם של חברי הכנסת בוועדות השונות. בהודעתי בכנסת בשבוע האחרון הבעתי את תקוותי, שהכנסת אכן תיתן לנו את עזרתה ותושיט לנו את ידה לביצוע המשימה. אני סמוך ובטוח ומוכן לחזור על אותה תקווה, שאכן אין לי כל ספק שאם הכנסת תתבקש להגיש את עזרתה לביצוע תכניות אלה ולביצוע שיקומן של שכונות העוני ביישוב רגיל, היא אכן תגיש אותה והממשלה תוכל להמשיך בפעולה זו עד שתגיע לפתרון, פתרון שכולנו שואפים לו.

לרשותם כאשר יינשא, והיום דירות אלה עומדות ריקות.

חבר הכנסת אמיר בצדק דיבר על הצורך בהרחבת דירות קיימות. אני סבור שבשנה זו נעשה יותר מאשר נעשה אי פעם בכיוון זה. חברת עמידר, למשל, איתרה 2,800 משפחות שבהן עשר גפשות ויותר ואשר בשנת הכספים 1978/79 ישוכנו בדירות רחבות יותר, דירות שתהיינה גדולות יותר על-ידי איחוד של שתיים או אפילו של שלוש דירות שיצורפו ליחידה אחת וישופצו. העלות לדירה כזאת היא כשליש מן העלות לבנייתה של דירה חדשה משום שבמקרה זה אין צורך בתשתית, אין צורך בכבישים, אין צורך בקווי חשמל חדשים. פעולה כזאת יכולה להחלט להביא למספר רב של פתרונות.

עם כניסתי למשרד ביטלתי את ההגבלה שהיתה קיימת עד אז לגבי דירות המזכות את רוכשיהן בעזרה ממשלתית וסובסידיה משמעותית ביותר במשכנתאות שהזכאים האלה מקבלים. בעבר היה נהוג שהזכאים רשאים לקבל במסגרת התכניות השונות את התמיכה הממשלתית אך ורק אם הם רוכשים דירה ששטחה איננו עולה על 70 מטרים מרובעים ברוטו, הווה אומר 64 מטרים מרובעים נטו. הדבר שונה ל-85 מטרים מרובעים, או, יותר נכון, 88 מטרים מרובעים ברוטו. אלה דירות שיכולות בהחלט לשמש משפחות שבהן 2-3 ילדים.

חבר הכנסת פלאטו שרון אמר, בצדק, כי מכירת דירות איננה הפתרון לטווח ארוך משום שהציבור אשר יכול להרשות לעצמו לרכוש דירות הולך וקטן עם הסיכון רור הבלתי מתקבל על הדעת בעלות הדירות. לכן נעשה מאמצים, כפי שאמרתי קודם, מאמצים מיוחדים כדי להבטיח שתהיינה דירות בשכירות. אבל דבר זה תלוי, כאמור, במדיניות הממשלה ובמדיניות של הקצאת קרקעות. בעולם הרחב מקובל שדייר משלם בשביל שכר דירה בערך 20%-25% מהכנסתו. במדינת ישראל, לצערי הרב, דבר זה איננו מוכר ולכן גם קשה מאוד לפעול ולמשוך גורמים שישקיעו בבנייה להשכרה. אף על-פי-כן נצטרך ללכת בכיוון זה. אנחנו עושים עכשיו את המאמצים הדרושים והראויים לשינוי התחיקה ול-הבטחת משיכה נאותה של גורמים לבנייה להשכרה. חבר הכנסת פלאטו שרון מבקש שדירות פנויות בעיירות הפיתוח יועמדו בשכירות לרשותם של תושבים-אזרחים הבאים להתגורר בעיירות אלה וגם לרשותם של אלה המתקשים לרכוש דירות בעיירות פיתוח והם מתגוררים בהן שנים רבות. זו פעולה הנעשית על-ידי המשרד. אני שמח לדווח לכנסת ולחבר הכנסת פלאטו שרון שהדבר נעשה בקצב מזורז ורציני והדבר מדברך ועוזר.

יופי שריד (המערך):

אדוני השר, אולי אתה יכול לדווח כמה דירות קנה חבר הכנסת פלאטו שרון לצרכי הווגות הצעירים, כפי שהבטיח.

שר הבינוי והשיכון ג. פת :

אינני יודע כמה דירות קנה חבר הכנסת פלאטו שרון כשם שאינני יודע כמה דירות קנה חבר הכנסת יוסי שריד.

יופי שריד (המערך):

ההבדל הוא שאני לא הבטחתי דירה לאיש בשעה שהוא הבטיח.

— הודעת הממשלה על פעולותיה לשיקום משכנות העוני (סיכום דיון) (שינמן, קצב, אשל, ביטון);
— הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת (שינמן, ברמן) —

סיכום הדיון

קוראת לממשלה לכלול — נוסף על תכניות שיקום פסי למשכנות עוני — תכניות בתחום החינוך, העבודה הקהילתית, בריאות ואיכות חיים.

הכנסת מוחה נגד פעולות משרד השיכון במכירת דירות שנבנו במימון ציבורי ונועדו לזוגות צעירים ולקליטת עלייה בשוק החפשי, במקום להבטיח שימוש בדירות אלו לפתרון מצוקת הדיוור.

הכנסת רואה בחרדה את כוונת משרד השיכון להפעיל תכנית שיקום למשכנות עוני על-ידי הקמת מנגנון מרכזי במקום להפעילה באמצעות העיריות והרשויות המקומיות.

היו"ר פ. שינמן:

הצעה בשם החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון יביא חברי-הכנסת צירלי ביטון.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, הנני מתכבד להביא את הצעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון לסיכום הדיון על הודעת הממשלה על שיקום משכנות העוני:

1. הכנסת מציינת בדאגה שמצוקתם של תושבי משכנות העוני במדינה הולכת ומחמירה. 2. הכנסת קובעת שהממשלה לא נקטה בצעדים הדרושים כדי להקל על מצוקתם של דיירי משכנות העוני, לא מבחינת הבטיחות דיור אנושי ולא מבחינת קיום תנאי חיים הוגנים. 3. הכנסת תובעת מהממשלה לעבד תכנית תקציבית ומבצעת, לא רק חברתית, לחיסול מצוקת הדיוור של תושבי משכנות העוני בישראל תוך חמש שנים ולהעמיד את המימון הדרוש למטרה זו בתקציב המדינה. 4. הכנסת קובעת, שבתכנית לחיסול מצוקת הדיוור לתושבי משכנות העוני תבנה הממשלה דירות מתאימות בשכר דירה חודשי זול לתושבים המעוניינים לעבור לדיוור בשכירות חודשית. 5. הכנסת תובעת מהממשלה לעבד תכנית תקציבית ומבצעת לחמש שנים להקלת מצוקת הדיוור בכפרים הערביים. תכנית זו תכלול בניית שיכונים, העמדת שטחי קרקע לבנייה עצמית ומתן הלוואות מתאימות בתנאים עממיים.

היו"ר פ. שינמן:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה.

הצבעה

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת צ. ביטון לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת ת. אשל לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת מ. קצב נתקבלה.

ג. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

1978, הוחלט, בהתאם לסעיף 7דא לתקנון, להטיל על ועדת הכנסת לקבוע את הוועדה שתדון בהצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת עקיבא נוף בנושא: "מניעת חינוך לאכזריות במלחמות שווייץ", ועדת הכנסת החליטה בישיבתה היום שהדיון בהצעה הנ"ל יועבר לוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

היו"ר פ. שינמן:

תודה לשר הבינוי והשיכון שהביא את סיכום הדיון על הודעת הממשלה על פעולותיה לשיקום משכנות העוני. אנו עוברים עתה להצעות סיכום שיובאו על-ידי הסייעות ואחר-כך נצביע עליהן. ראשונה הצעת סיכום מטעם סיעות הליכוד, התנועה הדמוקרטית לשינוי, חזית דתית לאומית וחזית דתית תורתית — אגודת יש-ראל. את ההצעה יביא חברי-הכנסת משה קצב.

משה קצב (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, הצעת סיכום מטעם סיעות הליכוד, התנועה הדמוקרטית לשינוי, חזית דתית לאומית וחזית דתית תורתית — אגודת ישראל: הכנסת רושמת לפניה את הודעת שר הבינוי והשיכון המתנייה חסות לשיקום משכנות העוני ומקדמת בברכה את יוזמת הממשלה בפעולות השיקום כפי שהוצגו בעת פתיחת המושב הנוכחי. הכנסת מציינת את החשיבות הרבה, החינוכית והדחיפית הכרוכות בפעולות שיקום משכנות העוני ומאמינה כי בתיכנון נכון ושיטתי ובתיאום בין כל משרדי הממשלה הנוגעים בדבר תועלה רווחת דיירי משכנות העוני ויוחל בתהליך יסודי לצימצום סבלן של השכבות המתגוררות במשכנות העוני.

היו"ר פ. שינמן:

הצעת סיכום מטעם סיעת המערך תביא חברת הכנסת תמר אשל.

תמר אשל (המערך):

הצעת סיכום על הודעת הממשלה על פעולותיה לשיקום משכנות העוני מטעם סיעת המערך: הכנסת קובעת בצער כי הודעת הממשלה לא חרגה מגבולות הצהרה וכי לא הובאה לפניה תכנית מפורטת בת-ביצוע לשיקום משכנות העוני וקהילות המצוקה.

הכנסת מביעה את דאגתה גיבול הפער ההולך ומתרחב בין השיכונים המוצעים לזוגות צעירים לבין הצרכים ההולכים וגדלים ומספר הזוגות הצעירים. חוקקים לדיוור. הכנסת קוראת לממשלה לעבד תכנית שתבטיח דיור נאות ובהישג יד לזוגות הצעירים, אם בשכירות ואם ברכישת בתנאים נוחים. הכנסת קובעת כי מדיניות השיכון של הממשלה אינה עולה בקנה אחד עם צרכי פיזור האוכלוסיה. הכנסת מציינת כי מדיניות הממשלה בתחום מימון השיכון, דרכי ניצול התקציב והפחתת המעורבות הממלכתית-ציבורית בבניית שיכונים גורמת לעליית מחירי הדירות, להורמת משאבים לדירות יקרה במרכז הארץ, וכי מדיניות זו תביא למצוקה הולכת ומחריפה בתחום הדיור. הכנסת מביעה מורת-רוח מקצב הטיפול בפניגין של משפחות מרובות ילדים, דרי משכנות עוני ומצוקה, ותובעת החשת הטיפול בבעיה כאובה זו. הכנסת קוראת לממשלה לעודד בנייה נרחבת להשכרה לפתרון בעיית הדיור. הכנסת

היו"ר פ. שינמן:

אבקש את יושב-ראש ועדת הכנסת למסור הודעה. יצחק ברמן (יו"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשם ועדת הכנסת הריני מתכבד למסור לכנסת את ההודעה הבאה: בישיבת הכנסת מיום ט"ז באייר תשל"ח, 23 במאי

ד. הצעות לסדר-היום

1. הצורך בהקמת ועדה ממלכתית לבדיקת דרך הטיפול בבטחון פנים

הזנחה, המחדלים אינם חדלים, דמי נקיים נשפכים, פוגרום מים מבוצעים לא בכנר, במולדת; לא נגד עם חסר מגן, במדינתנו הריבונית, אשר לרשותה כוח אדיר". והוסיף מר בגין ואמר: "דרושה חקירה. גברת מאיר מינתה ועדת חקירה. מדוע ועדת חקירה במינוי הממשלה מדוע? הרי מעשה הממשלה ומחדליה צריכים להיחקר. מעשי הרש"ר יות העומדות לפקודתה של הממשלה צריכים להיחקר. כל הכבוד לאורחים הנכבדים ששמותיהם הוקראו אבל זה מינוי ממשלתי. אנחנו תבענו ותובעים ועדת חקירה פארלאמנטאריה. האם זה עניין מדיני שבגללו מישוה חושש שמא השקפה זו או זו תשפיעו המדובר בחיי הילדים שלנו, בממצאים בטחוניים", ושוב חוזר ואומר מר בגין בשפט אחר: "אני קורא לממשלה לבטל את ההודעה. אני קורא לכל חברי הכנסת לתמוך בהקמת ועדת חקירה פארלאמנטאריה. תומכי הממשלה ומתנגדיה, באהבת ישראל וילדי ישראל ישבו יחד, יחקרו ויקבלו תשובות וידעו איך למנוע בעתיד פרשיות דמים כאלה". עד כאן דברי ראש האופוזיציה דאן ראש הממשלה דהיום. והכול בעצמה רטורית שקשה להתחרות בה, ואינני מנסה.

חברי הכנסת, מה קרה עם מר בגין? האומנם מדובר באישיות מפוצלת, באדם אשר החוק במערכת גורמא-טיבית אחת בהיותו באופוזיציה ובתפוסה ממנה כאשר הוא מכהן כראש הממשלה ונושא באחריות לבטחון של העם? כביש החוף מיושב בצפיפות ואין מדובר בעיירת ספר מבודדת יחסית. כדי להגיע לכל חוף מספיקת האם, טולטלו חיות-אדם אלה בסירותיהן למעלה משתי יממות, כעשרים שעות באור יום, ולא במהלך של כמה שעות הליכה מהגבול העוין אל היעד בחשכת לילה ובאזור הררי מבותר ועתיר צמחייה עבותה. כיצד זה לא נתגלו? וכיצד קרה שכוחות הבטחון גילו אולתיד כה מראייה מאז השתלטו הרוצחים על הכביש? כבוד היושב-ראש, הרי היתה אתרעה מודיעינית על אפשרות לפיגוע דרך הים. מה היו הנחיותיו של ראש הממשלה? מה היו הוראותיו של שר הבטחון בטרם יצא לחוף-לארץ? באילו אמצעים נקט סגן ראש הממשלה, שכיהן כממלא-מקום שר הבטחון? האם שר הפנים האחראי למשטרה גילה עניין באתרעה, האם ידע על כך? מה היה טיבה של הכוננות, אם היתה, בעקבות האתרעה? אין להסתפק בבדיקה הטכנית העצמית. יש לבדוק כיצד פועל הדרג המיניסטריאלי, כיצד פועל יורעות הבטחון. ובאשר למי כובדי השרים, הרי מדובר באישים בעלי דעות ברורות בענייני בטחון. באותו נאום של ראש הממשלה, שממנו הבאתי כמה ציטטות, הוא אמר בטון היומרני האפייני לו, ואני מצטט: "יש לנהל מתקפה מתמדת בלתי פוסקת ולהשיג את המטרה האלה בכל מקום ובכל שעה. הם בהישג ידינו. כוח אדיר לרשותנו. רק נפעיל אותו בדרך המתאימה כדי שלא יוכלו עוד לעולמים לבצע את אשר עשו הזדים האלה". "לעולמים", לא פחות. אמנם ניתן לשפר והכרחי לשפר את שיטות ההתגוננות והלוחמה נגד הטרור. אבל כבר אז, כאשר האונזי לראש האופוזיציה, סברתי שמר בגין לקה בהגזמת האפשרות ליצור מערך הרמטי, פאסיבי ואקטיבי נגד הטרור. עכשיו מבין זאת, מן הסתם, גם ראש הממשלה. אבל חוששני כי לא רק שהמצב לא שופר אלא שהוא הוחמר. ולא אתבצע ממנו את פרעון השלש, שמלכתחילה לא היה לו כיסוי

היו"ר פ. שינמן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום. בראשונה הצעה לסדר היום מס' 1121: הצורך בהקמת ועדה ממלכתית לבדיקת דרך הטיפול בבטחון פנים, של חבר-הכנסת יגאל אלון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת יגאל אלון.

יגאל אלון (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הטבח המחריד בכ"ב ש החוף לאורו של יום, במרכזה של הארץ, חשף כשלון בטחוני מן התמורים שידעה המדינה. במשך שנים ארוכות סובלת המדינה מזמן לזמן מפגיעים קשים וגם זוכה בהצלחות גדולות.

בדברי כנסת בעקבות הרצח השפל נמנעתי במת-כוון מלערוך חשבון עם הממשלה בטרם באו מתינו היקרים לקבר ישראל. אולם כבר אז הצעתי לחקור את הפרשה. קיוותי שהממשלה תבין שהפעם מדובר בה-צלחת הטרור הנפשע של אש"פ בנסיבות המחייבות חקירה אובייקטיבית לעומק כדי לחשוף חוליות רמות במערך הבטחון השוטף, לקבוע אחריות ולהפיק לקחים. אמנם צה"ל ומשטרת ישראל קיימו חקירות פנימיות משלהם. הממשלה קיימה דיון משלה. עיינתי בממצאי החקירה של צה"ל והודאתי מאוד. דווקא מה שנתגלה בחקירת צה"ל מחייב חקירה מקיפה יותר של זרועות הבטחון וכן מחייב בדיקת האחריות המיניסטריאלית וסדרי העבודה של הממשלה. ועדת הפנים עיינה בממצאי חקירת המשטרה והמליצה כי, אני מצטט, "על הממשלה למנות בדחפיות ועדה ציבורית בלתי תלויה שתבדוק את מכלול האירועים ותמליץ על הצעדים שיש לנקוט בהם בעתיד". ואילו הממשלה התעלמה מהמלצה זו וטיאטאה את הנושא אל מתחת לשטיח. היא הסתפקה בדיון הטכני של ועדת שרים, שעם כל חשיבותו אין הוא יכול להספיק. לרגע דומה היה שהממשלה מבינה כי חומרת הפיגוע ונסיבותיו מחייבות חקירה אובייקטיבית, בעקבות דבריו של שר המשפטים באוניברסיטת ברא"ל ב-14 באפריל השנה. הוא אמר בין השאר, לפי עתון "הארץ" ואני מצטט: "בתום הברורים שערכו המשטרה והצבא בנסיבות אסון האוטובוס בכביש החוף, יש מקום לכך שרשות ממלכתית בלתי תלויה תחקור את האירועים". ולפי "ידיעות אחרונות" גם אמר כי, אני מצטט, "יש לבדוק את הפרשה על כל היבטיה". דברים כדברנות, דברים נכוחים. אבל טעיתי. כיצד לא הבינתי כי פרט לענייני משרדו מבומנם המצומצם ביותר אין השר תמיר מוסמך כנראה לדבר בשם הממשלה? ועדת חקירה בלתי תלויה לא נתמנתה. הנוגעים בדבר בדקו את עצמם.

כבוד היושב-ראש, האומנם כך היתה נוהגת הממשלה אילו היתה באופוזיציה ובנסיבות חמורות כל-כך? — בהחלט לא. כאשר קרתה הטרקאדיה במעלות במאי 1974 מינתה ראש הממשלה גולדה מאיר ועדת חקירה בלתי תלויה בראשותו של נשיא הטכניון עמוס חורב. ועדה זו לא נשאה פנים בחקירתה היסודית ובמסקנותיה והמ-לצותיה הנכוחות. אבל ראש האופוזיציה דאן, חבר-הכנסת מנחם בגין, לא נחה דעתו מכך. הוא תבע בכל חוקף ועדת חקירה פארלאמנטאריה ואמר בין השאר מעל במה זו, ואני מצטט: "וועדה רודפת וזוהגת, הנוהגת גוררת

חבלה והרס בקרב האוכלוסיה האזרחית בארץ, תוך גילויי גבורה-והירוף נפש אישיים ראויים לציון. אך אלמנטארי היה שהמטרה תבחן את חלקה באירוע, לחיוב ולביקורת כאחד, ואך טבעי היה שהצבא יעשה כן לגבי חלקו שלו באירוע. אך באלה אין די: נוסף לבידיקה של כל גוף את עצמו, אף הוצאת מסקנות פנימיות, נוסף ללימוד לקחים עצמיים, התבקשה ומתבקשת בחינה כוללת ומדוקדקת של האירוע, ובעיקר של דרכי הטיפול בבטחון הפנים עלידי גוף כללי-ממלכתי מוסמך. במיוחד חשובה בדיקה מחדש של כל נושא השליטה, הפיקוח והאחריות לבטחון פנים. לפיכך החליטה הממשלה ביום 30 באפריל 1978 על הקמת ועדת שרים בהרכב סגן ראש הממשלה, שר האוצר, שר הבטחון, שר הפנים ושר המשפטים, שתבדוק את הממצאים, המסקנות וההמלצות של הוועדה הצבאית ושל הוועדה המשטרתית אשר בדקו את האירועים האמורים. כמרכיב תבדוק ועדת השרים את תחומי האחריות לבטחון פנים, את חלוקת הסמכויות, התאום וכל הקשור בהם בין ורועות הבטחון, לרבות הקצאת המשאבים. הוועדה תביא את המלצותיה לאישור הממשלה אשר תדווח עליהן לוועדת החוץ והבטחון של הכנסת. בראש הוועדה יעמוד סגן ראש הממשלה.

שלמה הלל (המערך):

כל חברי ועדת הפנים, לרבות חבריך, כל חברי הקואליציה בוועדת הפנים, גם לאחר שידעו על קיומה של החלטה זו, תבעו מהממשלה, שאליה הפנינו את הבקשה שלנו, שתמונה ועדה בלתי תלויה שתבדוק את העניין. לאחר מכן כתבנו וקיבלנו תשובה: כך המצב. בכל זאת איך אתה מסביר שלאחר פניית כל חברי הוועדה על כל סיעותיה, לרבות חברי הקואליציה, ד"ש והליכוד, התעלמה הממשלה מפנייה זו שלנו שהיא פנייה של כל חברי הבית?

שר המשפטים ש. תמיר:

אתה יוצא מהנחה שהיתה התעלמות. אם תאזין בשלושה ובנחת תשמע את תשובתי לתבר-הכנסת אלון שהעלה את הנושא.

חברי הכנסת, ניתן היה לקוות, לפחות לצפות, שחבר-הכנסת אלון, שהוא לא רק איש מדינה אלא גם איש בטחון, לפחות בנושא זה לא יחפש ניגוח פוליטי מפלגתי, יתייחס לדברים לגופם ויהיה זהיר בבחירת מונחים כגון "כשלונו בטחוני מן החמורים שידעה המדינה".

יגאל אלון (המערך):

זה כאן וכאפס לעומת מה שאמר מנהיגך מר בגין בעבר.

שר המשפטים ש. תמיר:

אני בראשית הדברים, תהיה לך הודמנות למכביר לקריאות ביניים.

(חבר-הכנסת ח. בר-לב קורא קריאת-א-ת-ביניים.)

חבר-הכנסת בר-לב, אתן הודמנות לקריאות ביניים. הרשו לי לפחות את הנושא. אני בכל זאת מציע לחברי הכנסת אלון ובר-לב, ששניהם אנשי בטחון, להאזין לתשובה עניינית בנושא בטחוני, אחר-כך קריאות הביניים יוכלו לתשובה.

הגיוני. אבל נשאלת השאלה: האם ראש הממשלה מקדיש תשומת-לב מספקת לשירותי הבטחון הכפופים לו מבחינה מיניסטריאלית? האם יש לו יועץ לענייני מודיעין כפי שהומלץ עלידי ועדת אגרנט? האם מינה עוזר לתיאום הלוחמה בטורור? חוששני שלא. מכל מקום, המצב טעון הבהרה. ושר הבטחון, האם לקח בריצינות את האתגרים המודיעיניים? אם כן, הרי שכנראה לא הסיק מסקנות שהלמו את חומרת המצב. הרי גם בעבר הרחוק היו חדירות דרך הים. כלומר אפשר היה לצפות להישנות של מקרה כזה. וסגן ראש הממשלה, ממלא מקום שר הבטחון, הרי הוא ידע להשיא עצות מרובות, ביניהן טובות מאוד, בסוגיית המודיעין דווקא ובפירושו המבצעי של המודיעין, הן בהמלצות ועדת שר-ידין והן במסקנות ועדת אגרנט. האם הוא עצמו נהג בהתאם להמלצות שלו, של הוועדות שהיה חבר בהן? ומה דעתו עכשיו על האחריות המיניסטריאלית שלו ושל חברי הממשלה האחרים הנוגעים בדבר? ושר הפנים, האם הוא סבור שצירוף משדרי המשטרה והפנים הוא מינהלי בלבד או שיש לו ולמשדרי אחריות מיניסטריאלית לפעולת המשטרה? האם לשכתו מצוידת באמצעים הדרושים כדי למלא תפקיד חיוני? וזה גם שאלות אלה תובעות הבהרה.

חברי הכנסת, אינני עומד על כינון ועדה פארלאמנטרית דווקא. אסתפק בהחלט במיניו ועדת חקירה משפטית בדומה לוועדת אגרנט או ציבורית בדומה לוועדת חורב. שתי ועדות אלה התמנו בשעתן על-פי החלטת הממשלה.

יצחק יצחקי (הליכוד):

האם ביקשת ועדת חקירה גם במקרה של מלון סבוי?

יגאל אלון (המערך):

מה אתה מבלבל את המוח? מה אתה משווה? אנחנו מינינו ועדות, וציטטתי מה אמר מנהיג הסיעה שלך, איך הוא אמר, ותדמה באוניך איך זה נשמע בעולם הגדול, אחד בפה ואחד בלב או שתי גורמות מוסריות. אינני בא בטענות אל שר המשפטים בעניין המחלף הבטחוני בכביש החוף מן הצד הצבאי. אבל יש לי טענה לראש הממשלה ולשר המשפטים, מדוע אתם מסרבים למנות ועדת חקירה בלתי תלויה. הרי אתה, שר המשפטים, הבטחת זאת בפומבי. הבטחת — קיים.

אני מציע שמליאת הכנסת תקיים דיון על הצורך במינוי ועדת חקירה ממלכתית בלתי תלויה לבידיקה הפרשה על כל הבדיקה ולחקירת האירועים, כפי שנוסח בשעתו עלידי שר המשפטים בכבודו ובעצמו.

אני סיימתי. ידידי שר המשפטים, מה יש לך לומר להגנתך?

היו"ר מ. שיגמון:

שר המשפטים ישיב להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת יגאל אלון.

שר המשפטים ש. תמיר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אירועי שבת הדמים ב-11 במאוס 1978 בכביש החוף, שבה נקפדו חייהם של אזרחים, גברים, נשים וילדים חסרי הגנה בידי רוצחים נתונים, מחייבים בדיקה מלאה של דרך הטיפול בנושא בטחון הפנים במדינה. אמנם נכון הדבר, ועדה צבאית וועדה משטרתית בחנו כל אחת בתקומה את פעולת הכוחות שפעלו באותה שבת, נגד שליחי אש"פ שבאו לזרוע

הזרועות עצמם, אשר אין להם הסמכות המיניסטריאלית של שרים, ושהם ממונים על-ידי ממשלה ובצורה זו או אחרת יכולים להיות מושפעים ממנה, הם אינם בהכרח מעל לוועדה של חמישה שרים. שבתוכם סגן ראש הממשלה, שר הבטחון ושר הפנים וכל מי שהוזכר בוועדה. אני חושב שנהפוך הוא: אנו הרי לא באים להקים ועדת חקירה על איוו שהיא פרשה הטעונה החשדה מזה והת-גוננות מזה. הרי לכל הדעות, אם היו תקלות — ולדעתי היו תקלות — הרי אלה הן תקלות של תוס'לב, של סגנה, תקלות הטענות טיפול, הטענות בדיוק מחדש, הטענות הצבה מחדש של הממונים על הנושא. אלה אינם עניינים מסוג "נתיבי נפט" או נושאים אחרים שהיה חשש כי ממשלה תחוש לבדוק דברים שאירעו בסמך כותה. כאן מדובר בקודש הקדשים, מדובר בבטחון או רחי המדינה. האם אתה מטיל ספק שחמישה שרים המוס'דים מטעם הממשלה, החייבים בדיווח לממשלה שת-דווח לוועדת החוץ והבטחון אשר אתה ועוד כמה מחב-ריך נמנים עליה, האם אתה מטיל ספק שהגישא לענין זה היתה גישה עניינית, רחבה ומקפת, כאשר עליהם האחריות, חברי-הכנסת אלון, לא רק למה שקרה אתמול אלא למה שיהיה מכאן ולהבא בתחום חלוקת הסמכויות, למה שיהיה מכאן ולהבא בכל המערכת של בטחון פנים, שהיא מקפת ומעמיקה מעל ומעבר לשאלה של סגירת הים או סגירת גבול זה או אחר והיא חובקת נושאים עדיניים ורגישים מאין כמוהם, שהם בטיפול השרים הא-להי אמרנו: לא די במשטרה הבודקת את עצמה, צריך זווית ראייה נוספת; לא די בצבא הבוחן את עצמו, צריך זווית ראייה נוספת; לא מספיק סגן ראש הממשלה, צריך מספיק בכל אלה, כולנו נשב ונחשוב. לרשותנו הדין וחשבון הצבא, לרשותנו הדין וחשבון המשטרה, ובדי-קתנו תיבדק על-ידי מליאת הממשלה, וזו תעבור את העין הבוחנת והביקורת של ועדת החוץ והבטחון שהכול יהיה פרוש לנגד עיניה. חברי-הכנסת אלון, הלזה ייקרא: "לטאטא מתחת לשטיח"? האם זה לא ניגוח לשמו?

יגאל אלון (המערך):

אתם פותחים להגיד לציבור את האמת.

(צחוק בספסלי הליכוד)

שרי-המשפטים ש. תמיר:

אדוני, אתה הוספת ואמרת: רשות ממלכתית בלתי תלויה. ובכן, ממשלת ישראל איננה מחשידה את עצמה. היא רשות ממלכתית בלתי תלויה. היא תלויה בגורם אחד מעליה, ריבונית עליה היא הכנסת ולה היא תדווח. והיא בוודאי לא תדווח לציבור על הדברים שאתה הרהבת עוז להשמיע אותם כאן, כמו, למשל, אם היתה אתרעה מודיעינית קודם לכן או לא היתה כזו.

יגאל אלון (המערך):

מדוע לא תבצע את מה שאמר בשעתו ראש הממשלה, הקמת ועדת חקירה פארלאמנטארית?

שרי-המשפטים ש. תמיר:

אני אשיב לכל שאלותיך. שמעתי אותך בקשב ולא הפסקתי את דבריך אף פעם אחת.

זלמן שובל (הליכוד):

רק זה חסר, ועדות חקירה פארלאמנטאריות.

יגאל אלון (המערך):

לפחות בלי הטפת מוסר.

שרי-המשפטים ש. תמיר:

ידידי חברי-הכנסת אלון, כל מה שעשית בעשרים הדקות שעמדת על הדוכן היה הטפת מוסר. עכשיו תש-מע את החשובה. כנסת זה דיאלוג, כבר קבענו מזמן, לא מונולוג.

כאשר מדבר שר מרכזי ובכיר עם ידע של עשרות שנים על נושא בטחוני מובהק ואומר בסוף דבריו: אני מעולם לא חשבתי שהארץ הזאת תוכל להיות סגורה הרמטית; כאשר מדבר חבר בממשלה שבזמנה היתה הפרשה האומללה של מעלות; כאשר מדבר חבר בממשלה שבזמנה היתה הפרשה הטראגית של מלון סבוי; —

שמעון פרס (המערך):

מה זה שייך?

שרי-המשפטים ש. תמיר:

— כאשר מדבר חבר ממשלה שהיא היא שהחליטה על חלוקת הסמכויות כפי שהיא קיימת יש אולי גם לה במידה זו או אחרת השלכה כלשהי על מה שהתחולל —

יגאל אלון (המערך):

יכולתם לשנות זאת במשך שנה, אם זה לא היה טוב.

שרי-המשפטים ש. תמיר:

תקבל תשובה על הכול, חברי-הכנסת אלון.

כאשר מדבר חבר ממשלה, שבזמן כהונתה או כהו-נותיה ממשלה אחרי ממשלה — פרט לשני מקרים לפני שנים רבות וארוכות — לא הוקמה אף ועדת חקירה פארלאמנטארית אחת: כאשר הוא המדבר, אני מציע לו: לאט לך בניסוחיך. כיצד אתה בא בניסוחיך אלה ואומר, בדברך על נושא כל-כך כאוב ורוע-דמים: "הממשלה טיטאטא את הנושא מתחת לשטיח"? זאת, כאשר מייד, בזמננו, היתה ועדת הבירור הראשונה במשטרה? זאת, כאשר מייד, בזמננו, היתה ועדת הבירור השנייה בצבא?

יגאל אלון (המערך):

זה היה בירור אוטומאטי של כל זרוע ולא מעשה

שרי-המשפטים ש. תמיר:

אני בכל זאת באמצע המשפט, חן לי לסיים. זאת, כאשר המבררים היו אישים מדרג בכיר ביותר, לא פחות מידידנו המשותף האלוף חורב, וכאשר הם הגיעו למסקנות ולא היססו למתוח ביקורת ולהפיק לקחים שכבר עתה נותנים עליהם הם הדעת. זאת, כאשר הממשלה הזאת מתייחסת אל כל אלה כאל תשתית בלבד לוועדת שרים בהרכב של חמישה שרים, שיש להם השלכה זו או אחרת ובכלל זה ההשלכה שעליה שאלת אותי, ההשלכה המשפטית. כאשר היא מייד מרכיבה בזימתה ומרצונה החפשי ועדה לבחינה כוללת של כל ההיערכות, גם של זו שנקבעה על-ידי הממשלה שבה כיהנת אתה. לזה לקרא "לטאטא מתחת לשולחן"

אתה יכול לבוא, זו זכותך ואני אכבד אותה, ולומר: אני מעדיף ועדה של כמה אישי ציבור שהממשלה ממנה אותם. אולם, בכל הכבוד, אני סבור שאישים מעמדות אלה או אחרות אשר רחוקים היום מן המערכת, אשר אינם חיים אותה שעשה-שעה, אשר אינם מופקדים על

— הצעות לסדר-היום (אלון, ש. תמיר, רוזוליו, מילוא, ארבל-אלמוזלינו, שובל, אמוראי) —

יגאל אלון (המערך):

לא אני הצעתי זאת, ראש הממשלה מר בגין הציע זאת.

שר-המשפטים ש. תמיר:

אין אנו חוששים בדבר וחצי דבר מעינו הביקורתית של הציבור על הצד העקרוני והמקיף. אולם, אתה כמוני וכמו חבר כנסת אחראי שיש לו ידיעה כלשהי בנושא בטחון, חייב לחשוש מטיפול בנושא כזה לעיני כול, כשם שהדיון בפומבי בהצעתך לעיני כול, לעינו הבולשת של האויב על כל סוגיו, הוא מיותר לחלוטין ובוודאי תסכים אתי לפחות על כך.

דניאל רוזוליו (המערך):

אדוני שר המשפטים, איזו מין הנחה היא זז לא נאמר כאן דבר שלא כתוב היה בעתון, ואני לא שמעתי שדיון ציבורי בבעיות בטחון הוא דבר הפוגע בבטחון המדינה.

שר-המשפטים ש. תמיר:

למה אתה אומר זאת?

דניאל רוזוליו (המערך):

כי הדיבורים האלה, שישנם דברים שאסור לדון בהם דיון ציבורי, חוזרים ונשנים.

שר-המשפטים ש. תמיר:

האם אתה באמת סבור שמותר לשאול מעל בימת מליאת הכנסת שאלה כמו אחת מן השאלות שהציג בזו אחר זו חבר-הכנסת אלון, בדבר אתרעה מודיעינית?

יגאל אלון (המערך):

זה היה כתוב בעתונים.

דניאל רוזוליו (המערך):

לא נאמר כאן דבר שלא היה כתוב בעתון.

שר-המשפטים ש. תמיר:

אתה לא מוכן לשמוע את התשובה? אני לא דיברתי על כך אם זה היה כתוב בעתון או לא היה כתוב בעתון. אני אמרתי — — —

דניאל רוזוליו (המערך):

רשאי חבר כנסת לומר במליאת הכנסת דברים שהיו כתובים בעתון ואין כל מקום להעליל עליו לאחר מכן — — —

רוני מילוא (הליכוד):

יש הבדל בין ידיעה המתפרסמת בעתון לבין הודעה מוסמכת מעל בימת הכנסת.

שר-המשפטים ש. תמיר:

חבר-הכנסת רוזוליו, אני שואל אם אתה מעוניין גם בתשובה או אם די לך שקריאת-הביניים שלך תירשם מחר בעתונות?

דניאל רוזוליו (המערך):

אני מעוניין בתשובה אבל יחד עם זאת אני חייב לומר שאני סולד מעלילות.

שר-המשפטים ש. תמיר:

אתה מסתפק בכך שתירשם קריאת-הביניים שלך מחר בעתונות?

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

אדוני שר המשפטים — — —

שר-המשפטים ש. תמיר:

השאלה איננה אם מותר לחבר-הכנסת אלון לצטט מן העתונות. בבקשה, שיעשה זאת כהנה וכהנה. השאלה היא אם הוא מציג לי, כנציג הממשלה, שאלה: מדוע נעשה כך וכך ולא נעשה כך וכך, בקשר לידיעה מודיעינית על אפשרות של חדירה מן הים, כן או לא?

יגאל אלון (המערך):

זאת יכולה לבדוק הוועדה, אין צורך שהמליאה תעשה זאת.

שר-המשפטים ש. תמיר:

סלח לי, חבר-הכנסת אלון. זו לא צורת התנהגות. חייבת להיות כאן תרבות אלמנטרית של ויכוח.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

אדוני שר המשפטים, לא בטון כזה.

שר-המשפטים ש. תמיר:

אני בעיצומה של תשובה וחבר-הכנסת אלון אינו מאפשר לי לסיימה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

סלח לי אדוני שר המשפטים, תקשיב לי לדקה. אתה לא יכול לפנות בצורה כזאת אל חבר-הכנסת אלון ולהעיר לו. מותר לחבר-הכנסת אלון לשאול שאלה.

זלמן שובל (הליכוד):

מה זאת אומרת ששר המשפטים אינו יכול לפנות כך לחבר-הכנסת אלון? מה זאת אומרת? אני לא מבין, האם את יושבת-ראש או מורה בבית-הספר?

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

אני אמרתי שהוא אינו יכול לפנות בטון כזה.

שר-המשפטים ש. תמיר:

כאשר חברו לסיעה של חבר-הכנסת אלון שואל שאלה ואני מתחיל להשיב והוא מפסיק את התשובה בכל רגע, אני יכול להעיר לו ואני יכול לקרוא לו לתרבות-ויכוח. כאשר חבר-הכנסת אלון שואל שאלה, מה נעשה ומה לא נעשה בידיעה מודיעינית ואני יודע את התשובה ואני מנוע מלהעלות אותה כאן מעל במת הכנסת, האם יהיה זה הוגן כך לקיים את הדיון בנושא כזה? ואחריה שאלה אחר שאלה.

יגאל אלון (המערך):

לא דרשתי תשובה במליאה, אני רק אומר שזה חייב להיחקר בוועדה בלתי תלויה.

שר-המשפטים ש. תמיר:

להציג מעל הבמה שאלות שאי אפשר לקבל עליהן תשובה מעל הבמה, לעניות דעתי זה לא הוגן בוויכוח.

עריאל אמוראי (המערך):

באמת? זה לא הוגן?

שר-המשפטים ש. תמיר:

לא.

יגאל אלון (המערך):

היה כתוב בעתון ולא הכחשתם.

שרי-המשפטים ש. תמיר:

ומה מציע חברי-הכנסת אלון? הוא רוצה שהפרשה תיבדק על כל היבטיה. היא תיבדק על כל היבטיה. אני מניח שהממשלה הקודמת — וזה לא היה משנה לי אילו היה עושה זאת איש ציבור או היו עושים זאת חמישה שרים — "נֶאֱשָׁר" היא בדקה את פרשת "סבוי" — שהיתה טראגית וחמורה ולא אי שם בקצה הארץ אלא בעיבורה ובטבורה של המדינה — כאשר היא חקרה את הפרשה היא עשתה, אני משוכנע, כמיטב יכולתה והיא מיצתה את הברור ועשתה כל מה שהתחייב כמיטב כישוריה. ואני מצפה ממי שכיום יושב באופוזיציה ואו בממשלה שיתייחס באותה התייחסות אל מי שמכהן כיום בתפקידים המקבילים.

אומר חברי-הכנסת אלון — ושוב אני שואל אם זה תקין לומר, וזאת בלשון מאופקת — בפנותו אל ראש הממשלה: האומנם מדובר באישיות מפוצלת, האחת בשבתה בשלטון והשנייה בשבתה באופוזיציה? אם הייתי בוחר בלשון הזאת הייתי אומר: ידידי חברי-הכנסת אלון, האומנם מדובר באישיות מפוצלת, האחת בשבתה בשלטון והאחת בשבתה באופוזיציה לגבי אותה תביעה של ועדת חקירה אחרי בירורים כאלה? ולא ועדה ממונה אלא ועדה עליונה בדרג רם ביותר.

יגאל אלון (המערך):

הממשלה שהייתי חבר בה לא נרתעה מלמנות ועדות חקירה. אני ציטטתי מדברי ראש האופוזיציה דאז.

שרי-המשפטים ש. תמיר:

איש לא נרתע מלמנות ועדות חקירה.

יגאל אלון (המערך):

חסביר מדוע דברים שאמרו אז אינם נכונים היום.

שרי-המשפטים ש. תמיר:

איש לא נרתע מלמנות ועדות חקירה. איש לא נמנע. אני חושב שהוועדה שמינתה הממשלה הנוכחית היא בעלת סמכות גבוהה יותר, היא בעלת כישורים טובים יותר, יש לה יכולת להקיף יותר, היא בוודאי לא פחות אמינה וכשרה בעיני הציבור מכל אחת מן הוועדות שאתה הזכרת.

יגאל אלון (המערך):

היא לא בלתי תלויה. אני נשען על דבריו של מר בגין.

שרי-המשפטים ש. תמיר:

אינני מקבל את הקביעה, שחמשת השרים שהופקדו לבחון מטעם הממשלה בנושא בטחוני הם לא בלתי תלויים. הם בלתי תלויים לחלוטין. הם תלויים רק בכנסת. אתה גם אינך סומך על ועדת החוץ והבטחון שבפניה יימסר דיווח מלא על כל ממצאי הוועדה והחלטות הממשלה שבעקבותיה? או שמא גם זה לא בלתי תלוי?

דב שילנסקי (הליכוד):

כבוד השר, דיני-חשבון מלא הונח על שולחן ועדת הפנים של הכנסת בפני ועדת משנה לענייני משטרה בראשותה של חברת המערך, חברת-הכנסת תמר אשל.

שלמה הלל (המערך):

וכל חברי הוועדה החליטו פה אחד שרוצים שתהיה ועדת חקירה או שהדבר יחקר בצורה בלתי תלויה. כל חברי הוועדה, לרבות חבריך.

דב שילנסקי (הליכוד):

זה היה לפני שהונח הדין-וחשבון המלא.

יגאל אלון (המערך):

הדין-וחשבון המלא מחייב כפליים הקמת ועדת חקירה. הדין-וחשבון המלא הוא שמוכיח שצריך ועדת חקירה.

דב שילנסקי (הליכוד):

זאת אומרת שגם אתה קראת את הדין-וחשבון המלא, אף על פי שאינך חבר הוועדה הזאת.

שרי-המשפטים ש. תמיר:

חברי-הכנסת הלל, מה שאתה אומר על ועדת הפנים, כל הכבוד לחבריה. אני לא קראתי את ההחלטה ההיא אבל אני מקבל את דבריך, שהיא נאמרה והיא רק מראה שחברי ועדת הפנים מטעם הקואליציה הם אנשים בלתי תלויים ושיש להם דעה משלהם. יכולות להיות שתי דעות גם בקואליציה עצמה והממשלה לא קיבצה את הדעה הזאת אלא בחרה ללכת בדרך אחרת שבעיני היא עדיפה. מה פגם ופסול בכך?

שלמה הלל (המערך):

להיפך, אני מודה לך. כישוב ראש הוועדה על הקומפלימנטים שנתת לחברי הקואליציה.

שרי-המשפטים ש. תמיר:

יפה, אני מודה לך.

לבוא ולשאל בהודמנות זו, חברי-הכנסת אלון, היכן לממשלה הנוכחית במצב הקיים, היכן לראש הממשלה, יועץ לענייני מלחמה בטרור? למה אתה מעלה שאלה כזאת? אתה יודע שהיה לראש הממשלה יועץ מיוחד רב כישורים למלחמה בטרור והוא נהרג בתאונת דרכים. וגידתי היה יועץ מאין כמותו, בעל כישורים מופלאים לכך ולא בנקל מוצאים אדם אחר תחתיו. גם בשל כך נתגה את ראש הממשלה ואת הממשלה? זה הוגז? עברו כמה שבועות, יימצא יועץ שיבוא תחתיו. בהודמנות זו צריך כך להעלות את הנושא?

שמעון פרס (המערך):

יש תפקידים — וכולנו מכבדים את זכרו של גידי — שלא נשארים ללא מילויים. אם יש ממלא מקום, יש. זה לא שייך לזכרו של גידי היקר לכולנו.

שרי-המשפטים ש. תמיר:

אני לא דיברתי על כך. יש תפקידים אכסוטיביים שלא נשארים ללא ממלא מקום. יש תפקידי ייעוץ שכ" אשר אתה תר אחרי האיש הטוב ביותר, חברי-הכנסת פרס, לגביהם אתה יכול להמתין. אתה יודע כמוני שב" חודשיים הללו מאז נהרג עמיחי פאגלין היו מוטלות על ראש הממשלה כמה משימות ראשוניות במעלה, הוא גם היה מחוץ לתחומי ישראל פרק זמן לא מבוטל, כידוע לך, ועסק בנושאים גורליים ביותר. נכון, בחודשיים האלה עוד לא מונה יועץ, האם גם זה נושא לגיגול?

מאיר פעיל (מתנה שלי):

דרך אגב, אני יכול להציע לו רשימה של חמישה יועצים מן המעלה הראשונה.

שרי-המשפטים ש. תמיר:

בוקר טוב, חברי-הכנסת פעיל, תמהתי שלא היית פעיל עד עכשיו.

— הצעות לסדר-היום (פעיל, ש. תמיר, רוזליו, ארבל-אלמוזלינו, גרוסמן, הלל, אלון, מילוא) —

היא טענה של ממש ומאחר שכבוד השר הפתיע אותי — אני מודה — לחלוטין בכך שהציע להסיר את הנושא מסדר היום, אני קם להצעות הצעה אחרת. אני הייתי משוכנע שהוא עצמו, מתוך כל הנימוקים שלו שהיו מעניינים ושנאמרו כרגיל בצורה יאה וגאה, יקום ויאמר באופן עקבי ובאורח לוגי: לכן, מתוך חשיבות הנושא וכדי שכבוד חברי-הכנסת יגאל אלון וחבריו בוועדת החוץ והבטחון אכן יוכלו להיות בטוחים שהממשלה פועלת כהלכה, אני מציע להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון. הוא אשר אני מציע.

שלמה הלל (המערך):
מה היית מציע?

מאיר פעיל (מחנה שלי):
הוא אשר אני מציע עכשיו. אני מציע שהנושא הזה יועבר לוועדת החוץ והבטחון בשל סיבה אחת: כדי שחברינו שם — ואני לצערי לא חבר בוועדה — לא יצטרכו לשבת על המשפחיים ולהמתין לכבוד השר תמיר ולחבריו שיואלו להביא להם את הדין-וחשבון כשיהיה להם חשק אלא, שמתוקף העברת העניין על ידי הכנסת לוועדה, תוכל הוועדה להאיץ במ.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
תודה רבה. חברי-הכנסת, אנו נגישים להצבעה. לפנינו שלוש הצעות: הצעה לכלול את הנושא בסדר-היום, הצעה להעביר אותו לוועדה והצעה של שר המשפ"טים לא לכלול אותו בסדר-היום. האם חברי-הכנסת יגאל אלון מסכים להצעת חברי-הכנסת פעיל להעביר את הנושא לוועדה?

יגאל אלון (המערך):
אני מסכים.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
ובכן לפנינו רק שתי הצעות: אחת להעביר לוועדה והאחרת לא לכלול את הנושא בסדר-היום. אני מעמידה את שתי ההצעות להצבעה זו מול זו. מי בעד הסרה מסדר היום? אני מבקש למנות.

ה הצ ב ע

בעד ההצעה לא לכלול את הנושא
בסדר-היום של הכנסת — רוב
בעד ההצעה להעביר את הנושא
לדיון בוועדת החוץ והבטחון — מיעוט
ההצעה לא לכלול את הנושא בסדר היום של
הכנסת נתקבלה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
יש רוב בעד ההסרה מסדר-היום ולדעתי אין צורך במניין.

רוני מילוא (הליכוד):
אם מנו מי בעד, אנחנו מבקשים למנות גם מי נגד.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
ההערכה שלי היא שיש רוב בעד ההסרה.

(קריאת ביניים: ההערכה היתה טובה גם קודם.)

מאיר פעיל (מחנה שלי):
חכה, חכה.

שר-המשפטים ש. תמיר:

חברי-הכנסת אלון, אסיים ברוך שאני ראיתי אותה רוח בדיווחית, שבאה לבקש מה יש לי לומר להגנתה. אני בא אל הבית הזה בשם הממשלה לא כמתגונן אלא כמי שמשיב על שאלה ועל הצעה לסדר-היום וכמי שיש לו האשמות קשות ומרות אל הממשלות הקודמות גם בנושאים הללו. גם פה קיבלנו מצד אחד העברת נכסים חשובה, גדולה ורבת עצמה, ומצד שני גם מורשת של תקלות. שני הדברים הם אמת ואני על שניהם מדווח ברוח שלווה ולא ברוח של התגוננות. כאשר בתשובה לשאלות סטודנטים הבעתי את דעתי האישית וקראתי לממשלה — ואם אתה שואל אשיב לך — הרי נכון שההצעה להקמת הוועדה הזאת, שהוקמה לבסוף, היתה יוזמה על ידי סגן ראש הממשלה ועל ידי, אבל היא היתה מקובלת על כל השרים. לא מגיעה לנו שום זכות יוצרים על כך. זו החלטה כלל ממשלתית ובין הקריאה שלי להקמת ועדת חקירה בלתי תלויה, שתבדוק את הנושא על כל היבטיו, לבין החלטת הממשלה אין כל פער שהוא. החלטת הממשלה עונה לא על ההתחייבות שלי אלא על הקריאה, הפנייה והתביעה שלי וכך, אירע. אני מאחל לממשלות בישראל, גם בעתיד, שבצורה כזאת, ברוח כזאת ובגישה עניינית כזאת יתייחסו לכל נושא הבטחון.

הנושא כשלעצמו, חברי הכנסת, ייבדק עד תום. חברי הכנסת, גם מן האופוזיציה, שהם חברי ועדת החוץ והבטחון יוכלו להיווכח שהנושאים ייבדקו עד תום, ולא רק ייבדקו אלא גם הלקחים יוגשמו עד תום. וכשזה יקרה, חברי-הכנסת אלון, אפנה אליך או מעל במה זו או אולי בשיחה אישית ואומר לך: אחרי שקראת, אחרי שבחנת את עבודתנו ואחרי שראית את הלקחים, מה יש לך לומר להגנתך על דברים שהשמעת שלא כדיון ושלא בצדק?

דניאל רוזליו (המערך):

מה השאלה אם יש לו לומר דברים להגנתו? פה לא בית-משפט.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

הצעה אחרת לחברי-הכנסת מאיר פעיל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, איך אמר פעם אחד הפילוסופים: "ההווה קובעת את ההכרה". כשהליכוד היה בפארלאמנט באופוזיציה הוא נהג לדרוש ועדות חקירה ממלכתיות ופארלאמנטאיות, והמערך — שהיה בשלטון — סירב. כיום, כשהמערך באופוזיציה, באותו צדק, הוא דורש שיוקמו ועדות ממלכתיות ופארלאמנטאיות.

(קריאת ביניים: אתה היחיד הנשאר עקבי, חברי-הכנסת פעיל).

חייקה גרוסמן (המערך):

לך אין בעיות כאלה, אני מבינה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

גם לי, אני מקווה שיהיו חוויות נעימות בשלטון, אבל אז לא יהיה איכפת לי שיהיו ועדות חקירה ממלכתיות.

אולם מאחר שהטענה של חברי-הכנסת יגאל אלון

רוני מילוא (הליכוד):

אנחנו מבקשים למנות.

אהוד אולמרט (הליכוד):

כאשר מבקשים למנות, יש למנות. על פי התקנון צריך למנות.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

כשיש ספק יש צורך למנות. אם אין ספק, אין צורך למנות.

ספח גרופר (הליכוד):

גבירתי, מי ביקש למנות את הרוב?

2. מחיקת עבר פלילי לצעירים ומבוגרים שהשתקמו

בצורה טובה ביותר, מסור בעבודתו ובעל ידע מקצועי. הוגמאות שבחתי, חברי הכנסת, אינן משקפות את כל מגוון המקרים שיכולתי להביא אבל יש בהן כדי להצביע לא רק על אי-הושתת יד לסיוע ולקידום אלא גם על גורם לנסיגה. הממד הנוסף המחמיר את הבעיה הוא זמינות המידע. השיכלולים הטכנולוגיים והשימוש במחשב יש בהם יתרונות חשובים מאוד לכשעצמם, אולם מאידך גיסא טמונים בהם אי-אלו פגמים קטנים העלולים לפגוע קשות באנשים, כגון: הקלות הרבה שבה מושג המידע, תימצות המידע, הנתון לעתים תמונה מעוותת לעומת עיון מעמיק יותר בתיק.

כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת, אין ספק כי בבית הזה קיימת תחושת אי-נוחות מהמצב הקיים. והראיה לך היא כי הנושג וכה להכרה, שהרי פעמיים הובאו כבר הצעות חוק בנידון, בשנת 1970 ובשנת 1975. עם זאת לא הגיעו הדברים למימוש כלשהו ועד היום אין כל הסדר שיסיר את אות הקלון מאדם שנפסל פעם בחייו. האפשרות היחידה היא הפנייה אל נשיא המדינה לחנינה. כאן עלי להדגיש ולהבחין (דברים שאולי מובנים אבל לצורך ההדגש) בין המשמעות המהותית של היות ראוי לרהאביליטציה או מחיקה שאני דנה בה ובין חנינה. לצורך ההסבר אני מצטטת את דברי הפרופסור פלר מתוך מאמרו בחוברת משפטים כרך א', מאמר הנושא את הכותרת: "רהאביליטציה — מוסד משפטי מחוייב המציאות": "לאחר ריצוי העונש, כאשר מתנהג הנידון ללא כל דופי בתקופת זמן העשויה להעיד על כך שהוא — הנידון — מניו גמור עמו לחזור למטב ולחיות חיי אדם שומר חוק, הדבר מצדיק את הסרת הקלון המוסרי והמשפטי הכרוך בעברו הפלילי של הנידון. מצב זה מחייב את המוסד המשפטי של הרהאביליטציה". במקום אחר באותו עניין אומר פרופסור פלר: "זכאי האדם להיחשב כבעל עבר נקי לכל דבר כאילו מעולם לא נשפט ולא חוייב בדיו". שונה המצב לגבי חנינה. בפנייה לחנינה יש שני מרכיבים שאינם קיימים כלל לגבי הראוי לרהאביליטציה: המעמד שבו נתון המבקש והמערכת שיש בידה לפתור את בעייתו. שהרי א. מדובר באדם שטרם ריצה את עונשו; ב. מדובר בקנה מידה של לפנים משורת הדיון, של חסד ולא של דין. האדם שאני דנה בו כעת אינו צריך לאף אחד מהם. מעט תמונה בעיני היא ההתייחסות הציבורית לנושא. אנו עומדים בשלב חשוב למדינה, בשנות השלושים לקיומה, ואנו נמסים לציינו על ידי מעשים שמגמתם להיטיב לאזרחים. גישה זו חיובית היא ביותר אולם מעלים הצעות ופתרונות לעבריינים שעדיין נמצאים בתהליך הריצוי של עונשם. אולם לגבי אלה, שריצו את עונשם לפני שנים ושוכחו ומוכיחים את עצמם כאזרחים שומרי חוק, לא נשמעו להצביהם כל תכנית לפתרון הולם והם כאילו נשכחו. גם לולא היו מעלים מחשבה בדבר חנינה, היה נכון לדון בהסדר לגבי אלה, וכאשר דנים על הצעות חנינה, על אחת כמה וכמה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום: מחיקת עבר פלילי לצעירים ומבוגרים שהשתקמו, הצעת חברת-הכנסת שרה שטרן-קטן. רשות הדיבור לחברת-הכנסת שטרן-קטן.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בהצעה שאני מעלה היום, בשנת השלושים לקיומה של מדינת ישראל, באה אני למלא חובה מוסרית כלפי אזרחי ישראל, שאני חשה כי אנו צריכים להושיט להם יד ולהחזיר את כבודם ומעמדם המשפטי-החברתי לקדמותו ולאפשר להם השתלבות מוחלטת ושוויון זכויות הנהוגים לגבי כלל אזרחי המדינה. אני מתייחסת לאנשים, שבזמן מן הזמנים בעבר נכשלו במעשה ולו גם בעבירה שיש עמה קלון, הורשעו וריצו את עונשם. למרות העובדה, שעברו כבר כמה שנים מאז שריצו את עונשם, שהם השתקמו והספיקו להוכיח את עצמם כאזרחים שומרי חוק, מלווה אותם אות קין סמוי אשר לא פעם עומד להם כמכשול ומעכב בעדם מלמשל תכניות בתחומים שונים בחייהם: בחירת עיסוק, הכשרה, מקום עבודה, קידום בעבודה ועוד. וכך נוצרת תופעה שהוגדרה על-ידי פרופ' פלר כ"נכות חברתית". אמחיש את חומרת הבעיה מהצד הכאוב ומהצד הגרוטסקי כאחד ואדגים אותה על ידי סיפור של כמה מקרים שקרו בעבר הלא רחוק: אדם נמצא אשם בגניבה על ידי מציאה ונידון לחמישים לירות קנס. כעבור עשר שנים התקבל לעבודה בדואר כדור. הוא עוסק שם במשך שישה חודשים, וכאשר התחיל לטפל באישורים לקביעות, נודע על העבירה והודיעו לו על פיטוריו. הודות להתערבות של גורמים מסויימים הפיטורין לא בוצעו. מקרה אחר: כתבנית באחד ממשרדי הממשלה עסקה לפני כארבע שנים בזנות. אחרי-כך השתקמה, למדה קורס לפקידות והחלה לעבוד. היא מילאה את תפקידה לשבעות רצון הממונים. לפני קבלת הקביעות, כאשר גילה קצין הבטחון את העבירה שבוצעה כאמור לפני ארבע שנים, כאשר היה נערה בת חמש-עשרה וחצי, עמלו לפטרה, ושוב בזכות ההתערבות של גורמים מקצועיים לא יצאו הפיטורין לפועל. מקרה נוסף: נער בן ארבע-עשרה בן קיבוץ נאשם בנתינה בטרקטור ללא רשיון ונידון בבית המשפט לנוער לערבות עצמית להתנהגות טובה. שלוש וחצי שנים לאחר מכן, כאשר התגייס לצבא, התגבר לחיל המודיעין. בקשתו נדחתה כאשר המחשב גילה את עברו. נער בן שמונה-עשרה שביקש להתגייס למשמר הגבול לא התקבל משום שבגיל שלוש-עשרה הונו יחד עם חברו רכב ו"סחב" את הראי הצדדי שלו. בגיל ארבע-עשרה נתפס בשרה אבטחים. בפעם הראשונה נידון לערבות להתנהגות טובה ובפעם השנייה לפיקוח קצין המבחן. שתי ההחלטות ללא הרשעה. הנער הנ"ל שימש אחרי-כך נהג זחלם ברכב כבד, ובתעודת השיחור מצה"ל נרשם, ואני מצטטת: "ממושע, מסור, מילא תפקידו

החורים למוטב. אני שמח שחברת-הכנסת שטרן-קטן, בהמשך דבריה, הצביעה ולו בקצרה על חלק לא מבוטל מן הקשיים הניצבים בפני אלה המבקשים להתמודד עם הנושא. הקושי הראשון: צריך לחזור ולשנן לעצמנו גם שכאנחנו רוצים להיטיב וגם בשנת השלושים למדינה ובכל שעת רצון, שתפקידנו הראשון הקובע הוא להגן על החבר בפני עבריינים ולא להיפך. זה התפקיד הראשוני. אני ממליץ בפני כולנו, שבשטף ובלהט של רצון טוב, של רחמים וחמלה, שהן תכונות אנושיות יהודיות מובהקות, לא נקפוץ לקיצוניות שתפקיר את החברה על אף גל הפשיעה הגדל והולך, שהופך את החיים בארץ לקשים יותר ויותר. שנית, עלינו לראות לנגד עינינו תמיד או בראש וראשונה את העברייני ורק אחר-כך את קרבנו או מי שצפוי להיות קרבנו וזאת לצורך האיוון. מרגע שנראה את הדברים נכוחה, נוכל גם להתבונן בגורלו של העברייני כמי שנדחף על-ידי מצוקה חברתית, ונוכל להתייחס אליו בכל רוחב הלב מתוך מגמות השיוקם והרצון הטוב: אולם, אל נשכח את הרוב הדומם שהוא הסובל העיקרי מהפשיעה והעבריינות למיניהם. בוחן כליות ולב יודע מי ישוקם ומי לא. אנו, בשר ודם, כאשר לנגד עינינו העובדות, מתקשים לדעת. כבר ראינו מקרים של אדם אשר לכאורה שב למוטב, שניתנו לו כל ההודמיות והוא שוקם, ולפתע אותו יצר הרע, שלעתים איננו כל כך מקרי, קפץ וזינק מחדש כעבור שנים לא מעטות בגילגול חמור יותר ומסוכן יותר. ואז אצבע מאשימה של החברה ההפגנה כלפי רחבי הלב והרחמנים: למה נחפותם, למה נמהרתם גם זאת צריך לזכור.

לאחר שאני אומר את הדברים האלה, חברי הכנסת, אין ספק שיש לעשות כל מאמץ כדי לשחרר אדם משגנה חד-פעמית או אפילו מודון חד-פעמי, בייחוד אם אירעו בנעוריו, בייחוד אם היו נסיבות מיוחדות שהביאו לכך: הפיתויים היו רבים או הלחץ היה חמור. הנושא הזה חייב לבוא על פתורנו. אנו מסתלים בו, חברת-הכנסת שטרן-קטן, בשלות דרכים ולא מרגע זה. אני יכול להעיד שלפחות מזה שבעה חודשים, מרגע שזרבה גליל במשרד המשפטים, אני מטפל בו. הדרך הראשונה היא הפנייה הישירה לנשיא המדינה בבקשת חנינה. אני יכול לומר לך חברת-הכנסת שטרן-קטן ולהודיע לבית, שעבדי רות לא מעטות שרגישות פנו אל הנשיא וכל מחליקה מכול וכול, בהמלצת שר המשפטים, כאשר נצטברו אותו נסרי בות שאת נתת להן תיאור נאמן בדבריהן. אדם נכשל, מעד בנעוריו, סימנים חזקים מאוד מעידים על האירוע שהוא היה חד-פעמי ויוצא דופן ושקיימים כל הסיכויים שהוא לא יישנה, הנשיא נזהר מנהג חסד ומחזק את העבר הפלילי. זוהי מסגרת אחת שהיא מסגרת אינדיבידואלית. מוסד החנינה יוסיף להחקים גם בימים שבהם יושבות ועדות החנינה העוסקות בגורלם של אסירים. מוסד החנינה הקבוע שבסמכותו למחוק עבירות מכול וכול יוסיף לפעול לתפקיד ולהביא את המלצותיו בפני הנשיא, גם בימים אלה, בשנת השלושים למדינה ואף לאחר מכן. הוא חלק בלתי נפרד מהמערכת המשפטית הקונסטיתור-ציונית שלנו. הדרך השנייה היא דרך מקפת יותר, המושי-תת על גורמות קריטריונים כלליים. ולא אינדיבידואליים. היא בכיוון של חוק המרשם בפלילים שהביא לבית שר המשפטים הקודם. החוק עבר שלב ידוע ועכשיו אנו בודקים אותו מחדש. ועדת החקיקה של משרד המשפטים שוקדת עליו מזה כמה חודשים ואני מתכוון להביא אותו שוב לבית במתכונת מתוקנת, המתחשבת בהערות וב-

כבוד היושבת-ראש, בהליכי השיפוט המקובלים גזור ביה-המשפט עונש לתקופה קצובה. אף במקרים שבהם הוא מוסיף סאנקציה מקצועית כגון שלילת רשיון לעיסוק מקצועי, לדוגמה, שלילת רשיון נהיגה, גם אז בדרך כלל הסאנקציה צמודה לתקופה קצובה. ואילו במקרים אלה, שאנו דנים בהם, אין לגבי התוצאות הסמויות של פסק-הדין כל הגבלה בזמן והתוצאה עד היום היא שהעבר הפלילי יודף את האדם לאורך כל ימי חייו עם כל ההשלכות והמסקנות המשתמעות מכך. תסכימו אתי, חברי הבית, כי זהו גור דין קצת קשה מנשוא.

אני מודעת לעובדה כי הנושא מורכב וכי אין בוחן של תשובות חד מודיות לשמש פתרונות. הוא מצריך לדעתי סיווג ודיפנציאציה. אציין לפחות שלוש בחינות של התייחסות: א. הגיל; ב. חומרת העבירה; ג. תקופת ההמתנה. לא נוכל להתייחס באופן שווה להרשעה של נער ולהרשעה של מבוגר. שונה הגישה לגבי עבירה שבוצעה על-ידי נער בן 13 או על-ידי אדם מבוגר גם אם סוג העבירה דומה: ייתכן גם הבדל בין מבוגר אחד לשני. לא ניתן להתייחס באופן שווה למבוגר בן 20 או למבוגר בן 50. מכאן, לחומרת העבירה. אין ספק שהיא מהווה קריטריון בסיסי לכל דיון, להוציא כמובן עבירות והרשעות כאלה אשר בשום אופן אינן יכולות להיכלל במסגרת ההאביליטאציה. אבל יש ודאי הבדל בין מי שנידון למאסר על-תנאי או בין מי שלגביו הוצא צו מבחן ובין מי שישב שנה בבית הסוהר. אם נצרף את חומרת העבירה למידת העונש ולהנמקת ההחלטה של בית המשפט, נוכל לקבל קנה מידה בסיסי ולהוביל למסקנה צודקת. ומכאן לקריטריון האחרון שאותו ציינתי והוא תקופת ההמתנה. בעצם במהותו הוא דרך ההוכחה הטובה ביותר אשר יש בה כדי לחזק את האישור לביטוס ההאביליטאציה. כמובן, גם את תקופת ההמתנה עצמה יש לראות כמרכיב קורלטיבי אינן יחד עם זאת הדבר יחסי: לגבי אדם אחד תקופת המתנה של עשר שנים היא ארוכה וגורלית מאוד ולגבי אדם אחר היא הרבה פחות משמעותית. אות הקלון המוטבע על מצחם של אלה אשר אליהם מתייחסים בדרי אינו חלק מהעונש אלא אולי אזהרה להגנת החברה. אבל אחרי שהם וכוונתו בהתנהגותם, שהם אינם מהווים עוד איום לחברה, מן הראוי לסלק גם את אמצעי ההגנה המיותר שהוא כואב ומבייש.

אין כוונתי להציע כאן הצעות קונקרטיות לקראת ביצוע. זאת אני משאירה לשר. אני רוצה להדגיש כי לאור הנסיון הרב של ארצות שונות שמצאו דרכים לפתרון ולאור הנסיון והחומר שנצטברו אצלנו במשך שמונה השנים שבהן נידונו שתי הצעות החוק, הנושא בשל, לדעתי, לגיבושה של החלטת הממשלה בעניין ולהתחלה בביצוע עוד השנה. תהיה בכך ברכה מיוחדת לאורחי המדינה הראויים לכך, כפי שנוסח על-ידי השופט קיסטר הכלל בנידון במשפט העברי, ואני מצטטת: "אין לנעול את הדלת בפני השבים באמת ובתמים. אורבה. באין גימוק כד-משקל יש לאפשר להם לחזור למסלול חייהם, למשלוח ידם ואף לתפקידם. תודה רבה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לשר המשפטים לתשובה, בבקשה.

שר המשפטים ש. תמיר:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, חברת-הכנסת שטרן-קטן העלתה נושא רבי-חשיבות בחיי החברה, במדיניות הענישה ובדרכים הפתוחות או הסגורות בפני

דהיום, חברת-הכנסת ארבלי-אלמוזלינו — שאנו מתכוון גים להביא הצעת חוק למחיקת עוונות ועבירות אשר אירעו לפני חמש עשרה שנה ואשר עובריהם לא שבו ולא חזרו לסורם במשך חמש עשרה השנים האלה. אולי פרק הזמן יהיה קצר יותר, זה לא הוכרע סופית. זה יהיה כללי, פרט לכמה וכמה יוצאים מן הכלל באותם כיוונים שרמזתי עליהם קודם לכן. הנושא מטופל מכל עבריו. הטיפול בו החל בממשלה הקודמת על-ידי קודמי, ואנו מטפלים בו עכשיו בקצב מואץ הן בתחום האינדיבידואלי, הן בתחום אמות-המידה העקרוניות והן בתחום האיוון שבין טובת הכלל לבין מתן ההזדמנות לפרט שחטא.

אני מציע שהנושא הזה ייבדק גם על-ידי ועדות הכנסת, כאשר תובא בפניהם הצעת החוק. אני חושב שלפני כן זו תהיה כפילות. איוו ועדה, אם זו צריכה להיות ועדת החוקה, חוק ומשפט או ועדת הפנים או צירוף של שתי הוועדות, אולי ועדת הכנסת תחליט. עקרונות, אני מציע שהנושא יועבר לדיון בוועדה.

הי"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:

תודה רבה לשר המשפטים. האם חברת-הכנסת שטרן-קטן מסכימה להצעת השר שהנושא יועבר לוועדה שעליה תחליט ועדת הכנסת?

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
אני מסכימה.

הי"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:

אני מעמידה להצבעה את ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שעליה תחליט ועדת הכנסת.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

השגות שהושמעו לכאן ולכאן בגלל מידה מסוימת המוסר רות לקולא וגם בגלל מידות מסוימות שנראו כבעלות חומרה יחירה. אני מתכוון להביא את החוק לבית בעוד מועד לא ארוך, הבית יוכל לשקוד עליי, לבחון אותו, לגלגל, להגיע למסקנות בדבר הנורמות, התקופות והעבירות ולפסוק את הלכתו ולקבוע חוק בעניין המרשם בפלילים. כאשר הבית יעשה זאת, אני מקווה שהוא יהיה מודע לשני צדי המטבע: צד ראשון, מתן ההזדמנות לאיש לפתוח דף חדש בחיים; והצד השני, האחריות, למשל במקרה שאת תיארת, חברת-הכנסת שטרן-קטן, כלפי כל הציבור, ההכרח שפקיד מדינה אשר בידיו מופקד דות הכרעות לא מבטלות, שבידיו מופקדים סודות חשובים, שפקיד זה יהיה אדם אמין ושניתן יהיה לבטוח בו, רוצה לומר, שיהיה מישהו אשר יקבל דיווח גם על עברו. עד מתי? מאיוו תקופה? באילו תפקידים? אלה הם דברים רגישים מאוד ואבאי להם דוגמה קיצונית: לא היית רוצה שלשירות הבטחון הכללי יתקבל לעבודה מישהו שקטע כלשהו מעברו נמחק ולא יהיה ידוע. צריך יהיה להבטיח שרשויות מסוימות תמיד יקבלו דיווח. אילו רשויות? באילו דרגות? לא היית רוצה שוועדת המינויים לשופטים תקבל המלצה בלי לדעת הכול על עברו של האיש, ואני מדבר על שופטים. אזרח יכול להיות אדם מצוי, אבל האם מותר למנות אותו לשופט, אפילו אם עבר עברה אחת לפני עשר שנים? גם אם היא נמחקה וגם אם הוא עבר אותה כשהיה צעיר? זוהי סוגיה שצריך להחליט עליה. כלומר, יש דברים לכאן ולכאן. נהיה מצווים ללכת על חבל מתוח בזהירות מירבית וללא חפזה. הדרך השלישית, בנוסף לסמכויות הנשיא ולחוק המרשם בפלילים, שנה דרך של פעולה חריגתית לרגל מלאת שלושים, לא למדינה. כבר הודעתי לבית — ואולי חברת-הכנסת שטרן-קטן לא היתה מויעת להודעה הזו אבל השבתי להצעה לסדר-היום של יושבת-ראש הישיבה

3. צריך לפנות את שילה

הי"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת שריד, להצעתו לסדר-היום: צריך לפנות את שילה.

יופי שריד (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לפני כארבעה חודשים, ב-8 בחודש פברואר 1978, התייצב כאן בכנסת סגן שר הבטחון מרדכי צפורי ואמר: מעל הדוכן, ואני מצטט כאן קטעים מדבריו: "באשר לנושא שילה, על סמך בקשה מפורשת מגורם מקצועי מוסמך, ולאחר אישור תקציבי של משרד החינוך, אישר משרד הבטחון הקמת מחנה ומשלחת ארכיאולוגית לביצוע עונת חפירות". ועוד אמר סגן שר הבטחון באותו מעמד, ואני מוסיף ומצטט: "התנאי המפורש — וזה מודגש לכל הנוגעים בדבר — שאין בביצוע חפירות משום תחליף לצורך בהחלטה ממשלתית להקמת כל ישוב חדש". אני מסכים שהתחביר כאן אינו מן המשופרים אבל בכל זאת הכוונה ברורה. "וכל עוד החלטה זאת איננה קיימת, לא יוקם כל ישוב בשילה". "לא הובטחו לאף אחד שום הבטחות אחרות, פרט למחנה חופרים שיעסקו בחפירות". עד כאן הקטעים מדבריו של סגן השר הנכבד.

רבתי חברי הכנסת, יורשה לי לומר כי הצהרה זו גם כאשר ניתנה במזנה לא היתה אחת ההצהרות המדייקות שנשמעו מעל במה זו במרוצת ההיסטוריה הפארי-

לאמנטארית שלנו. אולם מאז ניתנה, לפני כארבעה חודשים, לא נותרה ממנה אבן על אבן. רק לעתים רחוקות מתבררת הצהרה קצרה כליכך, במשך זמן מועט כל-כך, כמופרכת כליכך. בפשטות, לא היו דברים מעולם. שימו לב, חברי הכנסת, סגן השר אמר "על סמך בקשה מפורשת מגורם מקצועי מוסמך". עכשיו ברור למעלה מכל ספק כי הגורם שביקש, אם ביקש, לא היה מוסמך כלל ועיקר. ספק אם הוא בכלל גורם לענייניו. לו היה מוסמך, היתה בקשתו מתמלאת זה מכבר. לפי שלא היה מוסמך, גם לא היה לבקשתו כל ערך. שום גורם מוסמך לא הגיש בקשה, ואם הגיש מישהו בקשה הרי הוא לא היה מוסמך. ואם משרד הבטחון נתן את האישור על סמך בקשה שלא היתה מעיקרה מוסמכת, הרי ברור שלאישור משרד הבטחון אין ולא היה כל יסוד. סגן השר אמר עוד: "לאחר אישור תקציבי של משרד החינוך". לא דובים ולא יער. משרד החינוך גם הוא לא היה מוסמך לאשר תקציב לחפירות בלי שהתקיימו תנאים מסויימים ועל כן התקציב הזה המסויימים לא היה ולא נברא. ועוד אמר סגן השר: "לא יוקם כל ישוב בשילה". וב-מציאות, רבותי חברי-הכנסת, קרה ההיפך. הגמור: חפירות אין אבל יישוב יש.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

בשבוע שעבר הודיעו מעל במה זאת —

יוסי שריד (המערך):

האמיני לי, חברת-הכנסת שולמית אלוני, אגיע גם לשבוע שעבר, הכול מתנהל כאן על פי סדר כרונולוגי. שום דבר לא יישמש.

אני רוצה להסב את תשומת לב חברי הכנסת לדבר חמור מאין כמוהו. המדובר הוא בהצהרה בעניין כלי-כך חשוב ומרכזי, הצהרה של סגן שר בממשלת ישראל, בסך הכול שניים-שלושה משפטים. רבותי, אין פה אף מלה אחת שהיא אמת. כל אחת מהמלים כאן איננה אמת. שום גורם מוסמך לא ביקש ושום תקציב של משרד החינוך לא ניתן. במדינות אחרות אנחנו יודעים מה קורה לסגן שר או שר כשאנינו מדייק. כאן אין המדובר בחוסר דיוק, כאן מדובר בשניים-שלושה משפטים שאין להם כל יסוד, אין להם כל אחיזה במציאות, מעיקרם הם מופרכים מכול וכול. אני חושב שהכנסת איננה יכולה להשלים עם דבר כזה. אולי גם לא הייתי כלי-כך מתקומם נגד הדבר הזה אלמלא הוא הפך למנהג הרבה יותר רווח בומננו. הממשלה מכחישה דברים שהם דברים מוצקים, דברים נכונים, מפריכה ומכחישה היום דברים שלאחר יומיים מסתבר שכל מה שנאמר היה אמת ויציב.

ובכן, מה שברור לחלוטין הוא שבשילה אין חפירות, אבל יש ישוב. ההחלטה הממשלה על הקמת ישוב — אין, אבל ישוב בהתהוות — יש ויש. דרכים פנימיות ההולכות ונסללות — יש. מבנים הולכים ומתרחבים — יש. ישיבה גבוהה — יש. משפחות המתגוררות במקום — יש. נשים וילדים — יש. תקציבים ממשלתיים באמצעות שושים שונים — יש. בלב לבם של האוכלוסיה ערביה, בריכוז הצפוף ביותר של האוכלוסיה הזאת, אין שילה קופאת על שמריה. ממחנה חפירות שאנינו וכלי החלטת הממשלה צומח ועולה ישוב לכל דבר. וכל העולם רואה כיצד לשלשון החוק בישראל הופך בעצמו לממצא ארכי-אולוגי וכיצד קבוצה קטנה של אנשים שמה ממשלה ללעג ואת החלטותיה לקלס.

אדוני שר-הבטחון, נמצאת בידי חוברת שהוצאה לאור לפני ימים אחדים מטעם גוש אמונים. שם החוברת: "ישובי יהודה ושומרון" — אביב תשל"ח. אמסור לך את החוברת. אני מאוד ממליץ שתחק את החוברת, תציג אותה לפני הממשלה, כי זאת תכנית ההתחייבות העתידית של ממשלת ישראל מאחר שזאת התכנית של גוש אמונים. יש כאן הרבה פרטים מעניינים. למשל, אני יודע של ממשלה באופן פורמאלי לא ידוע על ישוב חדש בשכם, אבל פה כבר ידוע גם ידוע. מדובר בחוברת על ישוב שכם, מזכירות גרעין שכם, יש כתובת, יש מספר טלפון. "הגרעין נושא ונותן עם הממשלה על ישוב הישוב" — כך כתוב כאן שחור על גבי לבן. אנחנו שמענו בפורי-מים שונים שבכלל לא ידוע על ישוב כזה בשכם, עלי-יד אבל כאן כתוב "הגרעין נושא ונותן", לא "ישא ויתן". אבל זה איננו ענייננו כרגע, אנחנו מדברים על שילה. ובכן, שילה. החוברת הזאת איננה חוברת אכס-קלוסיבית, אפשר לקבל כמה עותקים שרוצים, כך שיש להגיש שהיא נמצאת בהרבה ידיים: שילה — תיבת דאר 52 בית-אל, ישוב דתי בשילה ההיסטורית, מקום המשכן. הישוב נמצא מעט מזרחית מכביש שכם-ירושלים, שני קילומטרים צפונית לכפר תורמוס-עיא. רוב חברי הגרעין מירושלים. יש תכניות לכמה מפעלים במקום. במקום קיימת ישיבה גבוהה. "הישוב קולט" — שימו לב, "קולט" — "משפחות בעלות רמה תורנית גבוהה". ובכן, חברי הכנסת, ברור לחלוטין שאין מחנה ואין חפירות,

אבל יש תכניות למפעלים, כפי שאנחנו קוראים כאן, ויש ישיבה גבוהה. זה ישנו בעליל, זה קיים. והישוב קולט — שוב, לשון הווה — הישוב קולט משפחות בפועל ועכשיו.

חברי הכנסת, בעצם מדוע אנחנו מתגוללים על סגן שר הבטחון? להתגוללות כזאת אין כל הצדקה כי כל דוברי הממשלה המוסמכים חזרו והכריזו באותו סגנון: רק מחנה חפירות יקום בשילה ולא יותר. אני חושב שאפילו הדובר המוסמך ביותר של הממשלה, מזכיר הממשלה, גם הוא אמר זאת, ונדמה לי שהוא אפילו מתח קו הבחנה מה יכול לקום במחנה חפירות ולא יכול לקום בישוב. הוא אמר, למשל, — ובדרך כלל הוא מצטיין באבחנה עדינה ואיננה — נדמה לי שבישוב יכול לקום בנק ולא במחנה חפירות או אולי להיפך, אני לא בטוח, מכל מקום גם הוא נדרש לגושא זה והוא קבע באופן חד משמעי שלא משתמע לשתי פנים שזה איננו ישוב, אין החלטה על ישוב, זה מחנה חפירות ותו לא. צר לי שגם שר הבטחון עצמו אפילו הרחיק לכת ואמר, ולא פעם אחת, כי אם יתברר שאין חפירות במקום, הוא עצמו ימליץ לממשלה על הורדת המתנחלים בשילה. והמלצתו של שר הבטחון בעניין כזה איננה דבר של מה בכך. ובכן, אדוני שר הבטחון, אין חפירות במקום וזאת עובדה. יותר מזה, גם לא יהיו חפירות במקום. חפירות ארכי-אולוגיות, כידיע, אינן יכולות להתבצע בלי אחריות של מוסד אקדמי מוסמך. אני קובע כי כל האוניברסיטאות בארץ אינן מוכנות לקבל על עצמן אחריות כזאת, הן אינן רוצות לתת ידן לעניין שיש בו משט ארכיאולוגי, אך הרבה, הרבה מאוד פוליטיקה שנויה במחלוקת, הגורמת לפילוג של העם גם בארץ וגם בעולם. מהו, אם כך, גבול הזמן ששר הבטחון תוחם לעצמו עד מתי ישוב שם אנשי גוש אמונים, יקבעו עובדות וילעגו בריש גלי לשלטון החוק והסדר? מתי אתה מתכוון, אדוני שר הבטחון, להגיש לממשלה את המלצת הפיגוי משילה? כבר עברה חצי שנה מאז התמקם בשילה גרעין גוש אמונים, בלי אישור, בלי רשות. כבר חלפו כחמישה חודשים מאז הוכרו המקום, בדיעבד, כמחנה חפירות, כביכול, והמשחק המביך הזה עדיין נמשך. מתי תשים לו הממשלה קץ?

נדמה לי, חברי הכנסת, כי מעטים בבית הזה הסבו-רים כי ההמצאה של מחנה החפירות היתה מלכתחילה נבונה במיוחד. גם חסידי ההתנחלות בגדה דעתם, כמ' דומה, לא היתה נוחה מההמצאה הזאת. אם מוצאת הממשלה לנכון להקים ישוב דווקא כאן, במקדד רגיש כל כך, תעשה זאת בלי תירוצים והסוואות. אולם, חברי הכנסת, גם מקום ישוב לא יוכל לקום בשילה. שילה מוקפת מכל עבריה בקרקע פרטית ומעובדת. שר הבטחון הודיע בשבוע שעבר, אני זכרני אינו מטעה אותי, הוא הכריז בשבוע שעבר, בריש גלי ואני מברך אותו על הכרזה זו ותומך בה, שלא יקום ישוב במקום כלשהו. אם הקמת הישוב תהיה כרוכה בהפקעת אדמות פרטיות, ובכן, בשילה אין קרקע אקרת אלא קרקע פרטית.

שמואל טולידאנו (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

אבל יש תפיסה לצרכי בטחון.

יוסי שריד (המערך):

כן, יש תפיסה לצרכי בטחון. כאן אנחנו מגיעים לאקרוואטיקה המפורסמת.

יוצא, אישוא, אלא אם שר הבטחון יפריך את הטענה הזאת, שמחנה חפירות איננו ולא יהיה ושישוב ראוי

ארכיאולוגיות ואף נערכו התייעצויות בקשר לכך עם הגורמים הנוגעים לעניין. העובדות המתוארות בהצעה ובדבריו של חבר-הכנסת שריד נכונות בעיקרן, אך האפשרות לביצוע חפירות ארכיאולוגיות באתר נמצאת עדיין בבידור. כל עוד לא נתקבלה החלטה ממשלתית בנושא זה אין סיבה להחליט על פיגוי המקום. אני עומד מאחורי אותם דברים אשר צוטטו בשמי על-ידי חבר-הכנסת שריד ואני אמנם אמרתי אותם. אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר מ. ל. מרון:

תודה רבה. אני מזמין את חבר-הכנסת מאיר פעיל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בגלל הנימוקים המכריעים שהעלה בפנינו כבוד שר הבטחון ובגלל העובדה שאין אף מוסד אקדמי בישראל, המבין בארכיאולוגיה, המוכן לתת את תמיכתו ל"מפעל הארכיאולוגי" בשילה, אני מציע לכנסת להעביר את הנושא הזה לוועדה, נגיד לוועדת החוץ והבטחון, כדי לעזור לשר הבטחון לממש את תפקידו. תודה.

היו"ר מ. ל. מרון:

תודה רבה. חבר-הכנסת המציע, חבר-הכנסת יוסי שריד, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדה.

יוסי שריד (המערך):
כן.

היו"ר מ. ל. מרון:

אם כך, נצביע קודם על הצעתו של חבר-הכנסת פעיל להעביר את הנושא לוועדה ואחר-כך — על הצעתו של שר הבטחון להסיר את הנושא מסדר היום.

הצבעה

— 28	בעד ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה
— 32	בעד ההצעה לא לכלול את הנושא בסדר היום של הכנסת
— 7	נמנעים
	ההצעה לא לכלול את הנושא בסדר היום של הכנסת נתקבלה.

חיים קופמן (הליכוד):

מפלגת העבודה נעזרת בצ'רלי, לא רע.

4. הצהרת הרמטכ"ל בעניין עתיד השטחים המוחזקים

של ההופעה הזאת ומתוך תקווה ששר הבטחון והממשלה יסכימו בנושא מעין זה יידון בכנסת, ולו למען נקיון הכפיים הציבורי.

בהופעתו של הרמטכ"ל החדש במוצאי יום העצמאות בטלוויזיה הוא אמר שני משפטים, שלפי דעתי לא ייתכן שרמטכ"ל, יהא אשר יהא, תהיה השקפת עולמו אשר תהיה, יוכל לאמרם בפומבי. הנושא הראשון הוא פוליטי טהור, ואני חושב שממשלת ישראל צריכה לעמוד על המשמר בנושא הזה. אני מדבר על דבריו בנושא ההתיישבות. לא אחזור על כל מה שאמר אלא על דבריו שהתנחלות בשטחים אינה התנחלות אלא התיישבות. הוא התחיל לדבר על הנושא הצינוני מקדמת דנה ואמר שהת-

לשמו לא יוכל לקום. האפשרות האחת והיחידה היא לפנות את המתנחלים שהגיעו לכאן על דעת עצמם וניסו לכפות את עצמם ואת דעתם על הממשלה. זו האפשרות האחת והיחידה ואין בלתה. הממשלה לא תוכל להתחמק לאורך ימים מהחלטה אלא אם כן היא מוכנה, תוך הפגנת רפיון והתבטלות, להוסיף ולהתבדות, להוסיף וללקות גם בארץ וגם בעולם. רבותי חברי הכנסת, הפיגוי בשילה הוא הכרח המציאות. רק צעד כזה ימנע בעתיד את הנסיגות חוזרים ונשנים של גוש אמונים להכתיב לממשלה את מדיניותה ולישראל את גורלה. רק צעד כזה עשוי לשקם, במידת מה, את האמינות הישראלית שכל כך התערערה בגלל מקרה שילה. במחנה חפירות שאין בו חפירות ניתן למצוא רק שברים ושברי שברים של אמינות ישראל ותדמיתה. רק צעד כזה יקטין את מידת המחלוקת הציבורית בארץ. ממשלה המדברת גבוהה בשם הקונסנסוס הלאומי חייבת לפנות את שילה, שהיא נקודה החורגת מכל מעגלי ההסכמה הלאומית, רחבים ככל שיהיו. רק צעד כזה יחזיר את שלטון החוק והסדר למקומו. הממשלה, רבותי חברי הכנסת, לא תוכל להתחמק. היא תצטרך לבחור בין שילה לבין סמכותה לקבוע ולהכריע. היא תצטרך לבחור בין שילה לבין אמינותה, בין שילה לבין מידה כלשהי של הסכמה ומכנה משותף, בין שילה לבין החוק אשר צריך לחול על כולם. זו הבחירה וזה מוטל על כף המאזניים. זמן ההכרעה הגיע.

היו"ר מ. ל. מרון:

אני מזמין את שר הבטחון להשיב.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

כבוד שר הבטחון, את החוברת הזאת צריך לקרוא עם ספר שמואל א' ושמואל ב'.

(קריאת ביניים: עם הפרשנות של חבר-הכנסת מאיר פעיל.)

שר-הבטחון ע. ויצמן:

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה, לא אחזרה עם חבר-הכנסת שריד בכושר הפילפול והנאום.

לא אומר שאני מאושר ממה שקרה בשילה אבל ראיתי כבר בעבר מהלך דומה של ממשלה שאתה היית מצביע בעדה.

(קריאת ביניים: אז אף אחד לא שיקר. אז אמרו אמת.)

מחנה החפירות בשילה היה מיועד לביצוע חפירות

היו"ר מ. ל. מרון:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 1139: הצהרתו של הרמטכ"ל בעניין עתיד השטחים המוחזקים, של חבר-הכנסת מאיר פעיל. בבקשה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בצער רב, אמיתי, אני מוצא את עצמי נאלץ להציע לכנסת לדון בהופעתו של חבר לנשק משנים רבות, שאני מעריך אותו מבחינות רבות. מצאתי את עצמי צופה בהופעתו בטלוויזיה וכואב כאב עמוק על מה שקרה. מתוך חובה רעיונית ופוליטית, ולאחר התייעצות עם חברים לא מעטים, החלטנו יחדיו להעלות את הנושא בכנסת משום העניין הציבורי התשוב

ביותר של הממשלה והמפקד על סי חוק על הכוחות המ-
וויינים של מדינת ישראל ידע לתת לממשלתו בנושאים
קארדינאליים רק עצה צבאית אחת. בעצם, לאחר עצה
כזאת, אם הממשלה מקבלת את הרמטכ"ל ברצינות, היא
צריכה לומר: בעקבות עצה זו אין דרך פוליטית לוותר
ויתור כלשהו ביהודה ושומרון וברצועת עזה, שהרי היועץ
הבכיר שלנו קבע שבלי שטחים אלה אי אפשר להגן על
המדינה ואי אפשר לשמור על עצמאותה.

(חבר-הכנסת ע. הדר (הורביץ) קו-
רא קריאת-ביניים)

בערבית אומרים: הארך נא רוח. אני מציע שתיתן
לאנשים אחרים להגן על הרמטכ"ל. אתה עדיין יושב
במקום שאתה יושב, אל תעבור את השביל.

(קריאת-ביניים: מאירקה, צריך הגינות בכל
מקום.)

אני מודיע כאן באורח האחראי ביותר, שאפשר לתת
פתרון אסטרטגי סביר לבעיות ההגנה של המדינה
ושאפשר לשמור על עצמאותה גם בלי יהודה ושומרון
ובלי רמת הגולן. ואפשר להעמיד את שני הפתרונות
האסטרטגיים האלה אחד מול השני, לנתח יתרונות
ומגבלות ולברור ולהתווכח מה טוב יותר. זה לגיטימי.
בין שתי הדרכים האלה אני יכול גם להציע עוד שלושה—
ארבעה פתרונות אסטרטגיים אפשריים. ולדעתי, אם
רמטכ"ל מחליט לדבר בנושאים כאלה, כך הוא צריך
לדבר אל העם וכך הוא צריך לדבר אל הממשלה. אסור לו
להציג לממשלה פתרון אחד התואם איוו דעה קדומה שיש
לו, כנראה, אולי פוליטית אולי צבאית, לא בדקתי. אני
בטוח שהוא חושב כך ביותר ושאלו כאן דברי צביעות.

שמואל טולידאנו (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
מבחניה צבאית?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אדם רשאי כמובן לחשוב כפי שהוא חושב. אם
באמת לרמטכ"ל הזה, שהוא אדם הגון, אין דרך להגן
על המדינה ולשמור על עצמאותה אלא על ידי החזקת
יהודה ושומרון ורמת הגולן, הרי הוא דוחק באצבע ברורה
את הממשלה אל תוך פינה כזאת שאין לה מרווח להחל-
טות פוליטיות. אילו הייתי שר בממשלה, הייתי אומר לו:
"רמטכ"ל, לנו, במטותא, עם כל הכבוד, הפסטר, חוזר נא
לביתך או לתפקיד אחר של אלוף פיקוד ואנו נמנה
במקומך אדם בעל מגוון אובייקטיבי ורחב של דרכי
פעולה אפשריות, שיוכל לתת לנו עצות צבאיות גם
אם נחליט להחליט פוליטיות אחרות. ואם אמרת מה
שאמרת מכיוון שבעצם יש לך עמדה מדינית בנושאים
אלה — וזו וזאת — ובעצם השתמשת במעמד הצבאי
ובטיעונים צבאיים כדי לדבר אל העם פוליטיקה בנושא
יהודה ושומרון ורצועת עזה, חרגת מסמכותך ובמטותא,
אתה אינך רשאי לעשות זאת." אינני יודע אם צריך
היה לפטר אותו, אבל על הראש מותר לתת. ועכשיו,
כשהיבטים לחובש כובעים, המכה על הראש יורדת בנחת,
דרך הכובע, והיא יותר רכה. אינני מתנגד שהרמטכ"ל
יתבטא בעתונות. אני מכבד את שר הבטחון הנוכחי שלא
כפה על הרמטכ"ל הר כגיגית ונתן לו להופיע. אבל "מען
דארף קענען רעדן".

(קריאת-ביניים: אינני מבין.)

צריך לדעת לדבר, כאשר אתה מופיע בציבור, אתה

חלות בשטחים המוחזקים היא בסדר. אני רוצה להודיע
שנושא ההתיישבות, מקדמת דנה ובימינו אלה, בשטחים
שנקרא עד לפני חמישה חודשים "מוחזקים" ובשטחים
שאננם מוחזקים היה נושא פוליטי ממדרגה ראשונה,
כלכלי ממדרגה ראשונה, חברתי ממדרגה ראשונה, ומ-
עולם לא נתנו, לא התנועה הציונית על מוסדותיה ולא
מדינת ישראל על מוסדותיה, לאנשי צבא להיות היוצאים
והבאים בנושא זה בציבור. כאשר הועלו ישובים, שקלו
ושיטתו את אנשי הצבא בשיקולים. אולם, לדבר על
עצם ההתיישבות ולאיזה כיוון למקד אותה, בכך עסקו
המדינאים. אם הם היו מדינאים של ממש, שגם קיבלו
החלטות, הם התייעצו עם רבים וטובים לפני שהחליטו
על כיווני התיישבות חדשים, הם התייעצו עם אנשי
כספים, עם כלכלנים, עם אנשי חקלאות, עם מומחי פיתוח,
עם מומחי מים. ועם אנשי צבא, בצדק גמור. במדיניות
ההתיישבות לא העניקו המדינאים מעולם לביצועיסטים,
לממונים על הביצוע, ל"סיביל סרוואנטס (civil ser-
vants), את הזכות להתערב. תמיד, מחלקת ההתייש-
בות של הסוכנות היהודית וממשלת ישראל היו המוסדות
המיישבים, בתיאום עם התנועות ההתיישבותיות. ההת-
ערבות הזאת של הרמטכ"ל בנושא הזה — אני מניח
שהוא אמר מה שהוא חושב כי אני מכיר את היהודי
הזה טוב מאוד והוא בדרך כלל אומר מה שהוא חושב
— היא דבר חמור מאוד. אני חושב שהממשלה היתה
מיטיבה לעשות אם, לפחות בנקודה זאת, היתה אומרת
בהחלטות: נתנו לרמטכ"ל "באקנינג", אבל בנושא ההת-
יישבות הוא אינו צריך לייצג את הממשלה, לא לכאן
ולא לכאן. נדמה לי שכך הייתם יוצאים פטורים בקצת
וגם הייתם מציילים את כבודכם.

קורה דבר מעניין. אני מכיר את קשריו ההיסטוריים
של הרמטכ"ל הזה עם שר החקלאות הזה. נדמה לי שלא
ירחק היום ותהיה אפיוודה מעניינת — ואני מזהיר את
שר הבטחון — שנמצא את הרמטכ"ל קובע בהתיישבות,
כאשר הוא משתמש בשירותים הטובים של שר החקל-
אות וגשמע את שר החקלאות קובע בענייני בטחון, כאשר
הוא משתמש בשירותים הטובים של הרמטכ"ל. כל זה
התמגברת העקרונות הדינמיים של מנהל תקין;
זאת אחת הסיסמאות החשובות של ד"ש; את זה היא
הוסיפה לממשלה.

(קריאת-ביניים: הטיעונים שלך כל כך
חלשים, שאתה צריך להכניס את ד"ש לנושא?)

למה לא, למה לא?

זה נושא אחד. נושא שני, שרמטכ"ל דווקא, רשאי
להביע בו דעה, הוא היועץ הצבאי המקצועי. איני בטוח
אם רמטכ"ל צריך לתת עצות כל כך קארדינאליות
בפומבי, בריש גלי, בטלוויזיה. אמנם לכאורה זה נעשה
באופן מאולתר בשדה, אם כי דווקא בבגדי "אלף"
ואפילו עם כובע, כך שהיה ברור שהמעמד לא כל כך
מאולתר. העמדה שלו, שאני קורא אותה בעתון ואני גם
זוכר אותה היטב מהטלוויזיה, היתה, שעל אף אמצעי
ההלימה המודרניים שבידי צה"ל, לא נוכל להגן על
המדינה בלי יהודה ושומרון ובלי רמת הגולן. והוא
הוסיף: ולא נוכל לשמור על עצמאותה. אני רוצה לומר
לכם כחייל מקצועי, הרואה עצמו עדיין חייל מקצועי,
שהעמדה הצבאית הזאת איננה נכונה. אם להגדיר אותה
בצורה מודעת צבאית, היינו אומרים שהיא רק דרך
פעולה אפשרית אחת אבל היא אינה מציגה את כל דרכי
הפעולה האפשריות. לא ייתכן שהיועץ הצבאי הבכיר

או שהירדן הוא הגבול ושנוכחות צבאית ביהודה ושומרון היא הכרחית לבטחונה של מדינת ישראל. לא אמרתי כל המפלגות אלא מרביתן. ולכן הרמטכ"ל לא חרג מהדעה המקובלת על הרוב במדינת ישראל הסוברת שנוכחות צבאית ביהודה ושומרון היא הכרחית. אפשר היה אולי להתבטא כך ואפשר היה אולי להתבטא אחרת. הרמטכ"ל גם אינו מייצג בנושא ההתיישבות, הוא יכול לתת חוות-דעת. בנושא ההתיישבות, כמו בנושא הבטחון, קובעת ממשלת ישראל.

אשר לעצם מתן הראיון על-ידי הרמטכ"ל, עצם הראיון אושר על ידי.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
הראיון או הרעיון?

מנחם הכהן (המערך):
גם התפאורה לראיון אושרה על ידך?

שר-הבטחון ע. ויצמן:
מה היה רע בתפאורה לראיון? מה רע אם רואים שני ג'יפים רע מפה עם כל הגבולות המורחבים של ישראל? הראיון אושר על ידי בהתאם לנוהלים המקובלים. ההתבטאויות של הרמטכ"ל נידונו בישיבת הממשלה ב-14 במאי 1978, והממשלה החליטה כי במתן תשובותיו לא חרג הרמטכ"ל מהכלל של היותו נתון למרותה של הממשלה. לדעתי התייחסו בדרי הרמטכ"ל לא להיבט המדיני אלא להיבט הבטחוני, להיבט הצבאי המקצועי. גם אתה, חברי-הכנסת פעיל, כאיש פוליטי הבעת דעות מקצועיות שאפשר להתווכח עליהן, שאפשר לקבל אותן או לא.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אני עדיין אינני הרמטכ"ל.

שר-הבטחון ע. ויצמן:
אין לך גם סיכוי להיות. לכן אין מקום לדון בהת-בטאויותיו של הרמטכ"ל במליאת הכנסת. ולכן אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

חז"ר מ. ל. מרון:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת וילנר להצעה להעביר את הנושא לוועדה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מציע להעביר את הצעתו של חברי-הכנסת פעיל לוועדה. אין זאת אומרת שאני רואה את הדברים בדיוק כפי שרואה אותם חברי-הכנסת פעיל.

לדעתי, ההופעה של הרמטכ"ל איתן בטלוויזיה לא היתה הופעה שהיתה בה הבעת חוות-דעת צבאית. היתה זו הופעה מדינית ונסיון לגייס את האוטוריטה, את הסמכות הצבאית, כדי לתת גיבוי לתאיוריות ולמדיניות של "ארץ-ישראל השלמה". משום מה לא הוזכר כאן חלק חשוב בראיון של הרמטכ"ל, שאינו נוגע כלל להערכות צבאיות. החלק החשוב ביותר היה ההכרזה של דעתו הפוליטית, שאף גורם ערבי ואף מדינה ערבית אינם חושבים להכיר בישראל או לעשות שלום עם ישראל אלא כל המנהיגים הערביים ללא יוצא מן הכלל חושבים רק על צורות שונות לחיסול ישראל.

צריך לזכור מי אתה, בפני מי אתה עומד, את מי אתה מייצג ולדבר בנחת, בחכמה ובשכל ולזכור שרבים נושאים אליך עיניהם ומבקשים חיוקים.

בשני נושאים אלה — בכך שהרמטכ"ל נעשה לנו פתאום האסטרטג של ההתיישבות ובכך שהוא דורש את החזקת יהודה, שומרון ורמת הגולן כפתרון צבאי אחד ובלעדי, ושבאופן ישיר או בלתי ישיר יש לדרישה זו משמעות פוליטית — הוא העלה שני נושאים חיוניים לדיון ציבורי על הבמה הפוליטית. אם הרמטכ"ל העלה זאת בטלוויזיה, ועל-ידי כך פתח בנושאים לדיון ציבורי, ואם הממשלה החליטה, במקום לנזוף בו, לתת לו גיבוי — משמע, לתת לו הכשר בשני הנושאים הנידונים — מן הראוי שבכנסת שלנו יהיה דיון פוליטי ענייני בשני הנושאים. נדון בכנסת בנושא האחד, האם חייבים להתחזק ביהודה ושומרון ורמת-הגולן כדי לשמור על עצמאותה של ישראל, ובנושא השני, האם ההתיישבות בשטחים, — רמת-הגולן, יהודה ושומרון, חבל עזה, צפון סיני ודרום סיני, שלפי ההחלטה החדשה של הכנסת כך צריך לקרוא להם ולא שטחים מוחזקים — האם ההתיישבות בכל השטחים הללו היא מעשה נבון ומועיל מבחינה פוליטית. כן עלינו לדון בשאלה האם הרמטכ"ל הוא האיש שב-סמכותו להביע דעות בנושאים אלה.

כבוד שר הבטחון, אני רוצה להגיד דבר חצי אישי: חלק מכם בממשלה, ואולי כולכם, יכולים לנצל את הכנסת בחכמה רבה כדי לאכוף את סמכותכם על הביצועיסטים. אתם נותנים להם "באקינג" (backing), זה יפה מאוד. אבל יש לכם כנסת, ואתם יכולים להשתמש בה בחכמה כמכשיר ציבורי שיסייע לכם לאכוף את מרותכם על הביצועיסטים. אל תעמידו את עצמכם בצורה המגוחכת של הממשל מול הכנסת, העמידו עצמכם כממשל, בשם הכנסת, המטיל מרות על הביצועיסטים. ואז הרי לכם דמוקרטיה אמיתית. מה אתם מתמודדים אתנו? התמודדו עם הביצועיסטים. ואנו בשטחים רבים נוכל לתת לכם "באקינג" ציבורי כדי לממש ביתר שאת את הדמוקרטיה הישראלית.

חז"ר מ. ל. מרון:
אני מזמין את שר הבטחון להשיב על ההצעה.

שר-הבטחון ע. ויצמן:
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, חברי לגשק, חברי-הכנסת פעיל, לרמטכ"ל אין כל ספק בסמכות הממשלה עליו, ואין לו כל ספק בסמכותו הוא. אני רוצה בהזדמנות זו, היות שאחרי חברי-הכנסת פעיל, נגזרת קצת למתן עצות צבאיות — ואני מכבד את עצותיך — אני רוצה לומר: הרמטכ"ל מייצג, הרמטכ"ל מגיש תכנית; הממי-שלה היא האחראית לבטחונה של מדינת ישראל והיא האחראית שקובעת; והרמטכ"ל יודע זאת. רמטכ"לים בעבר יעצו לממשלה, והממשלות בעבר קיבלו או לא קיבלו עצות של רמטכ"ל — — —

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
עצה ניתנת באמצעות הטלוויזיה?

שר-הבטחון ע. ויצמן:
אינני ממליץ לאף אחד לתת עצות באמצעות הטלוויזיה.

אני רוצה להזכיר לכנסת הנכבדה, שרוב חברי הכנסת הם חברים במפלגות שקבעו שגבול הבטחון הוא הירדן

שר-הבטחון ע. ויצמן:
הוא לא אמר זאת.

היו"ר מ. ל. מרון:
חבר-הכנסת פעיל, האם אתה מסכים להעביר את
הנושא לוועדה?

מאיר פעיל (מחנה שלי):
לא, הייתי מעדיף שיהיה דיון במליאה.

היו"ר מ. ל. מרון:
אנו עוברים להצבעה. נצביע תחילה את הצעתו של
חבר-הכנסת פעיל לקיים דיון בנושא במליאה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר
היום של הכנסת — מינוט
נגד ההצעה לכלול את הנושא בסדר
היום של הכנסת — רוב

שלמה הלל (המערך):
מי נמנע?

היו"ר מ. ל. מרון:
מי נמנע?

ה צ ב ע

נמנעים
ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של
הכנסת לא נתקבלה.

היו"ר מ. ל. מרון:
אני מעמיד להצבעה את ההצעה של חבר-הכנסת
וילנר להעביר את הנושא לוועדה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא
לדיון בוועדה — מינוט
נגד ההצעה להעביר את הנושא לדיון
בוועדה — רוב
ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה לא נתקבלה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הוא אמר "כולם". קודם כול הוא לא הוציא מהכלל
אף אחד. אבל אני לא מדבר עם מצרים או לא מצרים.
הוא רצה להגיד בזה שאנחנו צריכים לחיות לנצח במצב
של מלחמות בלתי פוסקות עם המדינות הערביות ועם
העם הפלשתינאי ושהנוער שלנו צריך כל כמה שנים
ללכת למלחמה שצריכים להיות כל כמה שנים בתי קברות
חדשים, אלמנות, יתומים, הורים שכולים. זה מה שאמר
הרמטכ"ל.

איתן לבני (הליכוד):
תעשה לי טובה, אל תדבר בשמם.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ולכן, אם הרמטכ"ל אמר שהשלום הוא בלתי אפשרי,
שאף אחד אינו רוצה בשלום עם ישראל אלא-כולם רוצים
רק להשמיד את ישראל, ונוסף לזה הוא מביע את דעתו
הפוליטית על "ארץ-ישראל השלמה", מכאן שהיתה זו
הופעה פוליטית שרוצה בסמכות הצבא ליצור טרור פוליטי
על המתנגדים ל"ארץ-ישראל השלמה". מדוע אני משת
מש בביטוי כזה? מכיוון שאם הרמטכ"ל בא ומאיים על
כולנו שאם לא נשלט בגדה המערבית ובגולן תהיה
סכנה לקיום ישראל, בזה הוא משתמש במעמדו כרמטכ"ל
הצבא כדי להחזיר עמדה פוליטית, פוליטית בלבד. היות
שאף אחד אינו מקבל ב-1978 ברצינות שקילומטרים אלה
או אחרים קובעים בתקופה המודרנית את בטחונה וקיומה
של המדינה, זה קודם כול עניין פוליטי, במיוחד לגבי
מדינת ישראל.

רק השלום על בסיס של הכרה הדדית בין ישראל
והמדינות הערביות, הכרת המדינות הערביות והעם הפלש-
תינאי בקיומה וברביבונותה של ישראל והכרת ישראל
במדינה פלשתינאית עצמאית על-יד מדינת ישראל ושלום
על בסיס זה — רק שלום זה ייתן בטחון. כל השאר
הוא עמדה פוליטית ולא צבאית של הרמטכ"ל.

מסיבות אלה אנחנו מציעים להעביר את ההצעה
לסדר היום של חבר-הכנסת מאיר פעיל לוועדה. זה אינו
מחייב לקבל את השבחים שהוא העתיר כאן על הרמטכ"ל.

5. תופעות חריגות בהתייחסות כלפי חיילים בצה"ל

בלבד. בדברינו מבקשים אנו להעלות לדיון את שאלת
ה"טירטורים" בצה"ל, בעיית המשמעת בכלל.
ונקדים את השאלה: מי ילד לנו את אלה. מה הוא
ה"טירטור"? נציב קבילות החיילים, רב-אלוף במילואים
חיים לסקוב, הגדיר במאמר שפירסם לפני שנים אחדות:
ה"טירטור מתבטא בעלבון לאישיות החייל, בהגבלת
שינה או בדרכים אחרות". קבוצת מפקדים, וזוטרם על-
פי רוב, החליטה ליישם שיטות חדשות לחינוך ולחישול
אופיו של החייל הטירוני. שיטות אלו משמעותן ביוני
והשפלה לכבוד האדם, והן באות לידי ביטוי בחירופים
ובגידופים בעברית, ברוסית ובערבית, בהטלת ענשים
שארין להם קשר לחינוך הצבאי ובהעלבת החייל לפני
חבריו. מה הוא ערכו של הטיטורני לא אחת מושמעת
הדעה, כי הטיטורני טוב הוא לחישול הטיטורנים שזה

היו"ר מ. ל. מרון:

אנו עוברים להצעות לסדר-היום של כמה חברי כנסת
בנושא: תופעות חריגות בהתייחסות כלפי חיילים בצה"ל.
רשות הדיבור לחבר-הכנסת שינמן.

פנחס שינמן (חזית דתית לאומית):

אדוני הושבראש, כנסת נכבדה, את תהלתם של
בני ישיבות ה"הסדר" לא אנו נספר. מפקדי צה"ל בכל
הדרגים הם שהפלינו בשבחם. לדעת הרמטכ"ל לשעבר,
רב-אלוף מרדכי גור, צה"ל יצא נשכר משירותם הצבאי
של תלמידי ישיבות ההסדר. אף אין אנו באים לדון ביחסם
של המפקדים אל בני ישיבות ההסדר כאל כאלה, שכן
נאמנה עלינו הודעתם של ראשי ישיבות ה"הסדר" שאין
מדובר כאן בתופעה שהיתה מכוונת נגד תלמידי הישיבה

השאלה הראשונה, הבסיסית והמרכזית: כיצד מבטיחים שחיל בכל דרג שהוא יוכל להתלונן נגד מפקדו, ללא פחד מגנקנות ומתוך ידיעה ברורה שהתלונה אכן תגיע בהקדם לכתובתה? יש לפשט את התהליך, ואמנם הועלו רעיונות מספר ויש לבדקם בדיקה יסודית. שאלה שניה, הטענה הסבר: כיצד זה קרה שהדג הבכיר של בית-הספר לשריון ומפקדת החיל לא ידעו כלל או ידעו ידיעה בלתי מושלמת את הנעשה ביחידה? לפני חודש ימים, במקרה כמעט דומה, היינו עדים ליד תקיפה של שר הבטחון והרמטכ"ל, ואילו כאן היינו עדים לקול ענות חלושה.

הדיון הפומבי במליאה מכתוב הגבלות מסוימות ולא את כל המצוי והידוע אפשר לציין. אי אפשר, מסע" מים מובנים, להביא מספרים, אך אומר רק זאת: מספר התאונות בצה"ל עקב תאונות בעת אימונים, והתאבדויות בכלל זה, מגיע למספרים מדאיגים ומשמעותיים. מדי פעם אנו שומעים על צעדים הננקטים על-ידי שליטות צה"ל, אך יש הרגשה כי כל זה אינו אלא בגדר תרופה הבאה לאחר שהמחלה הפגיעה וגודלה. יש לרדת לעמקם של האירועים, לחקור אחר הסיבות הגורמות לתאונות ולמנוע אותן מלכתחילה. גם כאשר לבעיות התאונות לסוגיהן יש מקום לעריכת מחקר מקיף על כל השלכותיו, ולאור ממצאיו יש להחליט על דרכים אפשריות למניעת התאונות ולמצאת התרופות להן.

באחרונה היתה המשמעת בצה"ל בקו ירידה. ועדת אגרנט, בחלק הגלוי של הדין-וחשבו, עמדה בהרחבה על נושא המשמעת. דומה כי המשמעת בצה"ל מושפעת רבות מן המתרחש ברחוב הישראלי. כאשר המתירנות שולטת בראש כל חוצות וכאשר ההפקרות משתוללת והופכת לסימן הכיר של החברה הישראלית, ודאי שיש לכך השפעה שלילית על הנעשה במחנות צה"ל. אולם, שלא כצבאות אומות העולם הוא צבאנו. צבאות אומות העולם, חיילים חילים אלמונים הם; לא כך צבאנו. לנו א— חיילים אלמונים וצבאנו הוא צבא העם. כולנו יודעים — אתה, אני, אנחנו — מי יושב אפה, מי הוא הטייס בטיסת זו או אחרת, מי הוא הטאנקיסט וכו'. הרפית המתח המוסרי, שהיא מנת-חלקו של הציבור, קנתה לה מהלכים גם בין החיילים. נחלקו דעות אנשי החינוך מה בין משמעת פנימית שכלית לבין משמעת המוקנית בהוראות מגבוה. האומנם מטפחים צבאנו משמעת פנימית שכלית? במחנות צה"ל אחדים מתנוססת עדיין כתובת גדולה, המתאימה אולי לצבאות אחרים אבל זרה מאוד לרוח צבאנו: "השריון הוא ברזל — האדם הוא פלדה". מאחורי סיסמה זו מסתתר, בין שאר התפישות המעוותות, גם המיתוס של הנשק המתוחכם כאילו יש בכוחו להכריע במערכה. האדם אינו פלדה ושום משמעת ותירגולי סדר לא יתפכו אותו לפלדה. בניגוד למתכת קרה, רוחו ושכלו של האדם הם שירכיעו במערכה. מוסר ומשמעת הם מפתח לחוסן צבאי. ללא משמעת אין משמעות לעמל המושקע בחינוכו של החייל. משמעת שמקורה בפחד וטירטורים לא תעמוד בשום מבחן ביום קרב. מלחמת יום הכיפורים לימדה שחיל צריך קודם כול לחשוב. אינני מכיר את מערך ההדרכה של צה"ל ומהו מסלול ההכשרה של מפקדים בצה"ל. אך חושבני שיש מקום להכליל במסגרת הקורסים גם ההרכה בסיסית בחינוך ובפסיכולוגיה. יש להכשיר גם מבחינה נפשית את המפקד הווטר, שהתגייס אך המול-שלשום, ומחר כבר יימסר לידו הפיקוד על חיילים אחרים. במיוחד אמורים הדברים כלפי מפקדים ווטרים העומדים לפקד על אנשים מבוגרים

עתה התגייסו. דעה זו מופרכת מעיקרה. הטירטורים אינם מעלים כל תרומה להקניית ערכי משמעת ואינם מביאים לגיבוש היחידה. השכל האנושי הפשוט מורה כי יש להבדיל הבדלה ברורה בין תירגול ומאמץ בתנאים קשים לבין טירטור. התירגול בתנאים קשים הוא המחשלה את דמותו של החייל. אבל כאשר מפקד וטר מטייל על פיקודו עונש מתוך נקמנות או במגמה. "לסדר את החברה", הוא אינו בונה בכך לוחם, הוא שובר בכך את רוחו וגם את גופו. אדרבה, יבואו רופאים ויעידו מה מספר החיילים אשר עקב אותם טירטורים איבדו את הפרופיל הרפואי הגבוה ונגרמו להם נזקים גופניים. אדוני היושב-ראש, המפקדים שנמצאו אשמים בטירטורים הצדיקו את מעשיהם בדרכים שונות. מדוות רבי-אלוף לסקוב: "אלה שקבלו נגדם נתנו למעשיהם הנמקות שונות, החל ב'כך עשו גם לי' ועד 'זו הדרך היחידה להענשה'. נכון" — ממשיך וכותב רבי-אלוף לסקוב — "ש'זיעה חוסכת דם". אבל מתי? רק כאשר 'שכל חוסך גם זיעה וגם דם'. איש אינו חולק על הצורך שהחיילים יהיו מאומנים, מודרכים, מתורגלים, מחוסנים, מחושלים, בעלי אומץ-לב, סיבולת, קשיחות, כושר עמידה ויכולת. אלא שכדי להתקרב במומחיות זו אל הסטאנדארטים הדרושים, קיים על-פי חוק 'התירגול הנוסף'. לכן אין הטירטור במקומו". לפי דיווחי העתונים חזר הנציב על דבריו אלה בהופיעו בשבוע שעבר בוועדת החוץ והבטחון. לדעתו "כל תופעת הטירטור הבאה כביטוי לתפיסת מנהיגות של 'שכר ועונש' שאולה מתחום אילופם של בעלי חיים", ואנו, רבותי, הלא עוסקים בבני-אדם. מה הן הסיבות לטירטור? לדעתו של רבי-אלוף לסקוב "מפקד וטר הנמצא פנים אל פנים עם חיילים ביחידה, שהליכוד והגיבוש שבה דלים וכאשר קטנים הפרשי הגיל והנסיון שבינו ובין האנשים, על הפער הזה מנסה המפקד הווטר להתגבר בדברים שהתנסה בהם בגופו בהיותו חייל ביחידה".

אדוני היושב-ראש, לא היה כל טעם, מלבד הטעם האחרון, להפעיל טירטורים ברמה כזו ובשלות כזו כלפי היחידה שהיתה מורכבת ברובה מבני ישיבות ה"הסדר". לא ניתנה לנו בעתונות תמונה מדויקת של ההרכב האנושי של היחידה. בבית-הספר לשריון, אך מתוך צירופי דברים ניתן להבין שיחידה מסוימת זו היתה מורכבת מטובי בני הנוער. עיקרה היה בני ישיבות ה"הסדר" ואליהם סופחו חיילים שנשרו מאחד הקורסים המעולים שבצה"ל. כל אלה הם חיילים בעלי מוטיבאציה גבוהה, בעלי השכלה ומשמעת עצמית רבה. אם כן, הטירטורים לא באו אלא לתת פורקן ליצרים אפלים של רצון להשתלט ולהכניע שהיו טמונים בלבם של מפקדים ווטרים אחדים. כל בני הישיבות בצה"ל באים לשירות מתוך הכרה עמוקה, הם בחרו במסלול הקשה. שח אחד ה"הסדרניקים": "אנו נגישים לעניין מתוך הכרת החשיבות של השירות הצבאי. אנו באים לצבא מתוך הרגשה שהשירות משתלב במסלול הלימודים שלנו". אדוני ה' יושב-ראש, כנסת נכבדה, האם לבעלי מוטיבאציה אלו, המשלבים את הערך העליון של ספרא וסייפא, נועדו הטירטורים? האין זה פשע שנגדם משתמשים בנשק פסול זה עד כדי גרימה להתאבדות של נפש יקרה, של חייל אני מוועד מהמקרה המעצב הזה, מתחלל לעילוי נשמתו של החייל ו"ל ומביע השתתפות בצער ותחנונים למשפחה האבלה והכואבת.

המקרה האחרון שנתפרסם ברבים מעורר כמה וכמה שאלות, שצה"ל חייב למצוא להן במהירות פתרון הולם.

טוהר הנשק העברי. ייאמר בצורה ברורה: מה שנקרא "טירטור" אינו תופעה חדשה בצה"ל. ראשיתה של תופעה זו הוא בעבר בשנות החמישים, היו, ואולי יש גם כיום, מליצים ופרקליטים בדרגות הפיקוד השונות למה שקרוי "תירגול נוסף" כאמצעי לחישוב ללוחם ולחיסונו. אך אסור להתעלם מן העובדה כי בשנים האחרונות הפך התירגול הנוסף, במקרים לא מעטים, מחישוב כביכול לצורה של התעללות ונקמנות.

מחובתנו לחקור, לבדוק ולעייין היטב אם ריבוי מה שקרוי בפינו "המקרים החריגים" של חוסר משמעת, של טירטור, של סאדיזם, של ביוה ותופעות שליליות אחרות, אשר לדאבונו יכרים מקומן בעת האחרונה בשורות הצבא, אינו תוצאה של חינוך לקוי של הנוער הרואה בצבא ערך עליון בזכות עצמו ולא ערך שהוא תוצאה של כורח מציאות ושל "אין ברירה". מחובתנו לתת לעצמנו דין וחשבון אם, על-ידי שהפכנו את הטנק ואת הרובה לתשמישי קדושה — כלשון אחד מחברי הכנסת — לא גרמנו בעקיפין לפגימה ולפגיעה במערכת החשיבה של חיילים ומפקדים. והאם התופעות השליליות אשר אנו עדים להן היום אינן תוצאה מסלוף דמותו המקורית של צה"ל ועיוות המהות של מפעלנו הצודק בארץ הזאת. עלינו לתת את הדעת מה קרה לנו ואיך, כהגדרתו של דוד בן-גוריון, הפכו האלופים שלנו לגנרלים ואיש המגן היהודי הופך להיות יותר ויותר חייל מקצועי עם כל תופעות הלוואי שיש לכך. כיצד הפכו בחוגים מסויימים את המלה "פרשה" תואר לדיפטיסם, את הערך "טוהר הנשק" למוקצה מחמת תמרמות, לשלומיאליות כביכול, ואת המושג "הומאניות" לשם גנאי. ייתכן גם ייתכן כי מה שקורה אצלנו בתחום החברתי והמוסרי הוא תוצאה של הפיכתנו לאדונים על עם אחר. ולאומה שכוהה בממשל צבאי על כל המשתמע מכך, אם מבקשים אנו לשרש את התופעות השליליות שדבקו בצה"ל, על הכנסת לדון במליאה בשאלה כיצד להשיב את פיקוד צה"ל לתשתית ההומאנית והערכית שלו וכיצד לצמצם את סכנת תרבות הביצועים כערך עליון בחיי צה"ל.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חובה וזכות לנו להחניק טובה לראשי ישיבות ה"הסדר" על גילוי דעתם הפומבית כי אין בצה"ל התנכלויות על רקע דתי לחילול ישיבות ה"הסדר". בהודעתם החד-משמעית לראשי ישיבות ה"הסדר" כובתה אש שהוצתה בקירות בתינו לא שלא במתכוון ואשר אמורה היתה לשרוף ולכלות חלקה טובה ומפוארת זו של ישיבות ה"הסדר". לאמור: יש בצה"ל התעללות בחייל הדתי באשר הוא דתי, וכביכול ההישג המפואר הזה שאנו מעלים אותו על נס השכם והערב של חייל בן תורה המקרב רחוקים והמקדש שם שמים אינו אלא עורבא פרח שלא היה ולא נברא. מי שעקב אחר הפירסומים של הפרשה הטראגית שאירעה בבית הספר לשריון אינו יכול לנהוג קלות ראש ולהתעלם מעובדה מצערת וכעורה, שחוגים דתיים קיצוניים מסויימים, המיוצגים אף בכנסת, ישיבות ה"הסדר" הן כצנינים בעיניהם, שהרי עצם עובדת קיומן של ישיבות ה"הסדר" משמית את הקרקע מתחת לטיעון כי אייגיוסם של תלמידי ישיבות לצה"ל הוא חיוני להמשך קיומן של הישיבות ולהעמדת לומדים ותלמידי חכמים בעם ישראל. כי זאת לדעת: תלמידי ישיבות ה"הסדר", ששילבו את לימוד התורה עם שירות בצה"ל, אינם גופלים ואינם נחותים, לא בידיעת התורה ולא ביראת שמים וקיום מצוות, מהללו המסופים בישיבות או יושבים בבתיים כאשר אחיהם

ומשכילים מהם. יש לטעת בהם את ערך הסובלנות וכבוד האדם.

חברי הכנסת, דוד בן גוריון, בהופיעו בפני מחזור מסיים של מפקדים צעירים, אמר בין היתר: "הגורם המחנך הראשי הוא המופת החי. מן ההכרח שלחילל יהיה בטחון שמפקדו יודע אשר הוא עושה. המפקד חייב לנטוע בחייל לא משמעת בלבד, כי אם גם אהבה למפקדו, וחייל יאהב מפקדיו אם המפקד יאהב את חייליו וייהיה מסור ונאמן לשלומם, כאם המטורה לילדיה". ("יחוד וייעוד", עמוד 61). אנו נמצאים בעיצומם של ימי ספירת העומר ובשבוע שעבר חל ל"ג בעומר, שבו נפסקה המגיפה שהיתה בקרב תלמידי רבי עקיבא בתקופה שבין פסח לעצרת. תלמידי רבי עקיבא, שהיו בשירות "הסדר" בצבא של ברי-כוכבא, ניגפו "מפני שלא נהגו כבוד זה בזה". ללמד, מה ערכם של יחסי כבוד והדדיות בין החיילים לבין עצמם, ועל אחת כמה וכמה בין המפקדים לפיקודיהם. במקרה של בית הספר לשריון נתגלה, למשל, שמפקדים מסויימים גילו עוינות לכל הקשור בצרכים הדתיים של חיילי ישיבות ה"הסדר". צרכים אלה, המעוגנים בפקודות מטכ"ל, הם חיוניים לסוג זה של חיילים ומניעתם בשרירות לב יוצרת התמרמרות ודכאון. אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח על כך שהוברר מעל לכל ספק כי אין כל רקע אידיאולוגי להתעללות וכי הדבר לא נבע מרצון להציק לחיילים הדתיים דווקא. המגמה היחידה במישור הממלכתי, שהיא אחידה ומאחדת דתיים ולא דתיים כאחד, היא צבא-ההגנה לישראל. אין ספק כי מבחינה לאומית, הקונסנסוס אודות אפשרות החיים המשותפים בצה"ל לכל הפלגים והשכבות מהווה אחד הנכסים המשמעותיים ביותר בחיינו כי בתוך צה"ל נוצר בסיס הולם לקיום משותף של הנוער הדתי והלא-דתי. גדול חלקה של הרבנות הצבאית בשמירה על בסיס זה ועלינו לעשות כל שביכולתנו כדי לטפחו ולחזקו. ישיבות ה"הסדר" הן אילן פאר בשדמות הרוח של עמנו. אנו צריכים לעשות הכול כדי להפירות ולהשקות אילן נאה זה ולא, חלילה, להייל לירי עקירתו. הגילויים האחרונים אינם מעודדים, אך גדולה אמונתי ותקוותי כי אין אלה אלא מקרים חריגים בלבד, מקרה חד-פעמי שלא יישנה בעתיד. תופעת הטירטורים פוגעת קשה ברמחו של צה"ל, ביכולתו, בכושרו ובמוראל החיילים. האמונים על נושאי המשמעת בצה"ל חייבים להתייחס במלוא כובד הראש לרחשי הלב של רבים ולמנוע תופעות חריגות מעין אלה.

מחובתה של הכנסת לדון בבעיה ולהחליט על הענשת האשמים בכל חומר הדיון ועל נקיטת אמצעים להבטחת אי-הישנות מקרים דומים בעתיד. נזכור את הצו האלוהי החל על מחנה צבא-ישראל בכל הדורות: "והיה מחנך קדוש".

היו"ר מ. ל. מרון:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת מנחם הכהן.

מנחם הכהן (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בצל הפרשה הכ"אובה והטראגית שנתגלתה בבית-הספר לשריון ולאור הדינים-וחשבונו של נציב הקבילות בצה"ל, בא אני לתבוע מהכנסת לקיים דיון על מכת הטירטור הפוגעת ברקמות רגישות וסותמת עורקי חיים תקינים בצה"ל. בעבר, וכך צריך להיות גם בהווה, עוצבה סגולת לוחמי צה"ל במוטיבאציה ערכית וחושלה בהכרה מוסרית על

חובתה לעם ולמדינה, כשם שמצאתם מסגרת נאותה לבן התורה המשלב תורה, הגנה ואהבת העם והארץ.

היוז"ר מ. ל. מרון:

תודה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אריה אליאב.

אריה אליאב (מחנה שלי):

כבוד היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, הייתי רוצה כי נשאל את עצמנו, מי הוליד לנו את המפלגות האלה הנקראות "טירטורים"? מאין באו למחננו היצורים הר "קוואזימודיים" האלה? נאמר כאן שה"טירטורים" בצה"ל היו כבר בשנות החמישים. אני רוצה לומר: זה נכון, ועוד לפני זה. יש לנסות לבדוק את הגנזים, את הראשית, של ה"טירטורים" האלה עם תחילת צה"ל. אני סבור שאנחנו קיבלנו מהבריטים הרבה דברים טובים וגם הרבה דברים גרועים, ולדעתי, ה"טירטורים" הראשונים הם פרי ה"בול-שיט" הבריטי.

(קריאת ביניים: מה הפירוש בעברית של "בול-שיט")

"בול-שיט" אלה הם גללי פר או שור. המושג הזה ידוע היטב לכל מי שהיה בצבא הבריטי, וכאן נמצאים עתה שר הבטחון ואני ששירתנו בצבא הבריטי. סליחה, וחבר-הכנסת אבא אבן.

שר-הבטחון ע. ויצמן:

אני הייתי ב-R.A.F. (חיל האוויר המלכותי), שם היה שונה.

אריה אליאב (מחנה שלי):

אני הייתי בתותחנים המלכותיים. אני רוצה לומר לחברי הכנסת, כי מה שעשו בצבא הבריטי — ולי היה הכבוד המפוקפק להיות בצבא הבריטי הרגולארי — הוא אבי ה"טירטורים" בצה"ל מפני ששם היתה התעללות מכוונת, ובחלקה סאדיסטית, של סמלים ורס"רים (סר-ג'אנט מייג'ורס ורג'ימנטאל סרג'אנט מייג'ורס) בחיילים. הם טירטרו את החיילים בקפיצות ובריצות ובמה שקראו "דאבל-מארץ", ועל אחת כמה וכמה, שכך שיפלו בחיילים כמונו שנחשבו לגביהם כ"נייטיבס", כילדים. וככל שהמוטיבאציה היתה נמוכה בצבא הרגולארי הבריטי כן גבר ה"טירטור", ה"בול-שיט" הזה. וכעבור כשנה לפרוץ המלחמה, בשנת הארבעים, כאשר הגיעו למלחמה החיילים בהמוניהם והעם הבריטי ידע על מה הוא נלחם, חדל ה"בול-שיט" הזה. זאת מפני שהגיעו למלחמה קצינים אחרים וחיילים אחרים עם רצון לחימה אחר ועם ידיעה על מה לוחמים. חלק מהתופעות הללו התגלגלו אלינו. לדעתי, ה"טירטור" לא היה או כמעט לא היה בהגנה, בפלמ"ח, באצ"ל ובבל"י. אלה היו מחתרות שהתבססו על התנדבות במאה אחוזים, ולא היה שם מקום לכפות משמעת על-ידי אמצעים כאלה. פשוט לא היה מקום, אולי בשולי השוליים. אני רואה איפוא קורלאציה בין צבא-עם — וצה"ל נולד כצבא-עם עם מוטיבאציה גבוהה, ואנחנו רוצים שתהיה מוטיבאציה גבוהה — ובין מה שאנחנו קראנו "טוהר הנשק" וחוסר "טירטורים". לעומת זאת, ככל שהמוטיבאציה תלך ותקטן וככל שיחס של סמלים או קצינים לחלק מחייליהם יהיה, חלילה, כיהס לאנשים נחותים, כן יתרבו ה"טירטורים".

אני רוצה לומר כאן לחברי הכנסת מהמפלגות הד-תיות: העניין הזה של ה"טירטורים", עם כל הכבוד

יוצאים למלחמה. בצדק מצביעים על תלמידי ישיבות ה"הסדר" כעל מופת של אנשי אמונה ותורה. הנסע הרך הזה כבר זכה להישגים תורניים מעוררי קנאה, ובין בוגרי ישיבות ה"הסדר" נמצאים גדולי תורה היושבים על כסאות רבנות מפוארים ברחבי הארץ. על כן, הערכה והוקרה לראשי ישיבות ה"הסדר" על שהעמידו דברים על אמתותם בלי לגרוע או להמעיט מחומרת תופעות ה"טירטור" שפשטה כרעה חולה בצה"ל.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מעניין לעניין באותו עניין: לפני כשבועיים קיבלו רוב חברי הבית מברק בחתימתו של חבר-כנסת אחד ובו הזמנה לביתו של אותו איש לבוא ולצפות בסרט הטלוויזיוני "שואה" שחוקר בארצות-הברית ואשר אותו איש רכש אותו, לדבריו, למען העם ונבחריו. ה"חברי כנסת" שנודעו מעצם ההזמנה וראו בה תעלול-פרסומת זול ומביש. אך היו, לצערנו, גם חברי כנסת אשר נענו להזמנה. יש להניח כי הם עשו זאת מתוך סקרנות יהודית ואיני טלקטואלית לראות את הסרט על השואה, אשר מיליוני אמריקנים צפו בו במשך תשע שעות תמימות ואשר, לפי הסקרים שנערכו בארצות-הברית, הביא בפעם הרא-שונה להמוני אמריקאים, יהודים ולא יהודים, את תודעת השואה. אולם עד מהרה גילו באי ביתו של אותו חבר כנסת, כי לא לשם צפייה בסרט על השואה — —

היוז"ר מ. ל. מרון:

האם עניין זה שייך לנושא של תופעות חריגות?

מנחם הכהן (המערך):

שייך מאוד, מאוד שייך.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
על כל פנים, זה טירטור.

מנחם הכהן (המערך):

אולם עד מהרה גילו באי ביתו של אותו חבר כנסת, כי לא לשם צפייה בסרט על השואה הם הוזמנו. לאחר שהוקרן בפניהם קטע אחד של כעשרים וחמש דקות מן הסרט שארכו כחמש שעות, נקראו חברי הכנסת להשתתף במסיבת קוקטייל עליוה שנערכה ליד בריכת השחייה הפרטית של אותו חבר הכנסת בעל השם והמוניטין העולמיים. כפי שנמסר, היו בין המוזמנים כאלה שעזבו את המקום מבוישים. אך היו גם כאלה שהשתתפו במסי-בה מבישה זו, שאין הגדרה לכיעורה ולטימטום הלב והחושים שהיא מבטאה.

מה שעשה אותו חבר-הכנסת ב"קוקטייל השואה" עשו אחרים ב"פסטיבל ה"טירטור". כך הופכים טראגדיות ואסונות להיות אמצעי זול לפרסומת אישית ולעשיית הון פוליטי. על הראשון ועל השני, על "קוקטייל השואה" ועל "פסטיבל ה"טירטור", צריכים אנו לומר: "של בעליך מעל רגליך". כי גם השואה וגם השירות בצה"ל נעלים הם מדי, מכדי שתתפכחם אסקופה הנדרשת לכם למאוויהם הלא-טהורים. ומעל במה זו אנו קוראים לכל מי ששם השואה קדוש בעיניו ולכל מי שצה"ל יקר בעיניו, לא לתת עוד לתופעות מסוג זה לקנות מקום בחברתנו.

ולבסוף, תרשו לי לשלוח ברכה לישיבות ה"הסדר" להוסיף כוח ולילך מחיל אל חיל, להגדיל תורה ולהאדירה, להרבות אהבת ישראל וארץ-ישראל כמעשים יום יום. ומשאלה אחת לראשי ישיבות ה"הסדר" ולחניכיהן: אולי תנסו למצוא גם מסגרת לבת הדתית שתוכל למלא את

של פאראזיטים אשר ישובו ויחיו על חשבון הציבור וזאת כאשר פה צועקים: "עליהם", להמשיך במלחמות.

הדת איננה אורחת בלתי רצויה בצבא. כלי הקודש, הרבנים ושליחי הדת אינם אורחים בלתי רצויים בצבא, הדלת פתוחה לפניהם. כוודאי שבחורי ישיבות "ההסדר" אינם זוכים ליחס רע. אם הפעם נתגלה מה שנתגלה באותה יחידה זה משום — ויש לומר זאת לזכותם — שלנערים אלה יש חיווקים גדולים יותר מאשר לנערים אחרים המתגייסים כיחידים. יש להם חיווקים גדולים יותר משום שהם קבוצה המגיעה יחד לצבא, אלו מכיירים את אלו, ואין האדם המגויס ביניהם בבחינת בודד, דבר הקורה לנערים מהערים. כאשר קרה אסון... דומה לנער נחמד מאוד, מוכשר מאוד, בוגר גימנסיה רחבה, שלאחר טירטורים איבד עצמו לדעת, אי אפשר היה להביא את הציבור לזעק על-כך מפני שמוריו במערכת החינוך ואחרים לא ראו את עצמם כאחראים וכשותפים לדאגה ולטיפול בגורלו. כאן יש גם חיווקים של מורי הנערים האלה בצבא וכן חיווקים של חבריהם. על כך נתגלה הדבר וטוב שנתגלה והגיע לבמת הכנסת, שהרי הטי"ר טורים הם הרפה, כשם שכל עלבון לאדם והשפלת האדם היא דבר שאין הדעת סובלתו ואין בכך כדי להגביר את הנכונות של הנער להיות חייל טוב יותר. על כך נאמר כבר הרבה הן על-ידי אנשי הצבא והן מעל במה זו. הדבר המדאיג הוא, שאף כי הגעגוע הזה נמשך שנים רבות ואף כי מספר הקרבנות איננו קטן, איך אמר אותו מפקד? "הוא איבד את עצמו לדעת, אז מה?" למה אמר זאת? כי דבר זה קורה כמעט בכל מחזור של טירנונות, תמיד יש כמה קרבנות. ויש שני סוגים של קרבנות: יש כאלה שפשוט מגיעים למוסדות מפני שהם נשברים בפשיטת ווקוקים לטיפול נפשי ויש כאלה המגיעים לשלב הטרנזיטורלי יותר ומאבדים את עצמם לדעת. אין לי ספק שהיכרות להיות מערכת של גורמות זריות יותר, פעילה יותר ומבקרת יותר. אין לי ספק ששר הבטחון מודע לכך. אני מקווה שתקבעו את הנורמות האלה.

יש נקודה אחת שהייתי מבקשת את שר הבטחון או את הוועדה שתדון בנושא לתת עליה את הדעת. האמת היא שיש קורסים לסמלים, למדריכים ולקצינים, הטובים והמוכשרים שבין חניכיהם אינם רוצים לעסוק בהדרכה אלא מעדיפים להתקדם בחיל בפעילות צבאית טהורה. אדוני שר הבטחון, אתה יודע מה שאולי רבים אחרים אינם יודעים: מקובל, שהנמושות הן ההולכות להדרכה. אלו שהם נמושות, יש להם מערכת של תסביי כים ומשקעים קשים מאוד כאשר הם נפגשים בנוער האינטליגנטי או בנוער חדש או ב"נוער בננות" או "נוער תנובה", והם רוצים לפצות את עצמם — חברי הכנסת אליאב ידעו לכך: "עבד כי ימלך" — ומכל מקום, תחושת הכוח שנשארה להם היא תחושה שמשיפיעה כפי שמשיפיעה. אני יודעת שלאחרונה התחילו לערוך מבדקים חריפים יותר לאלו הפונים להדרכה. זה דבר חדש וחיובי. אני יודעת שאלה מבחנים שהם די קשים. אני מציעה שנוסף למבחנים האלה, נוסף ליכולת ולמבחני הדרכה, תוכנס גם מחזוריות. אני יודעת שהקצינים ביחידות ה"מבצעיות" לא יאהבו זאת, ה"פייטרים" לא יאהבו זאת, אבל צריך ליצור תורנויות. כשם שבמערכת המחזוריות של האנשים המתקדמים בצבא הקבע יש כמה יחידות שע" להם לעבור, יש להוסיף להם גם הדרכה, את זה קיים במידה מצומצמת, החברה אינם רוצים ואחם זקוקים להם ביחידות המבצעיות, אתם גם זקוקים לצבא טוב ולכן חשוב המפקד הטוב גם בהדרכה.

לישיבות ה"הסדר" ועם כל הצרה והטראגדיה שזה קרה הפעם ביחידה כזאת, אתם יודעים ואנחנו יודעים, כי לצערנו "הטירטור" הוא תופעה כללית לדבר עליה כעל תופעה כללית לגמרי. העניין הזה של היחידה הדתית היה באמת מקרי. התופעה היא קשה, חמורה וכללית. אני אומר: אם יש "טירטורים" בצבא, זה, חלילה, סימ-פטום לחוסר מוטיבציה וסימפטום להתנכלות, חלילה, של מיני "עבד כי ימלך", סמלים או קצינים, לחיילים ולכל מיני "נייטיבס" — ו"נייטיבס" יכולים להיות חיילים מכל מיני סוגים וצבעים — ורק זה חסר, רק זה חסר לנו בצבא. אני יודע שבכל צבא חייבים להטיל משמעת, ומשמעת יש לה הגיון משלה והוקים משלה, ובכל צבא, בצבאות שאני הייתי ובצבא, יש מה שקראנו "ארטיס-טיס", "פסאג'רים", "משתמטים" ו"מתחמקים", ושמות יש להם חדשים לבקרים, ולצורך זה יש חוקים ויש חוק צבאי קפדני, ותחוק הצבאי שלנו הוא טוב ולא צריך לתקן אותו, וגם המגבלות והסייגים שבו טובים, ואני חושב שלא ולא משהו אחר מבין חברי הכנסת בא כאן לדבר על הצד החוקי או לומר שצריך להוסיף משהו בגידול. העניין הוא עניין של חינוך הקצונה, הצעירה בעיקר, שדברים כאלה, "טירטורים" למיניהם, לא יבואו בקהלנו.

בצעם מה שאנו עושים היום ככנסת הוא דיון בנושא הכאוב. אם שישע-שעבה חברי כנסת דנים כבר בעניין, זה הוא כמעט דיון כללי. אני מבקש, כמוכן, באופן פורמאלי כי יהיה דיון במליאה, אבל אני מקווה ששר הבטחון יעביר את הנושא הזה לוועדה.

שר-הבטחון ע. ויצמן:
אעביר.

אריה אליאב (מחנה שלי):
יפה מאוד. כדי שבוועדה באמת ייכנסו לעמקו של הנושא וימצאו לו תיקון בהקדם. תודה רבה.

היו"ר מ. ל. מרון:
תודה רבה. רשות הדיבור לחברת-הכנסת שולמית אלוני.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אדוני היושב-ראש, כנסת, נקבדה, צריך חוצפה רבה, קהות חושים רבה ובזו עמוק לציבור כדי שאיש אגודת ישראל יהפוך טראגדיה שהיתה בצבא לנושא פוליטי, ינגח בו את הצבא ואת הציבור ויעליל כאילו העניין הוא שבצבא יש יחס רע במיוחד לאנשים בשל דתיותם. כנראה הכוונה היא להגדיל מכוח זה את מספר משוחררי הצבא, שמספרם גדול בלאו הכי. קודם העלילו על הצבא למען שיחרור הבנות מהצבא ואמרו, שזה כאילו שהן מצויות בעם זר וכאילו הן נתונות לזנות ולאונס. "תקרא הנערה ואין שומע" — כך הופיע במסמכים הרשמיים שלהם. כיום אין מגייסים נעורות שאינן רוצות להתגייס, כל מי שמתגייסת היום היא בחזקת מתנדבת ואפשר לקרוא לה כך. לא קל להתגייס למקום שמוציאים עליו שם רע. והנה, עתה בא חברי-הכנסת פרוש — אינני יודעת אם יש לו בנים, אבל אם יש לו, הם בוודאי לא משרתים בצבא ומותר לי לומר זאת, לי יש שלושה בנים המשרתים בצבא — לעשות רוח פוליטי מאסון שקרה כדי להגדיל את המספר של למעלה מאלפיים וחמש מאות בחורים ששוחררו השנה ולגרם למספר גדול עוד יותר

שר-הבטחון ע. ויצמן:

אנחנו וקוקים גם את זקוקה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אתם — מבחינת האחריות. לי אין סמכות לעסוק בזה, לכן אני יכולה לבקש. ודאי שזה אנחנו. אמרתי שיש לי שלושה בנים שנתונים במערכת הזאת.

מוכרחים להרחיב את התורנות הזאת במשימות גם אם הדבר יקשה במעט על מי שעוסק בביצוע, יקשה גם על היחידות, אבל לטובת החינוך בצבא חייבים לעשות זאת. אני מקווה שאם התיקונים האלה יתקנו, פרשה זו כפי שהועלתה תחוסל.

חשוב מאוד לפרסם ולומר ולהדגיש, שאין עניין זה נושא לפוליטיקה ולרווח פוליטי למרות ההסכמים הקוראליזציוניים ולמרות ויתוריה הגדולים של הממשלה לאותה קבוצה סחטנית אשר איננה משרתת בצבא אך מנסה לעשות הון פוליטי מיסוריהם או מגורלם או משירותם והתגברותם של החיילים. תודה רבה.

הי"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אסף יגורי.

אסף יגורי (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

אדוני הושב-ראש, חברי הכנסת, זכותו של כל חייל מתגייס היא, שניהנה בו כאדם. זכותו של כל בית אב ואם בישראל, שיראו את בנם ואת בתם יוצאים מהצבא כשהם חסונים יותר משתיו כאשר נכנסו אליו. לכן בדיון זה, אדוני שר הבטחון, הייתי בהחלט מצפה לראות גם את נציגי צה"ל העוסקים בתחומים אלה ומופקדים עליהם, ואולי יהיו שותפים, אולי יחכימו, ילמדו ויראו את החרדה של כולנו.

חברי הכנסת, הטיטור מתחיל במקום שבו נגמר המפקד. כאשר אין תוקף מוסרי, כאשר אין יכולת להישען על האישיות וכאשר אפילו הדרגות כבר אינן מספיקות — שם מתחיל הטיטור. יש גם חברי-מניין, יש שוויץ ישראלי, אלא שלא מטטרים לפי פקודה. הטיטור כשלעצמו הוא חולשה ועם החולשה הזאת צריך להיאבק ואותה צריך לגנות בכל התוקף. מי הם המטרי-טרים למיניהם? — בסך הכול לעתים הם אותם נערים ונערות שהתגייסו חצי שנה ואולי קצת יותר לפני בני גילם, ובתוקף גיוס מוקדם זו הם מופקדים עליהם, אלא שהם אינם אולי בשלים דיים ואינם חסונים דיים כדי להתמודד. לכן — היטיבו לומר גם חברי הכנסת שקדמו לי — צריך שמכאן תצא בקשה ואולי אף יותר מזה לשר הבטחון ולרשויות ולשטוקות בנושא, שהמטבים יקחו להדרכה. שהטובים, החסונים, הערכיים ילכו להדריך, ויש לנו כאלה בשפע, הם לא בודדים, הם לא גזירים, הם מצויים בכל החילות ובכל הבסיסים. אולי יש לשים דגש מיוחד על גיוס חודש מאי.

בעיני הדיון היום הוא על דמותו של צה"ל, על ערכיו ועל חוסנו הפנימי. לכן בבואנו לקיים היום את הדיון הזה, צריך לזכור שאין לנו צה"ל שני, יש לנו צה"ל אחד, שבו מבטחנו והוא חוסנו ועתידנו. יחד עם זה אעיר כמה הערות. המשמעת היא בבת-עין של הצבא. צריך לברך את שר הבטחון ואת הרמטכ"ל על פעולתם בענין פרשת בית-ג'אלה על ספיחיה. הכרחי הוא שהדיווח של קציני צה"ל יהיה אמין. זה חלק מנושא המשמעת. צדק לדעתי הרמטכ"ל כאשר החליט, על רקע בעיות המשמעת, להחזיר את עטרת הכובע

לישנה. זהו מרכיב חיוני בתחום המשמעת. חברי-הכנסת שינמנו פרש לפנינו יריעה רחבה. קשה להתמודד עם אנשים, שיש להם ידע על המתרחש על פני האדמה והם נשענים גם על עזרת השם. אבל רצוני לומר, שהמשמעת כמותא כאחריות והיא איננה ניתנת לחלוקה. הצבא עבר בנושא המשמעת תקופות קשות מאוד מימי פעולתה של ועדת אגרנט ועד לתקופה האחרונה. טיטור-רים היו תמיד, לפעמים הם היו בשוליים ונדחקו לקרן זווית ולעתים הם היו כחוגגים בראש חוצות. ובכל זאת צריך להבחין בין תירגול נוסף שהוא חלק חיוני בחיטול של החייל לבין טיטורים. בזמנו היתה אמרה מקובלת, שאף פעם לא הסכמנו לה ואסור שנשלים עמה, שיש לשבור את האזרח ולבנות את החייל. במשפט זה טמון חלק מההיסוס של מבנה הצבא שלנו. לנו דרוש חייל חושב, המסוגל לנתח מצבים, להבין אותם ולהחליט עליהם. לנו חשוב לפתוח את מוחותיהם של החיילים והמפקדים לחשוב על הדברים, להתבונן בהם וכך להחליט נכונה.

טוב נהגו שר הבטחון והרמטכ"ל כאשר החליטו להעביר את הנושא לטיפולו של המשרה הצבאית, שאמנם הגיעה למסקנה כי לא היה קשר בין ההתאבדות של החייל מיישיבת ההסדר לבין הטיטורים. כל הלהט, הזעם, הטענות והטרונות לא היו במקומם, חברי-הכנסת שינמנו. בהקשר זה אני רוצה לומר באדוני שר הבטחון, שיתכן כי עצם העובדה שמלקטים יחד קבוצות חיילים על-פי קריטריון אחד, לא צה"ל, ליחידות מקובצות — היא המומינה פורענויות. לא מבקש לשקול פעם נוספת אם יש הצדקה, טעם והגיון מאספקט צבאי, חברתי ואנושי ללקט אנשים למסגרות צבאיות שלא על-פי קריטריונים צבאיים. לדעתי, אלמנט זה של התאבדות מושפע בין השאר מחולשת הדעת. זוהי נקודת השבירה הנמוכה. היא נגרמת בעיקר כאשר אין לחייל הבודד חברים סביבו, כאשר אין סביבו ידידים שיעודדו אותו, ילוו אותו ויסייעו לו. מפרטי הסיפור התברר שהחייל עשה מה שעשה משום בדידות החייל. זה היה הקש ששבר את גב הגמל. אם כאן היתה צריכה להיבחן חוסנה של היחידה, הרי שהיא לא עמדה לחייל הזה בעת מצוקתו וגם לא מחבריו הקרובים.

לדעתי, ייתכן שיש מקום לבחון אם ניתן לשלב קצינים בעלי רקע ונסיון עשיר יותר, שיש להם נכסים ערכיים המקנים להם כוח עמידה במבחנים בתחום ההדרכה ובתחום הפיקודי של צה"ל, אפילו אם חלקם פרשו מהשירות בגלל הגיל. במלים פשוטות, יש לבחון אם ניתן לשלב קצינים בכירים שפרשו מצה"ל במערך הפיקוד וההדרכה של צה"ל. אף-על-פי שהיה מי שהתפאר, שאת החלק הזה בצה"ל הם אלה שהקימו. גם מערכת דובר צה"ל ויחידות החינוך בצה"ל צריכות לקבל משקל רב יותר. צריך להדריך אותן ולסייע להן לחדור יותר לעומק. בתחום זה נעשות פעולות גדולות וחשובות אבל הן אינן מספיקות. דובר צה"ל, אסור שיהיה רק חלק שבא להסביר; ודאי לא קצין חינוך ראשי, שהוא חלק מהמערכת המופקדת על חוסנו הרוחני. אין מפלט מן ההכרה, ששני המרכיבים שנתנו לצה"ל את הממד האיכותי הם המשמעת והזוגמה האישית של המפקדים. לכן, כל עוד רמת המפקדים שלנו ככל התחומים, בכל הבסיסים ובכל הדרגות לא תתאים לקריטריון של הדוגמה האי-שית, גם המשמעת לא תספיק. צה"ל משקיע בכך מאמצים עצומים. לכן אינני מקבל בשום אופן את הטפת המוסר של חברי-הכנסת הכהן. נאמר לי שהוא איננו כאן; צר

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
לא "כל".

גאולה כהן (הליכוד):
כל.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
יש הסכם קואליציוני שמוציא חלק.

גאולה כהן (הליכוד):

ועכשיו בעניין הטיטוריים. צדק חברי-הכנסת אסף יגורי שאמר, שבמקום שנגמר המפקד מתחיל הטיטור. אני חושבת שזאת הגדרה מדויקת. אבל ודאי גם שטיטוריים אינם תחליף למשמעת, ולו רק מפני שהצבא שלנו הוא צבא העם. העם הזה במהותו יקבל משמעת רק אם היא תהיה משמעותית בעיניו. אין זה אומר שהחייל צריך להלכים לכל פקודה ואין זה אומר שמותר להתווכח על כל פקודה. זה אומר שחייל צריך לקבל עול משמעת מהכרה ומרצון ומתוך אמונה במפקדיו. או הוא גם יבצע דברים שהוא לא מבין אותם או לא מסכים להם באותו רגע. רק החייל שמקבל את עול המשמעת מתוך שכינוע והכרה פנימית יהיה חייל ממושמע ביותר, ורק חייל כזה לא ימלא פקודה באופן עיוור אלא יתקומם נגדה אם היא פוגעת בצלם האדם שבו. הוכירו כבר, וחילי המחטורות, ההגנה, אצ"ל ולח"י היו הוכחה לכך, שאין משמעת גדולה יותר מאשר בצבא פארטיזאני. יוכיח זאת העם היהודי ששמר מצוות מתוך הכרה פנימית ובלי שום שוטר ופקודה מבחוץ. באיום השוט אתה יכול להציל את עם ישראל תקופה קצרה מאוד, לאחריה יונף השוט על מניפיו. אני מזהירה ואומרת זאת בכל האחריות, זה יקרה לנו, לא רק שלא ישמעו אלא גם יניפו את השוט על המניפים. טוב או רע — ואני חושבת שזה טוב — זהו עם ישראל. צריך לנהוג בו בהתאם לכך. מתוך הכרה ומוטיבאציה אפשר להעלות — כפי שאמרנו זאת חז"ל בדרך משלהם — את עם ישראל לשחקים, ואילו על-ידי כפייה אפשר להורידו עד עפר.

אעבור לעניין שני. דווקא משום ייחודו של הצבא וכוותו, לאמר שהצבא הוא עם והעם הוא צבא, אין המשמעת מתחילה ומסתיימת בצה"ל. בעית המשמעת בצה"ל היא בעיה של החברה כולה, של המערכת כולה. תופעות של התרופפות והתפרקות בחברה, תופעות של ביזבוזים, זילזול בחיי אדם, תאונות דרכים, הבטחה אינה הבטחה, העלמת הכנסות, ביצוע שאינו ביצוע, אי איכפתיות — אני לא די מאוזוליסטית כדי למנות את כל הפגעים של החברה — תופעות אלה שם חייל בתרמילו כשהוא יוצא מהבית למחנה, ולא ייתכן שהן לא יתנו אותותיהן גם בתפקודו בצבא. אין ברירה, הערכות ההגדרה האופיינית לעם ישראל יש בה ברכה, אבל יש בה גם קשיים ואתגרים, ואי אפשר לתקן קטע אחד ולהתעלם מכל המערכת, מכל המכלול.

העניין השלישי שברצוני לעסוק בו הוא החינוך. נכון שבתוך כל המערכת הזאת יש לצו"ל תפקוד מיוחד במינו שדורש אמצעים מיוחדים. נכון שצה"ל איננו בנוי ואין זה תפקידו להיות הגורם המחנך של המערכת כולה. מעצם טבעו הוא חייב לתפקד במערכת סגורה העומדת בסימן של פקודות, ואילו צריכים להגיע חייבי הגיוס כשהם הוכשרו במערכות אחרות לאותה מוטיבאציה רוחנית ומוסרית ולאותו כושר פסי, שיעורו להם להיות חיילים טובים. השרביט של הרמטכ"ל, ולא כל

לי שאני אומר את הדברים שלא בפניו. אבל יש כאן הטפת מוסר הגובלת בצביעות. אינני מבין כיצד כרוכים יחד פרשת סרט השואה עם הפסטיבל של הטיטוריים. אם משהו חדר לכך באמת ובתמים, אל לו לערבב יחד את הדברים, לא כאן ולא בהקשרים אלה. לא היתה ברורה ההבחנה בין אלופים לגנראלים כאילו זה קשור בטוהר הנשק. הדברים האלה היו עטופים במליצות, לטעמי, תפלות וחסרות טעם, על המישור הנמוך.

הנושא שאנו דנים בו צריך להדריך את מנותחם של כל אלה המופקדים על התחום הזה במישורים האזרחיים. אסור שפרשת הטיטוריים תחדור לתחומי חינוכו לעומת זאת, אסור לרמת המשמעת בצה"ל לרדת או להיפגע. עלינו לחזק את ידי העוסקים במלאכה כדי שימשיכו להתמודד עם הבעיה כמיטב יכולתם וישפרו את המצב.

חיו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אם שישא או שבעה חברי כנסת כבר עלו על הדוכן והשמיעו את דבריהם בנושא, וגם אם חלק גדול מדבריהם היו דברי טעם, דברים שאני מזדהה עמם במאה אחוזים — וכבר אמרתי לחברת-הכנסת אליאב, שחלק משמעותי מהדברים שרצייתי לומר הוא "גנב" בנאום שלו — בכל זאת יש כמה דברים שטוב לחזור עליהם ויש גם כמה דברים חדשים נוספים.

אם נשים יד על הלב, אנו צריכים להודות שבין מקרה טראגי אחד לאחר עובר זמן שבו אנו מתייחסים לטיטוריים בסלחנות, ולא רק בסלחנות אלא גם בהרגשה מסוימת שהנה סוף סוף גם אנו נורמאליים, אנו כמו כל העמים, גם לנו יש צבא נורמאלי כמו כל הצבאות. שמעתי עכשיו משר הבטחון, שזה לא-ידווקה בכל הצב"א. אות. מכל מקום יש הרגשה שאנו מדינה נורמאלית, בעקבות אמרה שמייחסים לביאליק, שכאשר יהיו לנו גנבים משלנו נהיה מדינה נורמאלית.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

לא כל כך הרבה גנבים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

ולא כל כך גדולים.

גאולה כהן (הליכוד):

אנו זוכרים את ההתרגשות שלנו כאשר בגלל טיר-טוריים רצח חייל את מפקדו לפני כמה חודשים. היום חייל התאבד. אינני יודעת מה קורה בצבאות אחרים ואינני יודעת אם הטיטוריים שם עוזרים להם לבנות צבא טוב יותר. אבל אני יודעת שאצל עם ישראל זה לא ילך. אם היו שנים ושעות, שבהן התגאנו בהתרגשות שיש לנו צבא "לא נורמאלי", זה היה מפני שיש לנו, לצבא היהודי, נורמות אחרות. העיקרית שבין הנורמות שלנו היא שלא יהיה לנו לעולם צבא מקצועי, שלא לדבר כבר על צבא שכירים. אצלנו כל העם צבא, וזה הוחרם פה כבר פעמים רבות. הצבא שלנו אמנם מגויס על פי צו אבל העם כולו הוא כאן בבחינת מתנדב, חלוץ. כל המדינה, כל הציונות, עומדות בסימן של רצון טוב והיחלצות, ואת זה אסור לנו לשכוח אף פעם, גם כאשר מדברים על החייל שלנו. כל הציונות וכל המדינה הן בבחינת התגייסות והתנדבות.

חוברת ל', ישיבה ק"ח
— הצעות לסדר-היום (ג. כהן, מרון, וילנר) —

אחר-כך. יש טירונות קשה ומפרכת, ואחריה החייל כלל לא מרגיש שזה היה חשוב לו. מלבד יחידות מסוימות שבהן יש המשכיות. במערכת יש פער. כשאדם יודע שהוא עובד קשה אבל שזה חשוב והכרחי ושיהיה לזה המשך, הוא מוכן לקבל את זה. אבל אם אחרי הטירונות הקשה יש חיים הרבה יותר קלים ונוחים, וכל מה שנדרש בטירונות לא היה חיוני, הרי שזה גורם הרגשה של התעללות. יש איהו חוסר איוון פנימי, ואולי יש לחשוב מחדש על רביזיה בנושא הטירונות ביחידות או בחילות שבהם לא דרוש הקושי המיוחד. אני רוצה גם לומר שתלונות רבות של חיילי מילואים אינן על הקושי אלא על מה שנעשה בחודשיים שאפשר היה לעשות בחודש, על שלא היה ניצול נכון של תקופת שהותם בצבא. גם בנושא זה צריך לטפל.

מכאן לנושא ההשפלה שבטירטורים. אני מרשה לעצמי לספר שאמיתי לחייל אשר התלונן בפני על טירטור לא מוצדק שאני לא הייתי כמוהו, אני הייתי הולכת למפקד ונאבקת וייתי הופכת מנאשמת למאשמה. הפחד מדיווח ומהגשת תלונה הוא דבר שמספיל יותר מהטירטור עצמו. אני מודה שיש קו דק בין טירטור פסי וביין אימון פסי ובין השפלה, אבל הגבול הוא עבה כעובי אשר מבדיל בין חיה ובין אדם שנברא בצלם, ואם עוברים את הגבול הזה — משווה רקוב בדמאק. אני לא רוצה להזכיר את הסיפורים שמעתי שכל מפקד הוא גם רופא וגם דוקטור, והוא אומר לחייל: מה שאמר לך הרופא — הוא לא יודע. יש מפקדים, כפי שאמרתי, שהם גם רופאים והם אומרים לחייל: אתה יכול לעמוד בתירגול כזה. יש מקרים רבים מן הסוג הזה, ויש הרגשה שלגביהם יש סלחנות.

אני רוצה לעבור לשתי נקודות אחרות: אחת מתייחסת לדבריו של הרמטכ"ל לשעבר, רב אלוף מוטא גור. על דברים אלה אמרו הרבה. גם אני הייתי בין המוחים אבל יחד עם זה הייתי בין אלה ששמחו על כך שהבעיה הזאת עלתה, וצריך לקבל את ההתנצלות שלו בנושא זה. העובדה שאותו מפקד מביין בני עדות המזרח בצה"ל הוא אפסי, יש לה השלכות על איכות החייל בצה"ל, יש לה השלכות גם לנושא שאנחנו דנים בו וגם לנושאים אחרים. לדעתי יש צורך להקים ועדה משותפת לוועדת החוץ והבטחון ולוועדת החינוך והתרבות כי לא ייתכן שבנושא זה יעסק בוועדת החוץ והבטחון בלבד. אני פונה ומבקשת משר הבטחון שימליץ — שמעתי שהוא מוכן להעברת ההצעה הזאת לוועדה — מאחר שהנושא נוגע על לחינוך בצה"ל וגם לחינוך בבתי הספר והוא קשור גם לדברים שנאמרו על ידי רב אלוף גור, שהעניין יידון בוועדת משותפת. אני מבקשת לציין שהמצב שציין רב-אלוף גור עלול לפגוע, לא רק בסיקור של צה"ל אלא הוא עלול לגרום לניכור בצבא, והדבר עלול לתת אותותיו שם ולפגוע באחוות הלוחמים. אני חוזרת ומבקשת ששר הבטחון ימליץ על ועדה משותפת לוועדת החינוך והתרבות ולוועדת החוץ והבטחון.

חי"ר מ. ל. מרון:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת מאיר וילנר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, למרבה הפלא אני יכול לומר היום בכנסת בפעם הראשונה, שיש דברים שאני מסכים בהם עם חברת-הכנסת גאולה כהן. אולי היא תמחק כמה דברים מן הגאומטריה של אחרי

שכן של המ"כ, מונח, אם לעשות פאראפראזה, בילקוט בית הספר. כאשר הילקוט הזה איננו מכיל את הצידה המספיקה, לא יהיה רמטכ"ל טוב ולא יהיה גם מ"כ טוב. התפקיד הזה מוטל בראש וראשונה על המערכת החינוכית. עם כל ההכרה שלפעמים יכולה ללכת לאיבוד עבודתו של מורה במשך שנה בשעה אחת של צפייה בטלוויזיה, עם כל הקשיים החברתיים בעולם שאנחנו חיים בו היום, לדעתי, המערכת החינוכית איננה עושה די מאמצים כדי לצייד את בוגר התיכון בצידוד הרוחני, הערכי והפסי הדרוש לו בהלכו לצה"ל. והצבא שלנו, כידוע, איננו הולך על קיבתו, הוא הולך על הצידה הרוחנית והמוסרית. יתר על כן, במשך השנים האחרונות מסתמנת מגמה מדאיגה בעיניי זה. דווקא היום אינני רוצה לדבר על המוטיבציה הציונית, לא מפני שהיא — לא העיקר — היא העיקר — אלא מפני שכל מי שיוסיף על דברי הרמטכ"ל בהקשר זה רק יגרע. אני רוצה הפעם לציין כתופעה מדאיגה ומחלישה את אי יכולתו של בוגר התיכון להתמודד עם האתגרים של צה"ל; את קשייו בהתמודדות עם משבר הטירונות ואת התופעה של יתר פסבדו-ליבראליזם במערכת החינוך. במערכת החינוך שלטת בשנים האחרונות קונצפציה שדוהרת לדי-צנטרא-ליזאציה, קונצפציה הגורסת שיש להקל יותר ויותר על התלמיד, לחייב אותו פחות ככל האפשר, לקיים פחות ופחות מקצועות חובה, יותר ויותר בחירה חפשית, איך ש"בא לו". כבר אינני מודברת על המעמד הרופף של המורים ועל ומי באמת גותן שם פקודות למי. עוד מעט זה יגיע לגן הילדים. שמענו רק השבוע על אגודה של ילדים שמתרגנת לדאוג לזכויות הילד. "והדרת פני ילד" במקום "והדרת פני זקן". אני מזכירה זאת כדבר שהוא לא כל כך מברר. אם אני קוראת למי ליבראליזם שכזה פסבדו-ליבראליזם, הרי זה משום שאני לא בטוחה שהוא אכן תרבותי וטוב גם אילו חיינו במקום ובתקופה שבה היה צריך הדור הצעיר שלנו בבוקר לגדל פרחים בגן ול-התפרק ככורסא סאלונית לעת ערב. אבל בשעה ובמקום שבהם הבן שלנו עובר מספסל הלימודים המתרופף ולפעמים המשתולל ובכושר גופני די-ירוד מיד ללבישת חגור צבאי ולתקופת טירונות קשה עד מפרכת, האם פלא הוא שנגרמת טראומה נפשית עם כל ההשלכות על המשמעת והתיסכול? פעם היה תנועת נוער, והן היו כעין חוליה מגשרת בין בית הספר לתפקוד הצבאי. היום יש גנ"ע. אנחנו חייבים לשאול את עצמנו האם אין צורך בשיקום ובשיפור של מסגרת הגנ"ע והאם הקשר שבין הצבא ובית הספר לפני שהילד מתגייס איננו טעון שיפור, שיקום ושיקול מחדש של הצורך להיעשות. אלה הם דברים שגם על בית הספר וגם על הצבא לשקול אותם. לזכותו של הצבא אני יכולה לומר כי במשך שנים הוא מתריע גם על נושא המוטיבציה, גם על נושא הפסבדו-ליבראליזם, גם על נושא הכושר הגופני וגם על נושא הגנ"ע בבית הספר. יש צורך בקשר ובשיתוף פעולה ממש בין המערכת החינוכית ובין המערכת הצבאית לאורך כל הזמן, ויש לחייב את המערכת של בתי הספר. אי-אפשר לעבור במשך חודשיים מעולם לעולם, "הופ ועברנו", אתה לובש חגור ונכנס לעולם אחר. ברור שמצב כזה יביא משבר ושיהיה משבר במש-מעת. דרוש שינוי במערכת החינוכית.

אני רוצה מכאן לעבור לדברים הקשורים לצבא פרופר. אינני איש צבא אבל אני רוצה לשאול את שר הבטחון האם לא קיים פער בין הטירונות — ואני מדברת עכשיו על הטירונות — ובין הניצול שלה

מנחם סבידור (הליכוד):
מי עושה את זה בגדה? אנשי צבא

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מפקדים מסויימים. הדוגמה שלסבוב הוכרז היא בדיוק דבר כזה. זה לא שייך לוויכוחים אחרים. זאת התעללות בבן-אדם, משפילים אותו. במקרה זה מדובר בחייל. הדוגמה החמישית, האחרונה: "במקרים אחרים נדרשו חיילים להתייצב במקומות גבוהים ולהכריז בקול משפטים שכללו לעתים גם ביטויים גסים. יסוד ההשפלה והפגיעה באישיות החייל בולט בסדרת תגובות של מפקדי דים העושים שימוש נרחב בביטויים גסים ועולבים בפניותיהם לחיילים". אלה הדוגמאות מן הדין-וחשבון. יכולתי להביא דוגמאות: לא מן הדין-וחשבון במקום להוכיח את הדוגמאות: האחרונות אך העדפתי לצטט ממנו.

כן נאמר בצורה לא מכילה אבל מסקנתית, ושוב אני מצטט: "מקובל שהאדם מעל לנשק", אך בפועל אנו מוצאים מתנודים, בוגרי חינוך בעלי פרופיל 97, שלאחר המיון עוברים ביחידות מסויימות תהליך של שבירה פיסית כגון חוסר שינה, התעללות והשפלה, הנקראים "גיבוש". זאת ציטטה מדין-וחשבון נציב תלונות החיילים. יש מספרים מסויימים. למשל, לסבוב אמר שבמשך השנה האחרונה המסתמית ב-31 במאי 1978 הוגשו לוועדה שבראשה הוא עומד יותר מ-10,000 תלונות, שהן רבות ב-18% מהמספר בשנה שלפני כן. בכ-4,000 מקרים נפתחו תיקים לטיפול, מהם בכ-2,000 תיקים כבר נסתיים הביור, וב-63% מהתיקים נמצא שהתלונות היו מוצדקות.

אני קורא ב"מעריב" על הדיון בנושא זה בוועדת החוץ והבטחון. חבר-הכנסת זרח ורהפטיג אמר ש"חיילים רבים נמנעים מלהגיש תלונות לנציב הקבילות בגלל פחד מנקמתם של הקצינים הממונים עליהם". גם בדין-וחשבון ועדת לסבוב נאמר: "רק חיילים מעטים יחסית אינם עוברים לסדר-היום על תופעות שליליות ומוכנים לקבול תוך כדי קורס או השירות בכלל. גם מבין אלה שאיכפת להם רבים הם הקובלים אחרי השי-רות, כלומר בשעת מעשה השלימו עם הטיטור והכפיה". חבר-הכנסת יוסף תמיר אמר בוועדת החוץ והבטחון, לפי עתון "מעריב": "אנו עדים כיצד ההשפעה ההרסנית של הגילויים השליליים בתחום האזרחי עוברת גם אל התחום הצבאי". זה נכון מאוד. הגילויים השליליים הבלתי אנושיים עוברים ממקומות אחרים. לדוגמה, הפעולה של הסיירת הירוקה בנגב ואיני נכנס עכשיו לכלל הבעיה. אני מדבר על בחינת ההשפלה וההתנהגות הבלתי אנושית. מי לא ראה בטלוויזיה בליל שבת את הפאנל הבדואי, שסיפר שהרסו לו את הבית. נוסף לסיפור זה הוא אמר עוד משהו, הוא סיפר שאסרו אותו ואת בנו הקטן משום שהם לא הסכימו לצאת מן הבית כאשר באו להרוס אותו. לקחו אותם לבית-הסוהר לכמה ימים. מה עשו? גילו לו ולבנו את הראשים. הוא שאל: נוסף לעצם העניין של התנהגות הסיירת הירוקה, הרס הבית והבעיות האחרות, לשם מה גילו את הראשים? רק כדי להשפיל אותנו? המלים "להשפיל אותנו" הן שלו. אני רוצה להגיד בזה, שיש פה משהו הרקוב ביסודו. מכים ערבים בתוך ישראל, אחר-כך מכים ערבים בגדה ואחר-כך זה חוזר אלינו. כל הזמן הזהרנו מפני זה. אמרנו שפראות לא תיגמר בהתנהגות עם ערבים. כבר אני מדבר על מה שעשו בלבנון. זה מתחיל ביחס סאדיסטי לערבים ועובר ליחס סאדיסטי ליהודים.

שאמרתי את המשפט הזה. כוונתי לדבריה — אם כי היא לא חידשה בכך — שמותר לחייל, במקרים מסויימים, לטרב למלא פקודה אם הפקודה היא בלתי חוקית.

נרעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
בעליל. אם היא בעליל בלתי חוקית. בעליל — באופן ברור.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מדבר על דברים אשר נמצאים גם בדין-וחשבון של רב-אלוף במילואים, חיים לסבוב, שהוא ראש הוועדה לתלונות החיילים. אני רוצה לצטט מדבריו בנושא זה: "בתחום הנושאים שעניינם יחסים בין-אישיים עדיין תופשת מקום נכבד התופעה של הענשה על חוקית בצורת התעללות והשפלות אישיות. בצבא קרויות תופעות אלה בשם "טיטור". טיטור נטול אנושיות ונגשנות מדכאים את אישיותו של החייל ואינם מטפחים מומחיות צבאית". הוא נותן דוגמה למה הוא מתכוון ואני מצטט: "הקפדה על שעות שינה, מתן שתייה באימונים וכדומה נתפשים לעתים ככמיהה לנחיות החייל בלי שניתנה הדעת לכך שיש בהימנעות זו אי-קיום פקודה ולא פחות מזה פגיעה בחייל עצמו, ביכולת הריכוז שלו ובכוח רצונו לעמוד בקשיים." אין הדין-וחשבון מביא סטאטיסטיקה אבל הוא מדבר בבירור על כך שהדברים האמורים אינם בגדר של חריגים או בגדר של מקרים בודדים. בדין-וחשבון יש גם דוגמאות והייתי גם יכול להביא דוגמאות אחרות.

כל אחד מאתנו שומע ויודע על מקרים חמורים מאוד מסוג זה שקוראים לו "טיטור", אבל אני מעדיף לצטט מהדין-וחשבון של רב-אלוף לסבוב. הוא נותן דוגמה: "סמל מחלקה הורה לחיילים להעתיק מצבורי אבנים ממקום למקום בזמן קצוב כדי ללמד לשמור על מאהל נקי. אותו סמל סבר שהביצוע לא עלה יפה והמשיך בחיגול גם בלילה, כשהוא קובע את קצב הביצוע על ידי הארה בפנסו וכיבוי. הביור קבלה חשף אווירה עכורה ורורית דיכוד ופחד בין החיילים כתוצאה ישירה ממעשיו של הסמל". זו דוגמה אחת. דוגמה אחרת מן הדין-וחשבון: "חייל שלא גילה יכולת טובה בעת תרגולת בשדה קוצים נדרש ללמוד את הנושא ב"סטינה קוצים בידו". פירוש הדבר, הכריחו אותו לקחת את הקוצים בידיו ולטחון אותם. דוגמה שלישית מן הדין-וחשבון: "ליקוי בביצוע תרגילי סדר על ידי חיילי אחר הניע את מפקדו לצוות לבצע תרגילי סדר על בלוק קרח". דוגמה רביעית מן הדין-וחשבון: "במגמה להקנות הרגלי ציות בתחום ההופעה האישית והמשמעת, נגזו שער ראשו של חייל ביד מפקדו בצורה מגוחכת ומשפילה משום שהחייל לא היה מסופר כראוי, לדעת מפקדו". זה מוזכר לי משהו: לפני חודשים מספר פורסם שבעת פעולה צבאית, שהיתה דומה לזו שהיתה בבית ג'אלה, נאסרו תלמידים רבים. אינני נכנס לעניין מן הבחינות שדובר כבר עליהן בכנסה. אני רוצה לציין רק את הנקודה הזאת שמדברים עליה עכשיו, על חיילים ישראלים שבעצמם נופלים קרבן על-ידי מפקדים מסויימים לאותן שיטות שהם משתמשים בהן כלפי תושבים וצעירים בגדה. הדוגמה נגזרת חיים לסבוב על אותם חיילים שעשרם נגזר בצורה מגוחכת ונעשתה גם על-ידי אנשי צה"ל לשני תלמידים בגדה, ששערים סופר והותקן להם "שביל" כך שחצי הראש באמצע היה לבן. זו רק השפלה. קודם עושים זאת לצעירים בגדה, אחר-כך קל יותר לעשות זאת לחיילים בצבא.

חילוקי דעות בין הכנסת והממשלה בנושא זה. גם ההוד-
עות של הפיקוד העליון של צה"ל כפי שנתפרסמו מעידות
שגם לגבי פיקוד צה"ל אין הנושא הזה שנוי במחלוקת.
לפיכך אנו דנים בתופעות שהן חמורות, ומשום שהן
חמורות אסור לטיח אותן וצריך לדון בהן דווקא משום
שצה"ל יקר לכולנו. אנו דנים בתופעות שאינן בגדר
של מדיניות הדרכה או משמעת אלא בתופעות שהן
כנראה חריגות. אך גם בהיותן חריגות הן חמורות ואפילו
בהיותן שוליות הן חשובות. אבל הבה נראה את הדברים
במסגרת ובפרופורציה.

כאשר נתפרסמו הפירסומים הראשונים היה מקום
לדאגה רבה שמא יש רקע דתי לתופעה זו. רבים נשמו
לרווחה כאשר דבר זה נתרברר כעלילה. יש חריגים, יש
התעללויות, אבל הרקע לפחות איננו יחס שלילי מיוחד
לחיילים משיבות-הסדר או לחיילים בעלי הווי דתי.
אין זה בא להקל על עצם התופעה אבל זה בא להפחית
מהחומרה הנוספת המיוחדת שמיהו רצח להלביש עליה.
וחבל, חבל מאוד, שנעשה נסיון זה שביבל את הציבור.

אדוני היושב-ראש, נאמר מה שצריך היה להיאמר
וכל המוסיף גורע. לכן אוכל לקצר. גם אני חושב שהתע-
לות מגדלת חיילים גרועים, ממורמרים, מפחדים, שונאי
מפקדיהם, ושהיא איננה דרך להחדרת משמעת. שבירת
אורח אינה בונה את החייל. ברור שיש הוראות, שבירת
נגד תופעות כאלה ואיש לא העלה על דעתו אחרת.
הבעיה היא, האם צה"ל מקפיד לוודא את ביצוע ההוראות
הללו הלכה למעשה. הבעיה היא ההענשה על-פי דין
של אותם מפקדים שעברו על הוראות קבע אלו וההבטחה
שתופעות מדריגות כאלה לא יישנו. הבעיה היא להבטיח
את חופש התלונה ללא מורא, ושהחייל המתלונן כי פגעו
בזכויותיו יוכל לעשות זאת בלי שהוא עצמו ייפגע
מחדש, ושהווי זה יהיה שורר בצה"ל ללא חריגים, עד
כמה שאפשר ללא חריגים. צה"ל הוא גוף גדול ויש בו
אנשים שונים בעלי נטיות שונות, אולי גם סטטיסטים.
אבל כל אם בישראל חייבת לדעת, שכאשר היא מוסרת
את בנה לצבא היא מוסרת אותו לידיים. נאמנות, בימי
מלחמה כבימי שלום. ועל-כן, כאשר הדברים יתבררו
בוועדה מן הדיון, לדעתי, ליתן את הדעת על בעיות אלו
שהצבעתי עליהן, כי הן העיקריות. יש לעשות מאמץ
לעקור לא רק את התופעות האלו אלא לעקור מן הפיקוד
את המפקדים שלקו בסטיות כאלה, בחריגות כאלה.

לדעתי, עצם הדיון הזה שבו התאחדו יחדיו הכנסת
והממשלה, בו כשלעצמו יש תועלת. ואם כי המחיר ששי-
למנו בעד קיומו של הדיון הוא יקר וגורא, הרי חשוב
שהוא יתקיים. אבל חשוב שהוא יימשך ושהדבר הזה
יהווה אחד ממוקדי ההתעניינות המרכזיים של שר הבטחון
ומפקדי צה"ל הבכירים.

היו"ר מ. ל. מרון:

אני ממין את שר הבטחון להשיב.

שר-הבטחון ע. ויצמן:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבל שהערות כה
חשובות וכה יסודיות נשמעו באולם ריק. אני, לפחות,
לקחתי לתשומת-לבי בחרה ובכאב לב, אבל בכל הרצי-
נות, את אשר נאמר על-ידי שבעה דוברים. אני יכול רק
להעיר לחבר-הכנסת שינמן, שנפלו בגורלי כמה דברים,
ואחד מהם הוא שבהפסטה שלי, בזכירה פרק ד', מופיע
הפסקה: "לא בחיל ולא בכוח כי אם ברוחי אמר ה'
צבאות."

אעבור לראיון של הרמטכ"ל לשעבר, גור, ב"על
המשמר". הוא התפאר שנתן פקודה להפגין ארבעה כפרים
בלי לקבל אישור. זאת אומרת, כל אחד יכול לעשות
דברים כרצונו. אלה דברים חמורים. בדין-וחשבון של
חיים לסקוב יש משפט נכון מאוד. הוא אומר: "חייל
טוב הוא חייל חושב ולא חייל מטרטר". זה נכון מאוד.
יש לי רושם שדווקא מפני שהחיילים החלו לחשוב ולשאול
את עצמם בפומבי: בשביל מה להילחם? בשביל מה
להקריב את החיים כאשר אפשר להשיג שלום? התחילו
לגבור הטיטוריים. חיילים חזרו מלבנון ממורמרים
והם שאלו: בשביל מה עשינו את זה? דווקא בגלל זה,
בגלל הפחד מהחייל החושב, מתרחש כל זה. אולי בגלל
זה רבו דווקא בזמן האחרון הטיטוריים והיחס המשפיל
לחיילים. רוצים באמצעים מלאכותיים להגביר את המש-
מעת. באין מוטיבאציה כיום אצל חיילים רבים להילחם,
למות בעד ארץ-ישראל השלמה ובעד חיטול העם הפלש-
טינאי ולא בעד קיום ישראל ועצמאותה, מתרבים הטי-
טורים.

לא נגעתי בדברי בעניין ההתאבדותיות. זאת, כמובן,
תגובה קיצונית לטיטוריים האלה. שר הבטחון לא התייחס
לתגובה שהיתה. אני מסכים שמה שקרה בבית-הספר
לשריון אינו עניין דתי. זה קורה גם עם אחרים. חמור
יותר ממה שמביא חייל להתאבדות היא התגובה של
מפקדו: "חייל אחד התאבד, אז מה?" אף אחד לא הכחיש
שהוא אמר את זה. עצם האדישות הזאת, אי-האכפתיות
— אז התאבד, חייל אחד פתח — אם כך מגיבים,
ברור שזה מחנך לזילזול בחיי אדם. יש בעתונים בימים
האחרונים מסע לטיטוטוש. על-ידי טיטוטוש לא פותרים
בעיות. אני רוצה להסתמך על המאמר הראשי בעתון
"מעריב", שאינו חשוד ברצון לערער את המוראל בצה"ל,
ואצטט ממנו: "מעריב התעללות של מדרכים בצה"ל
בחניכיהם, השפלת טירונים על-ידי מפקדיהם, ענישות
בלתי חוקיות ושאר תופעות הכלולות במלת-הסלנג החי-
לית "טיטוריים", הם מאותם נושאים קבועים של הוויכוח
הציבורי הישראלי המסעירים את הרוחות אחת לכמה
שנים, בדרך כלל אחר מקרה חמור או מזעזע במיוחד,
על מנת לשוב ולהישכח עד להזדמנות הבאה. ומציאות
זו בלבד יש בה כדי ללמד כי מדובר בליקוי כרוני, שאין
הצבא מתייחס אליו בחומרה די הצורך כדי לעקור אותו
מן השורש". "מעריב" מסיים: "צבא שאיננו רוצה כי
מפקדיו הוותיקים יפעילו שיטות של התעללות כלפי
טירונים, יכול לשים קץ לתופעה זו. הכול תלוי בפיקוח
ובאמצעים המופעלים נגד העוברים על ההוראות. אבל
אלה תלויים כמובן באמונתם של המפקדים הבכירים,
שסאדיסם ו"שבירת" אנשים לא יכריע מקומם בצבא
ההגנה הישראלי". כלומר, "מעריב" מעריך שהעובדה
שהשיטות האלו לא נעקרו היא סימן שהמפקדים הגבוהים
אינם מתייחסים לנושא כפי שצריך להתייחס אליו.

היו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת האונר.

נרעון האונר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מכל העובדה שכל
בזה אחר זה על דוכן הכנסת נואמים עצם הסיעות כמעט
ושכולם דיברו באותה לשון והצביעו על אותן תופעות,
מעידה שהנושא שהפנינו אינו שנוי במחלוקת סיעתית
או מפלגתית. גם העובדה ששר הבטחון הודיע מראש
שהוא יסכים להעביר את הנושא לוועדה מעידה, שאין

אחרי הכול שירות צבאי, ומסגרת צבאית אינה המסגרת הרגילה לאדם באשר הוא אדם.

אוכלוסיית בני הישיבות בצה"ל מגובשת ומאופיינת כקבוצה בעלת מוטיבאציה גבוהה לנושא השירות. בני הישיבות המשרתים בצה"ל, אולי בשל רמת המוטיבאציה שלהם, אף אינם נוהגים להתלונן על תנאי השירות, ועבר די הרבה זמן עד ששמענו את מה ששמענו. אבל אני חייב לציין שבראשית חודש מארס השנה נודע למפקד גייסות השריון, בעת שיחה שקיים עם כל בני הישיבות שבבית-הספר לשריון, כי במסגרת שירותם ננקטו נגד כמה מהם צעדים החורגים מאלה הקבועים בפקודות הצבא. בעקבות תלונות אלה ניתנה לאלתר הוראה השבה ומבהירה כי יש לחדול מכל ענישה שאינה מעוגנת בפקודות.

בסוף חודש מארס השנה נודע למפקד גייסות השריון כי באחת המחלקות של בני הישיבות בוצעו מעשי ענישה שאינם מעוגנים בפקודות הצבא ואשר היה בהם כדי להשפיל את החיילים המוענשים. בעקבות התלונות הללו נשפטו המפקדים המעורבים כמה שקרוי בצבא "טירטור" ונידונו לעונשי מחבש בפועל ועל-תנאי. המפקדים שהיו מעורבים ב"טירטור" החיילים מקרב בני הישיבות הועברו מבית-הספר לשריון כדי שלא ימשיכו בפיקוד בבסיס ההדרכה.

בתאריך 29 במארס 1978 התאבד בבית-הספר לשריון חייל בן ישיבה. המשטרה הצבאית סיימה את חקירתה בנדון, ותיק החקירה הועבר לפרקליטות הצבאית על-מנת שיוחלט על צעדים המחויבים על-ידי ממצאי החקירה.

עד כאן מסכת האירועים בבית-הספר לשריון. אני חייב לחזור ולהדגיש כי מאז ומתמיד גרס צה"ל כי סוד כוחו ברמת המוטיבאציה של חייליו ובחוסנם הרוחני והנפשי. צה"ל לא יחסוך כל מאמץ להוקיע ולשרש כל מעשה של התעללות בחייליו או השפלת דמותם, ויקפיד על קיום כללי המשמעת הנהוגים בו כלשונם וכרוחם, ולא חשובה הדרגה, לא חשוב החיל. אנחנו נעמוד על מה שאני אומר "כלשונם וכרוחם".

לנוכח האירועים שפורטו לעיל ועל-מנת לחשוף עד שורש כל מעשה או חשד של התעללות בחיילים הורה הרמטכ"ל, על דעתי, למשטרה צבאית, חקירות, לפתוח בחקירה מקפת לבדיקת כל טענה או חשד בדבר הפרת החוק וההוראות ביחס לחיילים בבית-הספר לשריון בצה"ל. לאור ממצאי החקירה יוחלט על הצעדים שיש לנקוט למניעת הישנותם של מעשים החורגים מהוראות הצבא והחוק. לא רק בבית-הספר לשריון — ראש אכ"א והרמטכ"ל יפעלו לפי הוראות הצבא והחוק, בכל חילות וכרוחם, וישימו לב שבכל ירועות צה"ל, בכל חילות צה"ל ובכל מרכיבי צה"ל נושא ההתייחסות לאדם, ההתייחסות לרוחו של האדם, יבוא על תיקונו במה שצריך לתקן, ונעמוד על כך שצה"ל ימשיך להיות, כתמיד, צבא בעל רוח, בעל מוטיבאציה, והעיקר — אמונת העם שצבאו הוא צבא טוב.

אני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והבטחון.

חי"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהנא.

גם נפל בגורלי ובזכותי להיות מפקד בצה"ל הרבה שנים — — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה מתיישר עם הקו.

שר-הבטחון ע. ויצמן:

צ'רלי ידידי, אני מציע לך להאזין.

היתה לי הזכות הגדולה — ואני חושב זאת לזכות גדולה — לפקד הרבה שנים בצה"ל ישירות. על בני ישראל, ולפתוח אעיד על עצמי, אם מותר לי, כי בהיותי מפקד של חיל טכני מיבצתי הדבר ששמתי בו את הדגש היה האדם, ולא המכונה, אם כי למכונה יש בעיות משלה. ואני יכול להבטיח לכנסת, בראשית דברי, שצה"ל יעשה הכול שנושא האדם — שבסופו של דבר זה הנושא שאנו מדברים בו, בין שהיום קוראים לו "טירטור" ובין שמחר נשמע דברים יותר גרועים או יותר טובים על הבעיות של בני ישראל המשרתים בצה"ל — הוא הנושא הראשון בצה"ל, ועליו ייתן צה"ל את הדעת.

אני רוצה רק, בהזדמנות זו, לומר לחברת-הכנסת גאולה כהן שיש הצעה בוועדת החוץ והבטחון להקים ועדת-משנה לנושא האדם. זה הוצע על-ידי חבר-הכנסת אברהם כץ, נשאלתי וקיבלתי זאת. תהיה ועדת-משנה והיא תכלול בדיוניה את הדברים שאת הצעת, לרבות בעיות חינוך, לרבות בעיות רקע משפחתי, לרבות בעיות של איכות האדם המגיע לצבא מבית-הספר, מהבית — כל הבעיות שאת העלית. אני מקבל את דעתך, ואעשה כמיטב יכולתי שיהיה תיאום בנושאים אלה.

אני רוצה לומר גם לחברת-הכנסת אלוני שאנחנו משתדלים שההולכים להדרכה בצה"ל יהיו טובים. יש מחזוריות. בחיל כזה המחזוריות היא כזו, בחיל אחר המחזוריות היא שונה. לא הכול קל, לא הכול פשוט. אינני מנסה להסתיר דבר ולא נסתיר דבר. יש גם לזכור שבראש-וראשונה יש להחזיק את רמת הכוונות של צה"ל על כל מרכיביו, בים, ביבשה ובאוויר, וגדמה לי שאת מכירה היטב לפחות זרוע אחת.

אינני מסכים ובמידה מסוימת אני קצת מתרעם על שבהזדמנות זו מערבים דבר שאינו שייך לעניין. לדעתי אין מקום בהזדמנות זו להעלות את נושא לבנון או את נושא ההתייחסות לאוכלוסייה גדה. אינני חושב שבכך מקור התופעות השליליות, ואני מודה שיש לפעמים תופעות שליליות בהתייחסות של חיילינו ביהודה וב-שומרון ובעזה, ולדאבוננו הרב היו תופעות שליליות מאוד בלבנון. הן אינן תוצאה של התייחסות דווקא לאוכלוסייה כזאת או כזאת. אני חושב שמה שאמרה חברת-הכנסת גאולה כהן, בהסתמכה על מחקר הרבה יותר מעמיק על חינוך, הווי, רקע, מאין בא חייל זה או קצין זה, נמצא אולי את הסיבות מדוע לפעמים מופיעה גם קרבב הקצונה, ולפעמים קצונה בכירה, החיה שבאדם, ולא המפקד שבאדם. על זה אני יכול רק להצטער, ונעשה כל מה שאנחנו יכולים כדי לעקור תופעות שליליות הקיימות בצבא, ולא אכחיש שהן קיימות.

אבל בהקשר זה הועלה גם נושא בני הישיבות בצה"ל. אני יכול להצטער על כך, כי בני הישיבות בצה"ל משרתים שירות למפת, נותנים שירות לדוגמה, הן באורח חיים, הן בלחימה, הן בפיקוד ובכל אותם דברים שאנחנו מחפשים באדם הזכא לשרת בצה"ל, שזה

לפני זה. אני גם משבח את מי שהביא לידי כך שאנו היום מגיבים ומדברים על זה בגלוי. אני רואה את עצמי אשם בין אשמים בכך שדברים אלה לא נחגלו בעבר. ומפני שנשמעה כאן גימה מסויימת אני רוצה לקבוע שאין מקום לטיטוריום כלפי מי שלא יהיה, בעל מוטיבאציה זו או בעל מוטיבאציה אחרת.

ברצוני לסיים ולומר כי יש להצטער על שני דברים: קודם-כּוּל יש להצטער על שלא היתה תגובה מיידית לאחר שנודעו כל הפרטים לפיקוד הבינוני והבכיר. הכתב שגילה את הפרשה הזאת דאג למסור את כל המידע שהיה בידו למוסדות המתאימים, ואני מצטער על שלא היתה על כך תגובה בזמן. בפרשת בית-ג'אלה היתה תגובה תקיפה, מיידית ובפרהסיא — בזמן, וגם כאן היתה צריכה להיות תגובה כזאת.

שר-הבטחון ע. ויצמן:
אתה ראית רק את התוצאה של פרשת בית-ג'אלה, לאחר שנערכה החקירה. בעניין זה כרגע נמשכת החקירה, וכשהיא תסתיים תראה את התגובה.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
אני רוצה לקבוע שהיתה תגובה עוד לפני שנסיימה החקירה. אתה הגבת בצורה נאה ביותר מעל בימת הכנסת, ולזה אני מתכוון. אינני מתכוון עכשיו לתגובות שיפוטיות אלא לתגובות אחרות. אבל את גילוי הפרשה הזאת, לפי דעתי, לא היה צריך להשאיר לפירסום עתה נאי אלא היא היתה צריכה להתפרסם קודם לכן.

דבר שני שבעיני הוא חמור ולא הודגש, לדעתי, כראוי הוא העובדה שתלונה שנכתבה ונמסרה לא הגיעה לידי מי שהיתה צריכה להגיע במשך שבועות. זהו אחד הדברים החמורים. אני מצטער על שמי שהתלונה היתה צריכה להגיע אליו לא היה מודע לכך שקיים איזה שהוא ליקוי בתקשורת. אני חושב שדבר זה לא היה צריך לקרות, ומותר להדגיש אותו גם פה בין יתר הדברים. אני מסכים בהחלט לכך שיש מקום וצורך לדון בדברים אלה, אולם אינני חושב שיש לדון בהם מתוך המוטיבאציה של חבר-הכנסת מנחם הכהן.

הי"ד מ. ל. מרון:
חברי הכנסת, לפני שנעבור להצבעה אשאל את חברי הכנסת המציעים אם הם מסכימים להעביר את הצעותיהם לדיון בוועדת החוץ והבטחון. חבר-הכנסת שינמן, האם אתה מסכים להעברת הנושא לדיון בוועדה?
מנחם שינמן (חזית דתית לאומית):
אני מסכים.

הי"ד מ. ל. מרון:
חבר-הכנסת הכהן, האם אתה מסכים להעברת הנושא לדיון בוועדה?

מנחם הכהן (המערך):
אני מסכים.

הי"ד מ. ל. מרון:
חבר-הכנסת אליאב, האם אתה מסכים להעברת הנושא לדיון בוועדה?

אריה אליאב (מחנה שלי):
אני מסכים.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לא עליתי לבמה מפני שדבריו של שר-הבטחון לא סיפקו אותי; הם סיפקו אותי בהחלט. עליתי לבמה מפני שדבריו של אחד מחברי הכנסת שהציעו לדון בעניין הם, לדעתי, מוטיבאציה פסולה לעניין. הוא עירבב דברים שלא היה צריך לערבב, ואני מציע להוריד את הצעתו של חבר-הכנסת הכהן מסדר-היום, בניגוד להצעתו של שר הבטחון לדון בה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
למה? הרי אתה אדם מכובד.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
רבותי, היתה לכם סבלנות לשמוע שמונה נואמים, תהיה לכם סבלנות לשמוע גם את הדברים שלי.

שולמית אלוגי (תנועה לזכויות האזרח):
אותך שומעים תמיד ברצון.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
אינני בא לקבוע כאן שום דבר בקשר להתאבדות. מי אני כי אקבע זאת?

מנחם הכהן (המערך):
העתון שאתה אחראי לו אחראי לעלילת-הדם הזאת.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
מייד אדבר על הפירסום בעתון הזה. אצלי כל אחד הוא בחונק של התאבד, ואינני רוצה לדבר על התאבד-דוּת. על "טיטור" כולם אמרו שצריכים לדבר, ואני משבח את מי שהביא את הפרשה הזאת לגילוי. אני רוצה לקבוע שמי שהביא פרשה זו לגילוי, היה לו מידע בדברים שאינם קשורים באותה פרשה, והוא לא פירסם את הדברים. ואני מצטער על שמתוך איהבנה פירסם מי שפירסם דברים בלתי-מבוססים ולא בדק אותם כראוי. אני אינני בוחן כליות ולב ואיני יודע מה הביא אותו לפירסם מה שפירסם, אבל על פירסום מסולף אני מצטער.

אני מצטער גם על שהכניסו לעניין זה את הנגימה הדתית. אבל, רבותי, ברצוני לספר לכם דבר אחד: לאחר מלחמת יום-הכיפורים באו ודרשו ממפעלים שונים כי יעבדו בשבתות מכיוון שחסרים מצרכים מסויימים, חיוניים ביותר. אמרתי אז למי שאמרתי: אם מנצלים כאן את עובדת המלחמה כדי לעבוד בשבת במקום שאין צורך לעבוד בשבת — הרי זה חמור מאוד; אולם הרבה יותר חמור אם באמת מצרכים אלה חסרים, אם אנו במדינתנו הגענו למצב שמצרכים חיוניים ביותר חסרים בצבא, כפי שטוענים.

רבותי, אינני חושב שהבעיה הדתית קובעת כאן משהו. אבל עצם העובדה שיכול היה לקרות מה שקרה היא חמורה ביותר, ולא חשוב אם איזו שהיא קבוצה מיוחדת נפגעה. לא זו השאלה. עצם העובדה שקרה מה שקרה היא חמורה ביותר.

שולמית אלוגי (תנועה לזכויות האזרח):
חבר-הכנסת כהנא, האם אתה לא ידעת לפני זה שדברים כאלה קורים?

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
אני מודה שאני ידעתי שקורים דברים כאלה. אני י"ש שכולנו אשמים בכך, ואני מצטער על שלא הגבנו

— הצעות לסדר-היום (מרון, אלוני, יגורי, ג. כהן, האונגר, וילנר, קופמן) —

הי"ר מ. ל. מרון:

חברת-הכנסת אלוני, האם את מסכימה להעברת הנושא לדיון בוועדה?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אני מסכימה.

הי"ר מ. ל. מרון:

חברת-הכנסת יגורי, האם אתה מסכים להעברת הנושא לדיון בוועדה?

אסף יגורי (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אני מסכים.

הי"ר מ. ל. מרון:

חברת-הכנסת גאולה כהן, האם את מסכימה להעברת הנושא לדיון בוועדה?

גאולה כהן (הליכוד):
אני מסכימה.

הי"ר מ. ל. מרון:

חברת-הכנסת האונגר, האם אתה מסכים להעברת הנושא לדיון בוועדה?

גרעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אני מסכים.

הי"ר מ. ל. מרון:

חברת-הכנסת וילנר, האם אתה מסכים להעברת הנושא לדיון בוועדה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מסכים.

הי"ר מ. ל. מרון:

לפנינו הצעתו של חברת-הכנסת קלמן כהנא שלא לכלול את הנושא שהועלה על-ידי חברת-הכנסת מנחם הכהן בסדר-היום של הכנסת. אנו נצביע תחילה על ההצעה להעביר את הדיון בכל ההצעות, פרט להצעתו של חברת-הכנסת מנחם הכהן, לוועדה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא שהועלה על-ידי חברת-הכנסת פ. שינמן, א. אליאב, ש. אלוני, א. יגורי, ג. כהן, ג. האונגר ומ. וילנר לדיון בוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

הי"ר מ. ל. מרון:

הנני מעמיד עתה להצבעה את הצעתו של חברת-הכנסת קלמן כהנא שלא לכלול את הנושא שהועלה על-ידי חברת-הכנסת מנחם הכהן בסדר-היום, מול הצעתו של חברת-הכנסת מנחם הכהן להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעות

בעד ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה — רוב

ההצעה להעביר את הנושא שהועלה על-ידי חברת-הכנסת מ. הכהן לדיון בוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

6. מניעת התגברות מעשי אלימות ושוד, הפחדת עדים ופיגועים

על עדים, חיסול חשבונות, יצאו מהכוח אל הפועל והפכו חלק מהמציאות היומיומית שבה אנו חיים. אנשים מאיימים על עדים העומדים למסור עדות נגדם ויוצרים פחד ואימה ולעתים נזק חמור, כפי שקרה לאחרונה בפרדס-כץ. אנשים הורגים עדים או אסירים בבתי-סוהר, אם הם אינם לרווחם. כל גשכת את הרצח של יפת נגר בכלא שאטה ואת רצח אוזולאי מעמישב, שגופתו נמצאה לאחר הרצח התוכה לגורים ושרופה.

כבר אשתקד טענה ועדת הפנים ואיכות הסביבה, שהתכנסה עקב החלטת הכנסת, שבעוד שמעשי הפשע פשטו ורבו לא נמצאו הדרכים והאמצעים ההולמים להתמודד כראוי עם עולם הפשע ועם העולם התחתון, שהלכו וצמחו במהירות. לשם דוגמה אני מבקש להתרכז בנעשה בתחום הסמים.

הסמים מהווים את הנחל שאליו מתנקזים כל המים המעופשים של עולם הפשע הישראלי. זהו "הוהב הלבן" המגיע את כוחות הפשע במדינה, שכן הנוקמים לו — ובל נשכח כי הם רבים — יעשו את כל אשר יוכלו כדי לקנות מנת סם או להשיגה בדרך אחרת, ולשם כך ימכרו את הסם, יפיצו, ירבו במעשי פשע שונים כדי לממן את קנייתו, החל בפריצות, דרך מעשי אלימות, הפחדה, "פרוטקשן" וכיוצא באלה וכלה ברצח. עקב סכומי הקסף הרבים המעורבים בסחר הסמים והמספר העצום של האנשים הלוקחים בו חלק אין גבול למעשי הפשע שמסחר זה מרכז סביבו.

הי"ר מ. ל. מרון:

חברי הכנסת, אנו עוברים עתה להצעה לסדר-היום בנושא: מניעת התגברות מעשי אלימות ושוד, הפחדת עדים ופיגועים — שהועלתה על-ידי חברת-הכנסת חיים קופמן ומשה שחל. נימק, גם בשם חברת-הכנסת שחל, חברת-הכנסת קופמן.

חיים קופמן (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חושב שהמעבר מנושא הטירטורים לנושא הפשיעה הוא באופן פסיכו-לוגי קצר מאוד. הנושא שאני רוצה להעלותו הוא התגברות הפשע והדרכים למניעתו.

במשך החודש האחרון אנו שומעים חדשות לבקרים על התפוצצויות של מטעני חמרי-נפץ. בתאריך 17 במאי 1978 התפוצץ מטען חומרי-נפץ בבית-קפה בפרדס-כץ וגרם להרס ולבהלה. מאז היינו עדים לשרשרת התרחשויות אימתניות, בפרדס-כץ בפרט ובאזור המרכז בכלל, החל מפיצוץ בדירות פרטיות בפרדס-כץ על רקע מסירת עדות, דרך פיגוע על רקע תחרות פרועה בסחר אבטיחים ועד השלכת רימוני-יד לחדר המשטרה באור-יהודה.

אמנם נמסר שאין קשר בין האירועים האחרונים ועיתוים הסמוך הוא צירוף מקרים בלבד, אבל ברור לכול כי יש להם מכנה משותף הקרוי אלימות. אנו מוצאים את עצמנו נתונים בחברה אלימה ביותר, הזורעת אימה סביבה וכל דאלים גבר. תופעות כמו "פרוטקשן", איומים

נעצרו, אם כי רובם דג"ר רק ולא לווייתני פשע. פעור לוח ועדה זו גורמות לדיכוי הגופים המטפלים בבעיית הסמים, אולם על המשטרה לפעול במקביל לוועדה זאת. בהמשך לדברים הללו אני מבקש להעלות שאלות נוספות: מדוע, למעשה, אין משטרת ישראל בבחינת כוח המרתיע פושעים בארץ? במדינה שגבולות היבשה שלה סגורים למעבר חפשי אין קושי לשים מצור על פעולות פשע. ננסה לבחון את הדברים: מה השתלשלות העניינים במשטרה לאחר שאדם מוסר מידע מסוים? האם ידיעותיו מתנקזות למערך מודיעיני יעיל? הביקורת עונה בשלילה. מה קורה כאשר עד במשפט מודיע על אימים כנגדו? האם מתייחסים ברצינות לאימים עליו? האם מנסים להגן עליו? כיצד פועלת המשטרה בשיתוף עם הצבא? ידוע שנגע הסמים פשט גם לצבא. כיצד מתכוון נים לטפל בנושא חמור זה? לא רק חיילים משתמשים בסמים; לאחרונה נתגלו מספר מקרים, אמנם מקרים בודדים, שקצינים גם הם השתמשו בסמים. רצוי ודרוש ששר הבטחון יטפל בזהירות בנושא חמור זה, שיכול לקעקע את היסודות האמינים שעליהם מושבת צבא הגנה לישראל. שהרי המרחק בין סמים לריגול ומסירת ידיעות לגופים עוינים הוא קצר ביותר. במקביל לסיים — כיצד משתפת המשטרה פעולה עם צה"ל בנושא גניבת נשק והמריינג'ן? כיצד מגיעים בכלל חמרי-נפץ לאזרחים לצורך פיגועים וימימיים? כיצד מטפלת המשטרה במידע מודיעיני המתקבל מארצות-חוץ והמתייחס לעלייתם לארץ של פושעים מארצות שונות? האם חייבים אנו לפתוח את שערינו לפנייהם? אולי כדאי לבדוק את אפשרות מניעת כניסתם של יסודות שליליים לארץ באין מפריע.

ועדת הפנים ואיכות הסביבה, שהתכנסה אשתקד לאחר הצעה לסדר-היום שהגיש יידינו חברי-הכנסת יוסף תמיר, המליצה להמלצות מספר וביניהן המלצה לפני שר הפנים כדלקמן: "הוועדה ממליצה לפני שר הפנים לארגן את המשטרה בצורה שתהלוך את התמודדותה עם הפשיעה הגוברת. לשם כך יש להעמיד לרשות המשטרה משאבים כספיים וכוח-אדם ברמה ובכמות נאותים."

בהמשך להמלצה זו אני מציע כמה המלצות ענייניות ומשקמות: (א) לבטל את המשמר האזרחי. המשמר האזרחי הוא גוף בעל תקציבים ענקיים שאינו מתפקד בצורה רצינית. בעיר מסויימת רשומים 3,000 מתנדבים ובאים למשמרת רק כ-50.

שר-הפנים י. בורג:
בחודש או בלילה?

חיים קופמן (הליכוד):
בכלל.

כאשר היו צריכים כמה אנשים לאמפיתיאטרון של ראש-העין לא הצליחו להשיג אנשים, ואת זאת ימסרו לכם גם אנשי המשטרה.

מול גוף כזה ניתן להקים מעין "מיליציה", שתהווה חלק מהמשטרה, כאשר כל הכוח של המשמר האזרחי באדם, בתקציבים ובקצונה יועבר למשטרה. באמצעות מיליציה זו ניתן יהיה לפקח על פעילות עוינת חבלנית וגם על פיגועים פנימיים, שכן ריחו של חומר-נפץ פלילי אינו שונה מריחו של חומר-נפץ של פעולות איבה. שהרי אם המשמר האזרחי במתכונתו הנוכחית אינו מסוגל לאחר או להבחין במעשי חבלה פליליים,

בכל מעשי הפשע הללו אמור לטפל גוף אחד, והוא המשטרה. אני חייב לציין שלצד הרב אין המשטרה מצליחה לפעול ביעילות כדי לחסל את הנגע הזה. במסגרת מאמרו "המלחמה הרשמית בסמים" סוקר העתון נא נתן דונביץ בעתון "הארץ" מתאריך 24 במאי את המצב העכשווי של משטרת ישראל, תוך התרכזות במאבקה בסמים. בהסתמכו על הדיווחשבון השנתי של מבקר המדינה, מס' 28, טוען דונביץ כי "המשטרה לא תמיד העמידה את הלחימה בסמים בראש סולם העדיפויות ולא הקצתה כוח-אדם ואמצעים מספיקים".

צוותים שמונו עליידי המפקח הכללי של המשטרה לבדיקת היערכות המשטרה ללוחמה בסמים קבעו קביעות מספר שעדיין לא באו על תיקונן. היערכות המשטרה והמבנה האירגוני הנוכחי של יחידות המודיעין, הפיקוח והחקירות אינם מאפשרים פעילות יעילה בלוחמה בסמים.

הדברים אמנם מתייחסים לשנת 1973, אבל אין שינוי במצב בשנים האחרונות. במטה הארצי פועלת יחידה ארצית לסמים, המסופחת למטה. זו אמורה לתאם בין היחידות הלוחמות בסמים ולהיגון במידע מודיעיני מעוד-כן. דונביץ מגלה שרק שלושה אנשי משטרה — בסך-הכול שלושה אנשים — ומוכיחה אחת פועלים ביחידה זו, ואני שואל: הייתכן?

במחוזות הארץ המצב גרוע אף הוא ואני מצטט מהמאמר: "קיים ניצול מערי של ידיעות מודיעיניות. רק כ-15% מהידיעות מנוצלות, ובין אלה שלא נוצלו היו ידיעות שכללו מידע בעל משמעות מרכזית שדייו לגרום להבאתם לדיון של סוחרים סמים ומפציצים — לדעת הצוות". חצי-האי סיני ורצועת-עזה מהווים אזורים עיקריים של הברחה ומסחר סטונאי בסמים. דרכם מועברת אספקת הסמים בכמויות-ענק לפנים הארץ. באזור זה אמורים להיות עשרים שוטרים. בהתאם לתקן שנקבע בזמנו. בהסתמך על המאמר המצוטט קיים תקן של 5 שוטרים ובכלל האזור העצום הזה יש 2 שוטרים — תארו לכם, 2 שוטרים על כל אזור סיני ורצועת-עזה. זה היה נכון לגבי 1976/77 וזה נכון גם כיום.

מטה המשטרה מתנצל שהוא חסר כוח-אדם ואני משוכנע באמינות דבריו. מבקר המדינה אינו מסתפק בטענה זו וקובע: "אין לתרץ מצב חמור זה של ניצול מעט כוח של הידיעות המודיעיניות במחסור בכוח-אדם, ועל המשטרה לתת דעתה על ליקוי זה ולאחר קבלת הדו"ח המכסה של צוות הבקרה וההכוונה של המשטרה לפעול לפתרון אופראטיבי שיבטיח שליטה מלאה בחומר המודיעיני, המהווה למעשה בסיס לפעילות מיבצעית."

ובכן היתה ויש ביקורת, וגשאלת השאלה: האם יחול שינוי משמעותי וממשי עקב פירסום הדו"ח? באין מ"י מוש המלצות, הדו"חות השונים אין בהם תועלת. אצטט את הסיפה במאמרו של דונביץ: "לענייני של נער מסומם אחד יש משמעות יותר מאשר לכל הממצאים שבכתב, ואל העניינים הללו מצטרפות מדי חודש בחודשו עוד עניינים מוזגות ובוהות וכבויות, ואין מי שינסה בלום תהליך זה ברצינות, ביד קשה ובפעולה מבוקרת."

צא וראה לעומת זאת מה קורה כאשר ניגשים לבניה זו במלוא כובד-הראש והרצינות. הוועדה המשותפת של הכנסת בענייני עבודה, רווחה וחינוך, בראשותו של עמיתי חברי-הכנסת יצחק יצחקי, הצליחה בפעולותיה. מאז החלה לפעול לפני כחצי-שנה נתפסו מאות קילוי-גראמים סמים; כ-200 אנשים המעורבים בסחר סמים

שקבלת ההצעות של חברי-הכנסת קופמן תפתור את הבעיות הייתי מציע מייד שעוד הערב נצביע על ההצעות ונקבל אותן.

שרה דורון (הליכוד):
אבל צריך לנסות.

שרי-הפנים י. בורג:

אילו היה זמן ואילו היה האולם קצת יותר מלא הייתי מתייחס לכל דבר ודבר לחוד, אבל משום המצב כפי שהוא והשקנו כפי שהוא אני מציע להעביר את הנושא לוועדה, ואני רוצה לומר גם מדוע. יש דברים מספר שבודאי טוב יותר לברר אותם שלא בסומבי. בוועדה הייתי רוצה לדעת אילו פושעים קיבלו רשיון, ואם חבר הכנסת המציע יודע מי הם ולכמה אנשים אנו מסרבים מפעם לפעם לתת רשות כניסה. אילו היה בודק מספרים בנוגע למעשה ההתנדבות הגדול של המשמר האזרחי ייתכן שלא היה מתבסס רק על הנסיון שלו, כפי שהוא רואה אותו בפתח-תקווה, אלא היה מתבסס על עוד דברים.

אני רוצה לומר בפשטות: אנחנו עדים למעשי אלימות והתדרדרות בכמה שכונות. המשטרה משתדלת לר- כן מפעם לפעם כוח-יתר בשכונות אלה.

בוועדה אשמח למסור דברים על ההצלחה במלחמה נגד הסמים, ומותר לי לומר שהגעתי להכרה שקיים פשע מאורגן דווקא מפני שראיתי את היקף מגפת הסמים. ראיתי שזה עניין על מישור לאומי ועל מישור בין-לאומי. יש סחף גדול עד למאור, ואשמח למסור פרטים הרבה יותר טובים מאלה שהעלה כאן חברי-הכנסת קופמן.

אני יכול לומר שני דברים: בנוגע לבטחון פנים ולאספקטים מסוימים שיכולה להיות להם שייכות לעניין המשמר האזרחי, קיומו ושילובו — אלה ידונו בוועדה, ושיושב-הראש שלה הוא סגן ראש הממשלה המרוסס יגאל ידין. אישית אני רוצה לומר שאני רואה בעין טובה את המסגרת המקיפה של המשמר האזרחי. אנחנו צריכים לבדוק אספקטים מסוימים. זה ייעשה בוועדה.

אני יכול גם לומר שקרוב ל-70 המלצות של ועדת שמרון — החלק המכריע, או, נאמר, הרוב — נתקבלו על דעת המשטרה. במידה שההצעות האלה נוגעות למשטרה כבר התחלנו בביצוע. קיימנו ישיבה — לא הראשונה — לאכיפת החוק. נתון אחד כתב אתמול שזו היתה הישיבה הראשונה. ראשית אומר לחברי הוועדה מה התוכן המפורט של המלצות ואחר כך אעשה שלש- חות ועדה של הכנסת תשמע גם מה אנחנו עושים.

בין מעשי הריארגון שבהם התחלנו בחודשים האחרונים — תיגברנו ב-350 איש את מערכת החקירות, מתוך ההכרה שזו יחידה שלא היה מוזיק לחזק אותה במקצת. רצוני לומר שפניתי ליושב-ראש הכנסת בנוגע להדלפות הבאות מוועדות מסוימות. לא ייתכן שבועדה או בוועדת-משנה העוסקת, למשל, בעניין המצב בבתי-סוהר, ובה אנשים מטעם המשטרה או שירות בתי-הסוהר, מוסרים מידע שלדעתנו מן הרצוי ומן הראוי שלא יודלף החוצה ומן החוץ פנימה לבתי-הסוהר תהיה הדלפה ותוך עשרים-וארבע שעות יתפכו הדברים לנחלת העתון ולנחלת הכול. אני אומר: תוך עשרים-וארבע שעות, עם הוואריאנטה שיכולה להיות במקרה שהידיעה מסתתרת קה להגיע לעתון-ערב או במקרה שהיא מספיקה להגיע

מסופקני אם יהיה מסוגל להתגבר על מעשי חבלה של יסודות עוינים. באמצעות המליצה יפתרו בעיות מרכזיות של כוח-אדם ותקציבים של המשטרה. גיוס מוגבר של אנשים למשימה מיוחדת בשעת הצורך יועיל לגילוי פושעים, תנועות חשודות, התפרעויות ותופעות אחרות.

ב) הקמת תחנת משטרה סוציאלית. אני מציע ליצור גוף חדש במסגרת המשטרה שיהווה מעין משטרה מוצנעת. תוקמנה תחנות משטרה קטנות בשכונות ובפרברי מוצקה, ובראש כל אחת מהן יעמוד רס"ר משטרה ותיק, מעין "שריף", בעל ידע ונסיון רב, שיעזור בעובדת סוציאלית ובפסיכולוג אשר בלא-הכרח יוצבים בכל אזור במסגרת השכונות. צוות פעולה זה אמור יהיה להכיר את תושבי האזור ובעיותיו, לפעול למענם במשותף עם גופים קיימים אחרים, כגון המשטרה, משרד העבודה והרווחה והעירייה. תפקידו של הצוות יהיה לפקח על האזור, לאתר את ניצני הפשע שבו, לפתור בעיות מרכזיות במקום ולערוך לנזקקים תוך כדי גדיעת פעולות אלימות בעודן באיבן.

בהזדמנות זו ברצוני לברר את המשטרה על הישגיה. היום נתבשרנו על לכידת החשודים במעשי האונס האכזריים שבוצעו בדרום הארץ. אני מקווה שתוצאות חקירת החשודים תצדקנה את החקירה הקשה והמפרכת ואת המאמצים העצומים שהושקעו בה. מתוך קריאת החומר אני עומד להציע לתת פרסים משמעותיים. נראה לי שדבר זה היה מוביל אותנו לגילוי הרבה לפני כן. אנחנו יודעים על בחורים צעירים, בני 21-22, המת- רבבים במעשיהם, ואילו היו פרסים משמעותיים היו עולים מזמן על עקבותיהם. נראה לי שניתן היה לחסוך הרבה מאמצים והרבה זמן יקר אילו היו מעניקים פרסים בעלי ערך כספי גבוה לאזרחים המסייעים בידי המשטרה. דומני שחברות הביטוח, המוצאות עצמן נפגעות כתוצאה מהנזק הגרם ממעשי הפשע, תשמחנה לעזור בגיוס חלק מהכספים למימון הפרסים.

באותו עניין אני שואל: מדוע אין המשטרה מסתייעת בעתונות, בטלוויזיה ובלוחות המודעות לשם פירסום תמונות עבריינים או תיאור החשודים? דבר זה נעשה בכל אירופה, לגבי כנופיית באדר-מיינהוף למשל. מדוע לא יעשו זאת במודעות, בעתונות, בפירסום בכל מקום? האם הסיבה היא חוסר תקציב או שזו שאלה של מדיניות?

ג) אני סונה אל משרד הבטחון ומשרד החינוך והתרבות לעשות מאמץ ולהגביר את פעולות הגדנ"ע, מה שקרוי היום של"ח, בשכונות ובפרברים. לצערי, בגלל חוסר אמצעים ומסיבות אחרות, לא הצליחו תנועות הנוער להגיע לפעילות אינטנסיבית בפרברים ובשכונות. פעולות רציניות של הגדנ"ע במקומות אלה תעצורנה בעד הנוער מלהתדרדר לעבריינות ותפגינה אותו לפעילות חינוכית. אני משוכנע שלמשרד הבטחון תהיה השקעה זו בבני-הנוער משתלמת וכדאית, מאחר שזו קעה את רמת האיכות הגופנית והרוחנית של עתודת החיילים בני השכונות והמדינה תזכה באזרחים טובים בעלי תודעה לאומית ואזרחות מסותחת.

הי"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לשר הפנים, לתשובה.

שרי-הפנים י. בורג:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אילו הייתי בטוח

הי"ר מ. ל. מרון :

חבר-הכנסת קופמן, אתה מסכים להצעה להעביר את הצעתך לדיון בוועדת הפנים ואיכות הסביבה?

חיים קופמן (הליכוד):
כן.

הי"ר מ. ל. מרון :
אם כן, נצביע.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

7. הצורך בהפעלה מיידית של שידורי ישראל ליבשת אמריקה

הדחוף הזה ב-29 בנובמבר 1976. שימו"נא לב — תשעה חודשים עברו, באווירה שהיתה אז, בין הדיון במליאה לבין הדיון הראשון בוועדת החינוך והתרבות.

הדיון שלאחריו נערך בפברואר 1977, כעבור חודשיים-יוצאי, ושוב לא קרה שום דבר עד שהתפזרה הכנסת השמינית. למרות פניתי החוזרות נאמר לי באופי טימיות רבה: הנה זה עומד להסתדר; הנה, כנראה, דיון עם חברים ברשות-השידור ועוד מעט זה עומד להסתדר — שיטת ה"סמוך", יהיה בסדר. מאז עברה עוד שנה-ורבע ועדיין אין שידורים לאמריקה.

אני חושב שלא יהיה יכוח בינינו כי מצבנו המדיני וההסברתי בתקופה הזאת לא השתפר עד כדי כך, אם מותר להשתמש ב"understatement אנגלי, שאפשר לוותר על הרעיון הזה של השידורים.

נדמה לי שאנו עומדים בפני בעיה מחמירה כאשר בתקופות שונות ממילא עמדנו בפני בעיה של אינטרסים כלכליים וכספיים גוברים ואינטרסים גוברים של נפט שפעלו נגדנו. האיוון היחיד שהיה בידנו היה איוון של דעת-קהל במדינות שבהן היה אפשר בכלל להפעיל דעת-קהל. בחודשים האחרונים גם פה התחילה התערערות. מובן שפה כבר יש חילוקי-דעות לגבי הסיבות העיקריות. אני מניח שחובשי הספסלים האלה, שהם עדיין מלאים יחסית, לא יסכימו אתי שהמדיניות גם היא גרמה להתמוטטות בעניין הזה.

אין חילוקי-דעות שהשיא לעת-עתה — אני מקווה שלא יהיה לנו שיא חדש — היה במה שהתרחש בהצבעה בקונגרס האמריקני בעניין עיסקת המוססים, ומה שהתרחש מסביב להצבעה הזאת הוא אולי דבר עוד יותר רלבאנטי, עם ההתערערות של חלקים בדעת-הקהל האמריקני התומכים בישראל. אף התגלתה מבוכה בקרב הציבור היהודי בארצות-הברית. אותה מבוכה יכולים אנחנו למצוא גם באמריקה הלאטינית בריכוזים גדולים מאוד וגם בחלקים אחרים של העולם.

גם כאשר יש חילוקי-דעות בין ממשלה לבין אופוזיציה בנושאים של מדיניות, גם אז נדמה לי שאין חילוקי דעות בינינו על כך שיש ערכים יסודיים, בסיסיים, במדינת ישראל אשר סביבם אנחנו מסכימים שאפשר לגייס עדיין הזדהות עם מדינת ישראל בעולם כולו וביציבור היהודי בפרט.

אפשר להתמודד על כך אם יש מכשיר, וקיים מכשיר שבאמצעותו אפשר להגיע לציבור ההוא. המכשיר הוא

לעתון-בוקר. זה עניין של טכנולוגיה ושל כרונולוגיה שאין לי כרגע עיסוק בהן.

אני בדעה — וכאן אני מודה למציע שהעלה את הנושא — שדרושה מודעות בציבור, דרושה שותפות בציבור.

ומעל במה זו אני רוצה לומר בתור הערה אחרונה בשלב זה: אם בעולם התחתון אין יראת-שמים ואין יראת-השם ואין מוסר ואין יראת החוק, אני חושב שבכל אופן צריך להיות להם עוד קצת הגיון על-מנת שידעו שהחוק ושומרי החוק רואים בחומרה מיוחדת התקפות על חיי השוטר ועל תחנת המשטרה, ואני חושב שההערה הזאת תישמע במקום שהיא צריכה להישמע.

הי"ר מ. ל. מרון :

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת מיכאל חריש, בנושא: הצורך בהפעלה מיידית של "שידורי ישראל" ליבשת אמריקה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת חריש.

מיכאל חריש (המערך):

כבוד הישג-ראש, חברי הכנסת, כבוד השר, באווי-רה אינטימית זאת אני מעלה נושא מסוים, ועם כל האווירה הקלילה אני חושש שמתגלה כאן דבר שאני לפחות מתבייש בו, כשותף, לפחות בעקיפין, במחדל הסברתי בתחום המאבק המדיני, והייתי אומר שקשה למצוא דוגמתו גם כשיש מחזלים שונים למיניהם.

שרי-הפנים י. בורג :

יש כדוגמתו ולא קשה למצוא אותו.

מיכאל חריש (המערך):

אולי כאשר נטפל בעובדות. כרגע יהיה קשה למצוא את הדוגמאות.

אני רוצה להביא את העובדות של הסיפור שאני מתייחס אליו: בתקופת מלחמת יום-הכיפורים שודרו במסגרת המאמץ המדיני שידורים בגל קצר לאמריקה — לאמריקה הצפונית ולאמריקה הדרומית. על חשיבות השידורים האלה אומר כמה מלים בהמשך. על-כל-פנים בוטלו השידורים האלה במאי 1974, ללא הודעה מוקדמת. ב-4 בפברואר 1976, כלומר כמעט שנתיים לאחר מכן, כאשר לא היו שידורים למרות כל מיני דיונים, העליתי גם אז את הנושא כהצעה דחופה לסדר-היום בכנסת, על רקע המיתקפה המרוכזת שהיתה באותה תקופה נגד הציור נות בעולם, ומרכז המיתקפה היה באמריקה הלאטינית. שם זה גם קיבל את היסודות. על רקע זה הוכרה ההצעה כהצעה דחופה לסדר-היום, ושר החינוך והתרבות דאג, אחרון ידליו, המליץ להעביר את הנושא לוועדה. הוא אמר, בין היתר, כי הוא סבור שאין מתחרה במיידיות שלהם ובהיקף שלהם לשידורים בגל קצר, והעניין העובר לוועדת החינוך והתרבות, שהיתה אז בראשותו של חבר-הכנסת אברהם כץ — כיום חבר הנהלת הסוכנות היהודית, ראש המחלקה לנוער והחלוצים, כאמור, הרקע היה: מיתקפה מרוכזת נגד הציונות בכל העולם, באירגון האוי-מות המאוחדות וכדומה.

כבוד השר, ועדת החינוך והתרבות — אז בראשותו של חבר-הכנסת אברהם כץ — דנה דיון ראשון בנושא

יש נקודה נוספת שחשוב שנשים לב אליה. חשוב לדעת שבקרב המאזינים לשידורי החוץ בגל קצר, בעיקר בארצות-הברית, יש לא-יהודים רבים, בעיקר בקרב המעוניינים בעניינים מדיניים העוסקים אחרי שידורי חוץ מפני שהם עוסקים בזה באופן מיוחד. זה ציבור המאזינים המשפיע על דעת-הקהל באופן מיוחד, מה שנקרא בלועזית multipliers, בעברית "מכפילים", מכיוון שהם נחשבים למכפילים את השפעתם על דעת-הקהל, עובדים ומשפיעים על מעצבי דעת-הקהל. כאמור זהו ציבור לא-יהודי שיש לו השפעה על גיבוש דעת-הקהל, בדיוק אותה דעת-הקהל שאנו מעוניינים בה.

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, נודע לי היום שוועדת העלייה והקליטה בראשות חברת-הכנסת גאולה כהן עוסקת בנושא. אני שומע על אופטימיות מפי יושבת-ראש הוועדה ואף מפי חברים אחרים בוועדה. אך עקב נסיוגי הלא-לכך מעורר בנושא הזה קשה לי להעז להיות שותף לאופטימיות הזאת. גם באותה תקופה שבה נדרשה ההצעה הקודמת, לפני שלוש-ארבע שנים, היתה אופטימיות, "הנה, הנושא עומד להיגמר". לכן חושב אני שמן הראוי שהכנסת במליאתה תדון ותיתן דחיפה נוספת לנושא. יתר-על-כן, אני מנית שוועדת העלייה והקליטה באופן טבעי עוסקת בסוגיה המיוחדת של השידור לעולם היהודי. נדמה לי שיש לתקוף את הנושא. זהו ודאי אחד הנושאים המרכזיים שבעניין, היהודים הם גם גורם מסביר במידה לא-מבוטלת לגורמים אחרים, אבל נדמה לי שיש לתקוף את מכלול הבעיה, לרבות בעיית השידורים לציבור הלא-יהודי שבין המוני המאזינים לגל הקצר.

לפיכך אבקש לקיים דיון בנושא במגמה להביא לחידושי מידי של השידורים כדי למנוע מעצמנו את המשך ההשתתפות במחלל הזה אשר, למרות היותי איש האופוזיציה, אינני מנסה לייחס אותו לכתובת קוא-ליציונית במקרה ספציפי זה.

הי"ד מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לממלא-מקום שר החינוך והתרבות, השר בורג.

מ"מ שר החינוך והתרבות השר י. בורג:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בוודאי צדק חבר-הכנסת מיכאל חריש בכך שאמר שהוא לא מעלה את הנושא בתור חבר האופוזיציה, והראיה — לפני שלוש שנים הוא העלה את הנושא בתור חבר הקואליציה, וכי נראה גם אז ללא תועלת, שאם לא כן לא היתה סיבה שיושב-ראש הכנסת והסגנים יקבלו את ההצעה בתור הצעה דחופה אחרי כל כך הרבה שנים. אבל נסתרות לי דרכי יושב-ראש הכנסת והסגנים בהכרעה מתי הנושא דחוף — או מפני שהוא דחוף או מפני שהוא מאפשר העלאת נושא לסדר-היום.

אם חבר-הכנסת חריש מסכים שהנושא יועבר לוועדת העלייה והקליטה, אני מוכן להסכים לכך. אם הוא דורש דיון במליאת הכנסת — אני מסכים גם לכך.

מיכאל חריש (המערך):

כבוד השר, השאלה היא אם הנושא המדיני אשר איננו נוגע לוועדת העלייה והקליטה יידון גם הוא בוועדה הזאת.

מ"מ שר החינוך והתרבות השר י. בורג:

אינני חושב. אם אתה שם את האקצנט על השידורים, יועבר הנושא לוועדה שבה חברת-הכנסת גאולה כהן

השידורים בגל קצר, ואין לו תחליף בארצות-ההלל בגלל הפרשי הזמן. בעתונות המקומית יש סרובלמאטיקה. בעצם המכשיר הכמעט-מידי הוא השידורים בגלים קצרים. יש אמנם בעיה, כי בגלל הפרשי הזמנים של יום ולילה יבן שתי המדינות יש להפעיל שידורים אלה בשעות לא נוחות כל כך לישראל.

מה הוא מכשיר זה? ארשה לעצמי שני ציטוטים, קצרים מאוד, כדי להמחיש את הנושא. אצטט מתוך "International Broadcasting On The Short Wave", מאמר שנכתב על-ידי ג'ורג' ג'ייקובס, מנהל המחקר וההנדסה בוועדה האמריקנית לשידורים בין-לאומיים. בין היתר הוא כותב: "מעריכים שמתוך 900 מיליון משדרי הרדיו הקיימים בעולם יש היום בין 200 ל-300 מיליון משדרים שיכולים לקלוט שידורי גל קצר. ביום טיפוסי מעריכים שיש בעולם 200 מיליון מאזינים לגל קצר. ... ארצות-הברית מהווה מטרה פופולרית לשידורים זרים בגל קצר. לא פחות מ-15 ארצות משדרות לארצות-הברית כ-150 שעות ליום. מסתבר שיש קהל לשידורים אלה. בהתאם לסקר "גאלופ" שנערך לא מכבר כ-18 מיליון אמריקנים מקשיבים לשידורי גל קצר לפחות פעם בשבוע. ... יתרונות הגלים הקצרים: לא יכולים להיעצר על-ידי גבולות; לעולם לא מפריעים — תמיד אפשר להעביר את הכתוב; קשה מאוד למדינה הקולטת להפריע לשידורים אלה". הערה זו מתייחסת יותר לברית-המועצות, אבל זה מה שמביא לפופולאריות של המישדרים במקומות האלה. בין היתר הוא מציין — הוא לא כותב במיוחד על ישראל: "רבות מארצות ערב רוכשות משדרים נוספים בעלי עוצמה רבה כדי לשדר בגל קצר".

ציטוט אחר, גם כן קצר מאוד, מתוך Research Notes — Current Trends In Short Wave Broadcasting to North America, שם גאמר כך: "למרות התפתחויות חיוביות אלו — חצי-שעת שידורים ביום — המחסור בשירות מלא לצפון-אמריקה, נאמר לשעה אחת ביום, בשעה 1:00 בבוקר לפי שעון ישראל — שעת שיא בהאזנה בחוף המזרחי — מורגש מאוד על-ידי אלו שמביאים אים לדוגמה את האפסטיביות של שידורי 'רדיו קהיר' באנגליה, עם הגימה המתונה והשיהיתית שלהם באופן כללי, זהירה, מדודה ובעלת תשומת-לב אישית למאזינים אמריקנים בתכניתם הדי-שבועית 'קהיר קוראח'".

יצחק ברמן (הליכוד):

חבר-הכנסת חריש, מדוע לשדר מכאן? הרי אפשר לשדר מארצות-הברית.

מיכאל חריש (המערך):

מתברר שיש כל מיני בעיות. על-כל-פנים גם התכסיס הזה לא קיים. גם מיידיות החומר הנמסר על-ידי "שידורי ישראל" איננה פותרת את הבעיה הזאת כאשר מדובר גם על אמריקה הלאטינית, גם על ארצות-הברית, גם על קנאדה.

נראה שהרעיון הזה נבדק. בכל-זאת הקונגרס הציוני, הקונגרס הכ"ח — שנתקיים בינואר 1972, לפני מלחמת יום-הכיפורים, כאשר המצב המדיני וההסברתי היה עדיין הרבה יותר נוח למדינת ישראל — קיבל החלטה שיש צורך חיוני ודחוף בהרחבת השידורים, לרבות שידורים ליהודים-דוברי צרפתית ולדרום-אמריקה. זה היה ב-1972 — אנתנו ב-1978, ועדיין אין משדרים לדרום-אמריקה.

היו"ר מ. ל. מרון:

הצורך בהפעלה מיידית של "שידורי ישראל" ליבשת אמריקה.

מ"מ שר החינוך והתרבות חשר י. בורג:

אם כך, הנושא הוא כרגע בטיפול של הוועדה שחברת-הכנסת גאולה כהן היא היושבת-ראש שלה. אני מציע להעביר את הנושא לוועדה זו.

היו"ר מ. ל. מרון:

האם חברת-הכנסת חריש מסכים להעברת הנושא לוועדת העלייה והקליטה?

מיכאל חריש (המערך):

אני מסכים.

היו"ר מ. ל. מרון:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העלייה והקליטה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העלייה והקליטה נתקבלה.

ה. שאלות ותשובות

שאלה 1: כן. ממצאי החקירה העלו כי המידע שמסר האסיר רוקנשטיין במשטרה לא היה מבוסס.

שאלה 2: המשטרה נסתייעה בחקירתה בפוליגראף. תוצאות הבדיקה הראו תגובות המצביעות על אמירת שקר.

שאלות 3-4: היועץ המשפטי לממשלה ידע על מהלכי החקירה שנוהלה ועל תכנה. תיק החקירה הועבר עלי-ידי המשטרה ליועץ המשפטי. מאחר שנושא החקירה האמורה עומד לפי מיטב ידיעתי להיות מועלה בתביעה אזרחית התלויה ועומדת כעת בפני בית-המשפט, מטעמים של טוב-יודיעה אין בדעתי להוסיף פרטים בדבר הנימוקים אשר שימשו בסיס להחלטת היועץ המשפטי לממשלה.

1192. טיפול המשטרה במכתב מתאבד

חברת-הכנסת ש. שטרן-קטן שאלה את שר הפנים ביום כ"ט באדר א' תשל"ח (8 במארס 1978):

בעתוני הערב "מעריב" ו"ידיעות אחרונות" מיום 21 בינואר 1978 התפרסמה ידיעה מחרידה אודות חיפגי נכה שלקח את בתו מהמעון, רצחה והתאבד. כשהגיעה המשטרה לביתו של הנפטר היא מצאה מכתב אישי שהנכה השאיר לאשתו. משום מה מצא תוכן המכתב את דרכו לעתונים, ואילו המכתב עצמו הועבר למענו חודש וחצי לאחר המקרה.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

א. כיצד אירע הדבר שמכתב אישי, שיועד לאשתו של המתאבד ונמצא עלי-ידי המשטרה בביתו, הועבר לידיעת העתונות ללא ידיעת האשה?

ב. כיצד אירע הדבר שהמכתב הנ"ל הגיע לתעודתו רק חודש וחצי לאחר המקרה?

עוסקת כרגע במרץ, ועד כמה שאני שומע בהצלחה, בנושא. אם אחת רוצה זאת בתור הסברה פוליטית, אציע להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון. אם אחת לא תסכים להעברה לוועדה אלא לפלגום, אני מסכים לפלגום.

מיכאל חריש (המערך):

אני מסכים להעברה לוועדה. את קביעת הוועדה אפשר להשאיר לוועדת הכנסת.

מ"מ שר החינוך והתרבות חשר י. בורג:

אני מניח שדשבת-ראש ועדת העלייה והקליטה לא תיכנס לשאלות של מדיניות חוץ. רשימת ההצעות לסדר-היום איננה סגורה. אם לא תבוא על סיפוקך תוכל להגיש הצעה דחופה לסדר-היום בנושא ההסברה של ממשלת ישראל.

מיכאל חריש (המערך):

אם השר מסכים להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון, אני מסכים.

מ"מ שר החינוך והתרבות חשר י. בורג:

מה הוא הנוסח המדויק של ההצעה לסדר-היום?

היו"ר מ. ל. מרון:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר היום: שאלות ותשובות. אבקש את שר הפנים לעלות לדוכן ולהשיב לשאלות.

1142 (*). חקירת האסיר רוקנשטיין

חברת-הכנסת ש. הלל שאל את שר המשפטים ביום כ"ג באדר א' תשל"ח (2 במארס 1978):

בפירוטמים שונים שהיו בחודש ספטמבר 1977 בעתור נות נמסר כי המשטרה חקרה את האסיר מרדכי רוקנשטיין, בהתאם לבקשת היועץ המשפטי לממשלה, כדי לבדוק טענות שונות אשר הושמעו עלי-ידו בקשר לקיומו של "פשע מאורגן" בישראל ולחלקו של האלוף (מיל.) רחבעם זאבי בתחום זה. על-פי הפירוטמים קבעה המשיטרה כי טענותיו של האסיר רוקנשטיין, אשר שימשו בסיס לטענותיו של חברת-הכנסת אהוד אולמרט ועתון "הארץ", היו שקר ביסודו.

ברצוני לשאול:

1. האם נתקיימה חקירה כזו עלי-ידי המשטרה לפי בקשת היועץ המשפטי ומה היו-ממצאיה?
2. האם נסתייעה המשטרה בחקירתה בפוליגראף ומה היו התוצאות?
3. האם הועברו תוצאות החקירה ליועץ המשפטי לממשלה?
4. האם מצא היועץ המשפטי לממשלה צורך לנקוט פעולה כלשהי בעקבות חקירה זו? אם כן, מה היא ומה מניעיה?

תשובת שר-הפנים י. בורג:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

(* השאלתה הועברה מלשכת שר המשפטים לשר הפנים, לתשובה.

תשובת שר הפנים י. בורג:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

תשובת שר הפנים י. בורג:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלה 1: מקלטיהם של 85%—90% מתושבי המדינה תקינים.

לשאלה 2: כן. מאז מלחמת יום הכיפורים חלה תווה רצינית ועקבית בדרך להבטחת כל התושבים ברשת המקלטים. הוגבר הפיקוח על האחזקה וגם ננקטים אמצעים משפטיים לשיפור המצב.

לשאלה 3: המשרד ומפקדת הג"א מעודדים בניית מקלטים דו-תכליתיים והשנה אף הוחל במתן סיוע כספי משמעותי לשם כך.

לשאלה 4: מדי שנה נבנים מקלטים בשביל כ-30 עד 40 אלף תושבים. הוועדה הבין-משרדית למיקלוט ולמיגון, ובכללה נציגי משרד הפנים, עושה כדי להשלים את הפערים הקיימים עדיין. אך פתרון הבעיה אינו רק עניין של משאבים תקציביים אלא של העדר קרקעות פנויות שעליהן ניתן לבנות מקלטים ובמיוחד בערים הוותיקות.

1286. תגובות האזרחים לתקפת מחבלים

חבר הכנסת ר. מילוא שאל את שר הפנים ביום ז' באדר ב' תשל"ח (16 במארס 1978):

התגובות המוטעות של אזרחים בעת התקפת המחבלים מנעו הקטנה של הנזקים שנגרמו.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. מדוע לא הוכנו עד כה תשדירי שירות להסברת התגובה הנדרשת מהאזרחים בעת התקפת מחבלים?
2. האם מתכנן משרד הפנים מערכת הסברה לאזרחים בכל הנוגע לתגובה בעת התקפת מחבלים?

תשובת שר הפנים י. בורג:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלה 1: תשדירי שירות כאלה לא הוכנו עד כה מסיבות תקציביות.

לשאלה 2: בעקבות אירועי ה-11 במארס 1978 בכביש החוף מונה במשטרה צוות יישום לקחים. בין מטרותיו: בדיקת דרכים לתידוע הציבור בכל הקשור בהתנהגות בעת אירוע פעילות חבלנית עוינת ומסע המוני.

1326. ראשי הפשע המאורגן בישראל

חבר הכנסת מ. וירשובסקי שאל את שר הפנים ביום י"ז באדר ב' תשל"ח (26 במארס 1978):

בעתון "הארץ" מיום ו' ה-17 במארס 1978 מופיע קטע ממסמך משטרי מודיעיני חסוי הדן באחד עשר האנשים המוכנים "ראשי הפשע המאורגן בארץ". המסמך מוסר פרטים על תחומי עיסוקיהם במסגרת הפשע המאורגן.

אבקש להשיב לי:

1. האם מתנהלת חקירה משטרתית אודות האנשים המוכרים במסמך?
2. אם מתנהלת חקירה משטרתית אודות אנשים אלה, מה הסיבה לכך?
3. מה בדעת השר לעשות כדי שתקויים חקירה מהירה, נמרצת ויעילה של כל החשודים בהשתייכות לפשע המאורגן כדי להביאם לדין?

תשובת שר הפנים י. בורג:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלה א: פירסום המכתב בעתונות אירע כתוצאה מתקלה מצערת, שאחראי לה קצין משטרה אשר שהה במקום האירוע הטראגי ולא מנע מעתונאים שהגיעו למקום לעיין במכתב ולהעתיק ממנו קטעים. נגד הקצין האחראי ננקטו אמצעים בדרך של הדרכה והערה. כן ניתנה הדרכה מתאימה לאנשי משטרה אחרים ביחידה למניעת הישנות תקלות דומות בעתיד.

לשאלה ב: אם אכן הגיע המכתב באיחור, אין למשטרה מידע בעניין.

1244. גניבות במוסדות חינוך ברחובות

חברת הכנסת א. נמיר שאלה את שר הפנים ביום ו' באדר ב' תשל"ח (15 במארס 1978):

ב"מעריב" מיום 20 בפברואר 1978 (במהדורה האזורית של השפלה והמרכז) התפרסם כי המשטרה בהיערכותה הנוכחית אינה מצליחה להתגבר על גל הגניבות והפריצות במוסדות החינוך ברחובות. הנהלת עיריית רחובות קראה למשטרה להגדיל את מספר הניידות הפועלות באזורי בתי הספר והגנים. כן מציעה הנהלת העיריה כי רכב המשמר האזרחי יאויש בשומרים מטעם העיריה שיסיירו בסביבות מוסדות החינוך.

בהתאם לכך, ברצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם ההצעה נראית כבת יישום?
2. אם כן, האם יהיה מוכן השר להורות למשרד, לאחר שתיערך בדיקה יסודית של ההצעה, ליישם אותה גם בערי ישראל האחרות הסובבות מהנגזר החמור של בריונות וגניבות במוסדות החינוך?

תשובת שר הפנים י. בורג:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלה 1: לא.

לשאלה 2: רכב המשמר האזרחי נועד לסיוור מתגדים למניעת פעילות חבלנית עוינת. ריתוק הרכב למניעת פריצות לבתי ספר בשעות הלילה יהווה שינוי בייעודו של המשמר האזרחי ובהפעלת המתנדבים. עם זאת, מסיירות ניידות המשטרה ורכב המשמר האזרחי, לפי תכנית סלקטיבית, גם באזורים שבהם נמצאים בתי ספר ויש בכך כדי לתרום למניעת גניבות וגרימת נזק לרכוש.

1248. מצב המקלטים בארץ

חבר הכנסת י. מ. אברמוביץ שאל את שר הפנים ביום ו' באדר ב' תשל"ח (15 במארס 1978):

לאור דיווחים שונים וסותרים על מצב המקלטים בארץ, אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. מה הוא אחוז התושבים במדינה שלרשותם מקלטים תקינים?
2. האם חלה בשנה האחרונה תווה משמעותית בדרך להבטחת כל התושבים ברשת מקלטים?
3. האם מרצה המשרד מתוספת המקלטים הרב-תכליתיים באזורי הפיתוח?
4. מה עושה משרדו כדי להגדיל את מספר המקלטים בכל רחבי הארץ?

לאחר שריציתי שני שליש מתקופת מאסרי, שוחררתי על-ידי ועדת שחרורים כאשר ברשיון. תנאי הרשיון היו: לא לעבור עבירה על החוק; לא להרבות להתרועע עם עבריינים; לא להיות חיי בטלה והוללות. ובכן, לא עברתי עבירה על החוק, לא הרבתי להתרועע עם עבריינים ולא הייתי חיי בטלה והוללות. הייתי תחת פיקוחו של פקד עייש הממונה על אסירים ברשיון במחוז תל-אביב. הוא ידע על מעשי, היכן ועם מי אני עובד ועם אילו אנשים אני בא במגע. מעולם לא הוחרתי שאני מתרועע עם עבריינים בניגוד לתנאי הרשיון ולא מצא כל דופי בהתנהגותי, במעשי ובעבודתי. השתקמתי, נשאתי אשה והקמתי בית בישראל וברור שאת לחמי הרווחתי ביותר. אך למרות רצוני, מאמצי והצלחתי להשתקם, הגישה המשטרה בקשה לוועדת השחרורים להפקיע את רשיוני ולהחזירני לכלא. בפני הוועדה הובא מכתבו של סגן ניצב נחמיאס, וכן הוא עצמו הצהיר שיש בידו "מידע חסוי" שאין אני אורח ישר, אין הוא יכול להראות "מידע" זה לוועדה וקל וחומר שלא לבא כוחי ולי. הוועדה הסתפקה בקבלת תצהירו של סגן ניצב נחמיאס והשופטת החליטה להפקיע את רשיוני. רשיוני הופקע ואני יושב בבית סוהר על סמך חשדות ו"מידע חסוי".

הנני שואל:

1. האם מוכן כבוד השר לברר אם קיים "מידע חסוי" המצדיק את החזרת האיש הנ"ל לכלא?
2. האם מוכן השר להודיע בתשובה על פרטי "המידע החסוי" שהמשטרה הסתמכה עליו בתבעה החזרת האיש הנ"ל לכלא?
3. האם מוכן כבוד השר לבדוק אם לא נעשה עוול לאיש הנ"ל ולפעול לשיחרורו?

תשובת שרי-הפנים י. בורג:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

הטענות שמעלה האסיר במכתבו נידונו על-ידי ועדת השחרורים שליד נציבות בתי-הסוהר בראשות שופטת בית-המשפט המחוזי. הוועדה בחנה באופן יסודי ומפורט את כל החומר והטענות והגיעה למסקנה שיש להפקיע את רשיון האסיר. הבקשה להפקיע את רשיון האסיר הוגשה על-ידי בא-כוח היועץ המשפטי לממשלה ובעת דיוני הוועדה היה האסיר מיוצג על-ידי עורך-דין.

1358. עבריינות נוער באשקלון

חבר-הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר הפנים ביום כ"א באדר ב' תשל"ח (30 במארס 1978):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום 20 במארס 1978 מתפרסמים דברים שנאמרו במסיבת עיתונאים בירושלים על-ידי ד"ר מנחם הורוביץ, מנהל האגף לשירותי תיקון במשרד העבודה והרווחה, וד"ר מאיר חובב, מנהל שירות המבחן לנוער. באותו ראיון נאמר על ידם, כי בשנה האחרונה חלה עלייה מדאגה בפשיעת הנוער וכי באשק-לון היא עלתה ב-30%.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. מה עושה המשטרה ומה בכוונתה לעשות על מנת להתגבר על הבעיה הנ"ל?
3. בעתונות הופיעו לא פעם ידיעות על תחרויות מרוץ ברכב גנוב המתקיימות במקומות ציבוריים באשקלון בפרט בערבי שבת וכי קהל גדול בא לחזות בתחרויות

תשובת שרי-הפנים י. בורג:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלות 1—2: השואל הנכבד יודע, שאם קיים מס"מ מודיעיני אשר הוא חסוי ומתייחס לאנשים מסויימים, אינו אינו נושא לשאילתה מסוג השאילתה מס' 1326. לשאלה 3: המשטרה משקיעה מאמצים במישרים שונים בלחימה בפשע ובהבאת עבריינים לדין.

1343. דרגות במשטרה

חבר-הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר הפנים ביום כ"א באדר ב' תשל"ח (30 במארס 1978):

- מעקב אחר הנעשה במשטרה גילה לי נתונים דלהלן:
1. עד לתודשים האחרונים היו במשטרה שמונה ניצבים ושלושה עשר תת-ניצבים.
 2. בתודשים האחרונים היו העלאות בדרגה כדלהלן:
 - א. תת-ניצב אחד הועלה. במסגרת התקן הקיים לדרגת ניצב.
 - ב. תת-ניצב אחד הועלה לדרגת ניצב בתוספת לתקן.
 - ג. ניצב משנה אחד הועלה לדרגת תת-ניצב במסגרת התקן הקיים.
 - ד. שלושה ניצבי משנה הועלו כתוספת לתקן לדרגת תת-ניצב.
 - ה. ניצב משנה אחד הועלה לדרגת תת-ניצב מעבר לתקן.
 3. כל המועלים בדרגה כמצויין בסעיף 2 דלעיל הם במסגרת הסגל של המטה הארצי.
 4. בהתאם לפירוט שנמסר לי היו באותה התקופה במטה-הארצי העלאות רבות נוספות בדרגות התקן וזאת במסגרת התקן.

אודה לכבוד-השר אם יואיל להשיב לי:

1. האם האליפורמאציה שבידי אודות דרגות ניצב ותת-ניצב שפירטתי לעיל הן נכונות בשלמותן או בחלקן?
2. אם האליפורמאציה נכונה, מה היא סיבת האי-פלאציה בדרגות שניתנו בזמן האחרון?
3. כמה העלאות בדרגת התקן היו במטה הארצי מאוקטובר 1977?
4. מה בדעת כבוד השר לעשות למען הגברת הפיקוח על הענקת הדרגות?

שרי-הפנים י. בורג:

לשאלה 1: המידע אינו מדוייק.

לשאלה 2: העלאות בדרגה במשטרה נובעות מצרכי השירות.

לשאלה 3: מאז אוקטובר 1977 פורסמו העלאות אלה בדרגות תקני יחידות המטה הארצי: לדרגת רב-סמל ראשון — 44; לדרגת מפקח — 14; לדרגת פקד — 25; לדרגת רב-פקד — 12 ולדרגת סגן-ניצב — 4, סך הכול 99 העלאות.

לשאלה 4: אינני סבור שנושא זה מחייב הגברת הפיקוח.

1350. החזרת אסיר ששוחרר ברשיון לכלא

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הפנים ביום כ"א באדר ב' תשל"ח (30 במארס 1978):

במכתב שקיבלתי מאת האוצר גד בן איסר פלום הוא מספר: "בשנת 1969 נשפטי לתשע שנות מאסר.

1. האם ידוע לאדוני השר שהוגשו תלונות רבות נגד סגן ניצב תורג'מן בגין שימוש בכוח בתקופת ההפגנות של הפנתרים השחורים בשנים 1971 ו-1972?
 2. האם ידוע לאדוני שבזמן הפגנת ההורים השכר לים בשנת 1973 היכה סגן ניצב תורג'מן הורים שכולים ושבעקבות תלונות על כך הוא הועבר לאגף התנועה?
 3. מה מתכוון אדוני השר לעשות כדי למנוע מסגן ניצב תורג'מן לפגוע באזרחים במסווה של "מיליו תפ" קיד"?

4. האם מתכוון אדוני השר לשים קץ אחת ולתמיד להשתוללותו של סגן ניצב תורג'מן לאור התלונות הרבות שהוגשו נגדו במשך השנים האחרונות?

5. מה הם הקריטריונים שלפיהם מושעה קצין משטרה מתפקידו בגין שימוש בכוח?

תשובת שרי-הפנים י. בורג:
 (לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלות 1—2: לא.

לשאלות 3—4: אין מקום לנקוט בכל פעולה.

לשאלה 5: על פי פקודות הקבע של המשטרה, איש משטרה הנאשם בביצוע עבירה מושעה מתפקידו אם טובת הציבור או החיל מצדיקה את שלילת סמכויותיו כאיש משטרה עד לביור דיונו. השעיית איש משטרה מתפקידו נקבעת על פי השיקול, שאם יורשע האיש בעבירה שבה הוא נחשד, יביא הדבר לפיטוריו מן השירות.

1456. איכות החיים והבטחון באשקלון

חבר-הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר הפנים ביום כ"ד בניסן תשל"ח (1 במאי 1978):

קיבלתי מכתב ממועצה ציבורית לאיכות החיים מיסודם של האיירגונים הציבוריים באשקלון, ובו זעקה על הפגיעה באיכות החיים באשקלון ופנייה הקוראת לעשות הכול למען השגת הרגשת בטחון לאזרח ולרכוש באשקלון.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. האם מצב איכות החיים והבטחון באשקלון הם כה זוויתיים כפי שמשמע מהמכתב?

2. מה בדעת כבוד השר לעשות כדי לשפר את איכות החיים והבטחון באשקלון ולהביאם למצב תקין?

שרי-הפנים י. בורג:

לשאלה 1: התאור המובא במכתב שצורף לשאלתה הינו מופרז.

לשאלה 2: המשטרה עושה כמיטב יכולתה להקטנת ממדי העבריינות באשקלון. לצורך זה ננקטות פעולות שונות שאינן סבור כי יש לפרטן בסומבי מעל במת הכנסת. יש בידי אף לציין כי על פי נתונים סטטיסטיים מורגשת בתודעתם האחרונים ירידה מסוימת במספר העבירות שעליהן דווח.

1457. הדלפות במשטרה

חבר-הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר הפנים ביום כ"ד בניסן תשל"ח (1 במאי 1978):
 'בזמן האחרון התפרסמו באמצעי התקשורת ידיעות שונות, שבהתאם לסדר התקין והטוב או בהתאם לרצון המשטרה לא היה עליהן להגיע לידיעת הציבור הרחב.

אלה (דוגמת "האראקות"). הציבור יודע על התחרויות, על מקומן ועל מועדן ונכים מופיעים לצפות בהן. רק המשטרה אינה מופיעה. האם בדק כבוד השר את סיבת אף הופעת המשטרה לשם תגובה והאם הוסקו מסקנות?

שרי-הפנים י. בורג:

לשאלה 1: נכון הדבר כי בשנת 1977 חלה עלייה משמעותית בעבריינות הנוער באשקלון. חלק מעלייה זו מוסבר בהעלאת גילם של המוגדרים כקטינים על פי החוק מגיל 17 ל-18.

לשאלה 2: המשטרה עושה כמיטב יכולתה להקטין את ממדי עבריינות הנוער באשקלון. סיורי המשטרה בעיר הוגברו והוקם בתחנת המשטרה באשקלון משרד להקירות נוער הפועל לקידום מטרות. בחודשים האחרונים אף הורגשה ירידה בעבריינות באשקלון.

לשאלה 3: ידיעות אלה, אם אכן פורסמו בעתונות, אינן נכונות.

1415. ציוד המשטרה

חבר-הכנסת צ. ביטון שאל את שר הפנים ביום ב' בניסן תשל"ח (9 באפריל 1978):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום 29 במארס 1978 פורסם הדיווח שבזמן של המשטרה על אירועי יום השבת בכביש הדמים בזמן ההתקפה הרצחנית של אש"פ. הערת הביקורת היחידה לגבי המשטרה הייתה, לפי הכתבה בעתון, שהמשטרה לא דאגה לצייד את עצמה כפי שצריך כאשר קיבלה על עצמה את השמירה על בטחון פנים.

ברצוני לשאול:

1. מי הוא האחראי על ציוד המשטרה?
2. מדוע לא דאג האחראי לציוד התקין?
3. מה בכוונת אדוני השר לעשות לאור קביעת הדיווח שבזמן?
4. תוך כמה זמן תושלם לדעת אדוני השר אספקת הפריטים החסרים?
5. מה בכוונת אדוני השר לעשות אם האספקה לא תושלם תוך פרק הזמן שייקבע?

תשובת שרי-הפנים י. בורג:
 (לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלות 1—3: המשטרה אחראית להצטיידותה ב' מסגרת התקציבים המאושרים בשבילה על-ידי הממשלה והכנסת. הציוד שבידי המשטרה — מהותו, כמותו ואיכו — הוא פועל יוצא של המשאבים שהוקצו למטרה זו על-ידי הממשלה והכנסת.

לשאלות 4—5: הצטיידות היא תהליך מתמשך ואין לקבוע את משך הזמן שיידרש לכך.

1416. שימוש בכוח על ידי קצין משטרה

חבר-הכנסת צ. ביטון שאל את שר הפנים ביום ב' בניסן תשל"ח (9 באפריל 1978):

בתאריך 27 במארס 1978 התקיימה בחיפה הפגנה של הימאים השובתים. ההפגנה פוזרה על-ידי סגן ניצב תורג'מן ופיקודיו. במהלך ההפגנה נפצעו מפגינים רבים, והם התלוננו על שהופעל נגדם כוח כאשר סגן ניצב תורג'מן מספק על המכים.

ברצוני לשאול:

חוברת ל', ישיבה קי"ד

— שאלות ותשובות (שילנסקי, בורג, לורינץ) —

ה"סטאטוס קוו" המוסכם בעיריית חיפה משנים. בפורים האחרון נעשה חילול שבת על-ידי מארגנים פרטיים. העירייה הגיבה על כך והמזבז חזר לקדמותו. נראה לי שאין מקום לנקוט אמצעים נגד העירייה.

1494. הצגת "הביצה" בישראל

חברי-הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר הפנים ביום י"א באייר תשל"ח (18 במאי 1978):

כתבה במוסף "מעריב" מיום 1 באפריל 1978 מאת מר יוסף לפיד מודיעה כי בכוונת האמרגן נועם סמל להציב את השחקן יוסי בנאי בתפקיד הראשי במחזה "הביצה" של פליסיין מאכסו. מחבר זה הוא לואיס קארט מבלגיה, האיש אשר היה בשנות הארבעה לעמנו בתקופת מלחמת העולם השנייה כתב בתחנת הרדיו של מנהיג הנאצים הבלגיים, דגרגל. בתוקף תפקידו הוא שידר כתבות אוהדות על הכיבוש הנאצי. באותה כתבה מסופר שאותו לואיס קארט נידון בבלגיה לחמש שנות עשרה עבודת פרך, שאותו לא ריצה מאחר שהתיישב בצרפת.

שאלתי לכבוד השר:

מה יעשה כבוד השר, כדי שמחזה זה, שבעצם הצגתו יש גם פגיעה בזכרם הקדוש של אחינו ואחיותינו שעונו ונרצחו בשואה וגם פגיעה בכבודנו הלאומי, לא יוצג מעל במה בארץ-ישראל?

שר-הפנים י. בורג:

המחזה "הביצה" נמצא בדיון במועצה לביקורת סרטים ומחזות ועדיין לא נפלה החלטה בעניין העלאתו על הבמה.

1495. שכר ראשי ערים וסגניהם

חברי-הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר הפנים ביום י"א באייר תשל"ח (18 במאי 1978):

מלשכת כבודו העבירו אלי, לפי בקשתי, צילום של חוזר המנהל הכללי מיום 2 בנובמבר 1976, המפרט את שכר ראשי הערים. לפי, השכר הוא כלהלן:

שכר יסודי לחודש		ראשי הרשות	
		בלירות	בלירות
סוג א' — רשויות מקומיות מעל 150,000 תושבים	4,400.—	3,500.—	
סוג ב' — רשות מקומית מ"מ 50,001 ועד 150,000 תושבים	4,000.—	3,200.—	
סוג ג' — רשות מקומית מ"מ 8,001 ועד 50,000 תושבים	3,500.—	2,700.—	
סוג ד' — רשות מקומית עד 8,000 תושבים	2,700.—	2,000.—	

ברצוני לשאול:

1. האם אין שכר זה בחזקת נמוך מדי שאינו מאפשר לראש רשות וסגניו קיום מכובד כדי שיוכלו להתמסר לתפקידם בשלמות?

2. אם כבוד השר סבור כמצויין בסעיף 1 דלעיל, מה יעשה כבוד השר כדי לשפר את המצב?

שר-הפנים י. בורג:

לשאלה 1: משכורת ראשי ערים נקבעת לפי חישוב של צמידות מסויימת למשכורת של שרים.

לשאלה 2: שכר שרים נקבע לאחרונה ביום 1 ביולי

כמי שנמסר לי, הן הודלפו לאמצעי התקשורת על-ידי אנשי המשטרה. להבנת, פגעו הידיעות האלה הן בעבודת המשטרה והן בתדמיתה.

אבקש את כבוד השר להשיב לי:

1. האם היו במחצית השנה האחרונה "הדלפות" מהמשטרה?

2. אם כן:

א. מה היו ההדלפות?

ב. האם נערכה חקירה של ההדלפות הנ"ל?

ג. האם ידוע למשטרה מי היו המדליפים?

3. מה יעשה כבוד השר כדי למנוע בעתיד הדלפות מהמשטרה?

שר-הפנים י. בורג:

לשאלה 1: במחצית השנה האחרונה פורסמו בכלי התקשורת עניינים שבטיפול המשטרה, אשר ניתן לראות בהם "הדלפות".

לשאלה 2: א. איני סבור כי מן הראוי לפרט את תוכן המידע שהודלף. ב. במקרים שבהם נראה שיש יסוד לחשד כי המידע הודלף על ידי אנשי משטרה וכי קיימת אפשרות מעשית לחקור את החשד הזה, נערכים בירורים מתאימים. ג. לפי נתונים והערכות נראה שחלק מה פירסומים, שנראים כאילו הודלפו על-ידי אנשי משטרה, לא נבעו דווקא ממקורות משטריים. יש לזכור כי חלק מהמידע מצוי בידיעתם של גורמים מחוץ למשטרה, כגון משרדי ממשלה, חשודים, עדים ועורכי דין. במקרים שבהם מצוי הנושא בדיון משפטי, הדיון הוא פומבי, גלוי ונתון לפירסום. למקרא חלק מן השאלות שהוגשו על-ידי השואל הנכבד נראה לי כי גם לו יש במשטרה מקורות מידע שניתן לסווגם כ"מדליפים". לצערי, לא נתגלתה זהותם של מדליפים אפשריים.

לשאלה 3: במשטרה קיימות הוראות ברורות ומדוייקות בכל הנוגע למידע המצוי בטיפולו באמצעי התקשורת. במקרים שבהם מתגלות חריגות מההוראות אלה ננקטים הצעדים המתאימים המתחייבים.

1462. חילול שבת בחיפה

חברי-הכנסת ש. לורינץ שאל את שר הפנים ביום כ"ד בניסן תשל"ח (1 במאי 1978):

עיריית חיפה בשיתוף עם החברה להגנת הטבע. הור ידעה בעתונות על אירגון כמה סיורים מודרכים בחיפה וסביבותיה בימי השבת במשך חודש אפריל. סיורים אלה כרוכים בחילולי שבת על-ידי הסעות באוטובוסים וכו'. בית אבא חושי בחיפה עורך בשבתות מופעים שונים הכרוכים גם הם בחילולי שבת.

ברצוני לשאול:

האם ינקוט כבוד השר באמצעים חוקיים נגד עיריית חיפה שמארגנת חילולי שבת פומביים וישים קץ לתופעות אלו שהן מנוגדות לחוק שעות העבודה והמנוחה?

תשובת שר-הפנים י. בורג:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

הסיורים של עיריית חיפה בשיתוף החברה להגנת הטבע נערכו ברגל ולא בהסעות באוטובוסים כדבר בעל השאלתה. בית אבא חושי מקים פעולות תרבותיות-חברתיות שאין בהן חילול שבת והתואמות את הסכם

ה. מבלי שיתפרש הדבר כצרות-עין (ואני סבור כי אכן נהגה נכון כשבנו בקיבוצים מקלטים צמודים למעורבות הילדים כמצויין לעיל), מה הסיבה שנעשתה אפליה בגודל ואיכות מקלטי הילדים בקיבוצים לעומת אלה שבקריית-שמונה?

סגן שר הבטחון מ. צפורי:

1. הדבר נכון. המימון מובטח, והעיקובים מותנים אך ורק בעירייה.

2. בכל מעונות הילדים בקריית-שמונה יש מקלטים תקינים, כאשר חלקם פנימיים וחלקם חיצוניים. יותר מזה, חלק מהמעונות בנויים בנייה קשיחה ובאחרים נבנו חדרי בטון. יוצא מכך שלילדים יש מיגון מלא הן נגד הפצצה והן כנגד רסיסי קאטיושות. כל מעון חדש ייבנה עם מקלט בחוכו, ואילו במעונות הישנים נבנו מקלטים בס"מ, קרוב מאוד לפתח המעון.

תקנות הג"א בנושא שטח המקלטים מבדילות בין פנימיות שבהן הילדים שוהים ולנים ברוב ימות השנה לבין מעונות או בתי-ספר שבהם הילדים לומדים וחורגים כל יום הביתה.

בקיבוצים המעונות משמשים גם כפנימיות והילדים חיים שם לאורך כל תקופת השנה. כך המצב בגלל אופי החיים הקיבוצי. לכן, בהתאם לתקנות, שטח המקלט שם הוא 0.8 מ"ר לילד. בתקופת מלחמת-הליטאני שהו הילדים ימים רבים במקלטים ושם למדו, שיחקו, אכלו וישנו.

במעונות ובבתי-ספר בקריית-שמונה, כמו בשאר הערים והעיריות, שטח המקלט הוא מצומצם יותר, כי הכוונה לתת מחסה מידי לשהייה מוגבלת, לשעות מספר בלבד. לכל ילד יש מקלט בביתו או סמוך למגוריו, וביממה הצורך הילדים יישנו ויבלו שם יחד עם שאר בני המשפחה.

חשוב להזכיר שבמקרה מלחמה עם הפגזות, בצפון לא יתקיימו לימודים בקריית-שמונה, כפי שאכן קרה בימים הראשונים של מלחמת-הליטאני, וכך גם היה בתחילת המלחמה יום-הכיפורים.

יוצא מהדברים הללו שלילדי קריית-שמונה יש מקלט גם במעון וגם בבית, ואילו בקיבוצים יש רק במעון או בקירבתו. מכאן שאין שום אפליה לטובת ילדי הקיבוצים ולא באשר לשטח המקלט, וודאי שלא באשר לאיכות המקלטים.

בניית המקלטים אמנם נעשית מתקציבי משרד החינוך או של הג"א, אך הביצוע הוא בידי הגופים שלהם שייך המעון, והפיקוח על כך חייב להיעשות על-ידי הרשות המקומית. לפיכך, כדי להבטיח בניית מקלט פנימי במעון החדש, על עיריית קריית-שמונה להקפיד שהבנייה תיעשה כנדרש בתקנות הג"א. אנחנו מצדנו נעמוד על המשמר כדי למנוע חריגות.

1209. שיקום בית-הכנסת "אברהם אבינו" בחברון
חברת-הכנסת ג. כהן שאלה את שר הבטחון ביום כ"ט באדר א' תשל"ח (8 במארס 1978):

באחרונה היתה שוב פעילות של יהודים המבקשים לשפץ את בית-הכנסת "אברהם אבינו" בחברון, ובמקביל הרשיע בית-משפט שלום שישה מתכרי "גוש אמונים" שניסו לשקם את בית-הכנסת לפני כשנה.

ברצוני לשאול את כבוד השר:

1. מדוע אין משקמים את בית-הכנסת היפה הזה,

1976 ומאז לא שונה. אין מקום לכן לחרוג ממסגרת שנקבעה ביממה.

היו"ר מ. ל. מרון:

אני מודה לשר הפנים ומבקש את סגן שר הבטחון להשיב על שאלות.

1465. מספר המקלטים וטיבם במעונות ילדים בקריית-שמונה

חברת-הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר הבטחון ביום כ"ד בניסן תשל"ח (1 במאי 1978):

בביקורי שערבתי בקריית-שמונה בשבועות האחרונים למדתי כי בעיית המיקלטים בקריית-שמונה היא חמורה, ובין הנתונים שמסרו לי תושבי המקום ועסקני ציבור הובררו לי, בין היתר, הבעיות הקשורות במיקלטים והן כדלקמן:

1. בבית-הספר הממלכתי-דתי "יבנה", שבו לומדים 200 תלמידים, אין כלל מקלט.

2. בקריית-שמונה יש 6 מעונות ילדים לגילאים מחצי-שנה עד שלוש שנים, ובהם עוזבות האמהות את ילדיהן עת יוצאות הן לעבודה. 3 מעונות הם ללא מקלט כלל, ובם רק "חדר בטחון" שבטחנו למקרה פגיעה, חס"ח חלילה, הוא חלש מאוד, ובי"ב מעונות יש מקלטים.

3. התקן במקלט במקום זה הוא 0.4 מטר לילד. תקן זה הוא לעג לבוגדים למקלט, כי היאך ייתכן שילד יוכל להיות זמן ממושך (כפי שהמציאות גורמת זאת, לצערנו, מומן לזמן) ב"שטח מחיה" של 40 ס"מ? אך למרבה הצער והפליאה המקלטים בשלושת המעונות שבהם יש כבר מקלטים, אין בהם גם ה-40 ס"מ הנ"ל.

4. בונים עתה עוד מעון כנ"ל בקריית-שמונה, ואף בזה החדש, למרות כל הנסיגות המרים, בונים מקלט בגודל כפי שהוא בשלושת המעונות האחרים.

5. מרגיש ותושבי העיר מתלוננים קשות על תופעה זו, ובפרט נוכח האפליה שהיו עדים לה עת ראו בטלוויזיה את ילדי הקיבוצים השכנים, הנמצאים כל העת במקלט, ישיבים במיטות נוחות, דבר שהבהיר לאלה שטרם ידעו כי בקיבוצים בנוי על-ידי כל מעון ילדים כנ"ל מקלט מותאם, ובו יכולים הילדים לשהות בעת הצורך תקופה ממושכת יותר, לרבות לינה במקום.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב לי:

1. הנוהן הדבר שבבית-ספר הממלכתי-דתי "יבנה" שבקריית-שמונה אין מקלט כלל, ואם כן — האם יפעל השר מיידית על-מנת שייבנה מקלט-קבע וייתן פתרון זמני עד לכשייבנה המקלט?

2. האם מתאים מצב המיקלטים במעונות הילדים בקריית-שמונה לתמונה שהובאה דלעיל, ואם כן —

א' מה יעשה כבוד השר על-מנת שיהיה מקלט בכל מעונות הילדים?

ב. האם אין כבוד השר סבור כי שטח של 40 ס"מ לילד במקלט, שבו עלול הוא לשהות זמן ממושך יותר, הוא קטן מדי?

ג. האם יגרום כבוד השר לכך שבקריית-שמונה ייבנו במעונות הילדים מקלטים דוגמת אלה הצמודים למעונות הילדים בקיבוצים שבאזור?

ד. האם יגרום השר לכך שבמעון הילדים הנוסף המוקם עתה בקריית-שמונה יוקם כבר ב"מקור" המקלט כמבוקש לעיל?

טיסה חינם לקרוב משפחה אחד לכל חלל. הקרובים נתבקשו להכין דרכון וויזה.

כעבור זמן התקבלה הודעה מאירגון החיילים המשוחררים שהתכנית בוטלה מאחר שהגורמים שהיו צריכים לאשר את הנסיעה לא אישרו אותה.

איני יודע למי היתה הכוונה במונח "גורמים", אולם נמסר לי שבטרם פורסמה מודעת אירגון החיילים המשוחררים אושרה התכנית על-ידי שר הבטחון, ולאחר מכן בוטלה התכנית על-ידי שר הבטחון.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם היתה ידועה לשר התכנית לקיים אזכרה לחללי הבריגאדה במקום קבורתם, בהשתתפות קרוביהם, במלאת שלושים שנה לעצמאות מדינת ישראל?

2. אם כן — האם היא אושרה על-ידו בטרם פורסמה בעתונות?

3. אם לא היתה התכנית ידועה לשר, האם הוא נכון לאמצה עכשיו כחווה צנועה של מדינת ישראל למשפחות החללים הקבורים בנכר?

4. האם השר ער לכך שפירסום התכנית וביטולה לאחר מכן הם מעשה תמור שגרם לסבל ועגמת-נפש למשפחות החללים?

תשובת סגן שר הבטחון מ. צפורי:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-4. הדברים ידועים לי. התכנית בוטלה מגימוקם תקציבים. על עגמת-הנפש שנגרמה למשפחות החללים כולנו מצטערים.

1547. חקירת הנסיבות של התקפת מחבלים בכביש החוף חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את ראש הממשלה ביום י"א באייר תשל"ח (18 במאי 1978):

שר המשפטים מר שמואל תמיר אמר בתשובה על שאלה בעת הופעתו בפני סטודנטים בתל-אביב כי "בתום הבירורים שערכו המשטרה והצבא בנסיבות אסון האר-טובוס בכביש החוף יש מקום לכך שרשות ממלכתית בלתי-תלויה תחקור את האירועים".

ברצוני לשאול את כבוד ראש הממשלה:

1. האם הממשלה החליטה על הקמת רשות ממלכתית בלתי-תלויה שתחקור את נסיבות אסון האוטובוס בכביש החוף, שבו נרצחו על-ידי מחבלים גברים, נשים וילדים?

2. אם כן — מי הגוף שהוטל עליו לערוך את החקירה?

3. אם לא הוקמה רשות ממלכתית לבדיקת נסיבות האסון, האם יש בדעת ראש הממשלה להקים רשות כזאת?

4. אם אין בדעת ראש הממשלה להקים רשות ממלכתית לבדיקת נסיבות האסון, מה הן הסיבות לכך?

סגן השר י. ארידור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. כל השואלים נע-דרים ואת כל התשובות אני מעביר לפרוטוקול.

תשובת סגן השר י. ארידור:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

זוהי תשובה גם על השאלתה מס' 1603 של חברת הכנסת רוזוליו.

המוטל בשממונו בתוך סביבה מוזנחת שהיא בבחינת חילול-הקודש?

2. מתי יש בדעת משרד הבטחון להתיר שיקום בית-הכנסת?

תשובת סגן שר הבטחון מ. צפורי:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בינתיים הוחלט סופית לשחזר את בית-הכנסת.
2. בימים אלה מתקיימים מגעים בין משרד הבטחון למשרד הדתות בדבר הדרכים לביצוע ההחלטה הלכה למעשה.

1466. בעיית המקלטים במושב אביבים

חברת-הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר הבטחון ביום כ"ד בניסן תשל"ח (1 במאי 1978):

בביקורי במושב אביבים שבגבול הצפון שמעתי מחברי מזכירות המושב ומידידים על הבעיה החמורה של מקלטים במקום ותלונות כדלהלן:

1. יש צורך דחוף בהקמת שלושה מקלטים נוספים. שהותם של כ-70 איש במקלט קטן זמן ממושך, כפי שנאלצים תושבי המקום לנהוג כך, לצערנו, מזמן לזמן, גורמת סבל לתושבים.

2. במקלטים הקיימים חסר ציוד, בחלק מהם אין כלל חשמל ומים.

אבקש להשיב לי:

מה יעשה השר על-מנת לשפר את המצב?

סגן שר הבטחון מ. צפורי:

מצב המיקלט באביבים הוא טוב מעל לממוצע. עם זאת סוכם שמשרד הבינוי והשיכון יבנה במקום מקלט נוסף, ונבדקת אפשרות לבניית עוד מקלט בשלב מאוחר יותר.

בעניין ציוד החסר במקלטים והשלמת מערכת מים וחשמל הקציב משרד הפנים סכומים מתאימים לרשויות בצפון במגמה לתקן ולהשלים את החסר. גם המועצה האזורית מרום-הגליל, שבתחומיה נמצא המושב אביבים, קיבלה את חלקה ויש להניח שהעניין ימצא את פתורו ההולם בזמן הקצר.

הי"ר מ. ל. מרון:

סגן שר הבטחון ישיב על שאלתה מס' 1535. השאלתה הזאת הועברה מלשכת שר החוץ לשר הבטחון.

סגן שר הבטחון מ. צפורי:
אלינו לא הגיעה.

1566. כיטול התכנית לקיים אזכרה לחללי הבריגאדה הקבורים בראונה שבאיטליה

חברת-הכנסת ע. הדר (הורביץ) שאל את שר הבטחון ביום ט"ז באייר תשל"ח (23 במאי 1978):

בחודש מארס פורסמה בעתונות מודעה, בחתימת אירגון החיילים המשוחררים, הקוראת לקרובי חללי הבריגאדה הקבורים בראונה שבאיטליה וששמותיהם מפורסמים במודעה להתקשר עם אירגון החיילים המשוחררים.

לפניית קרובי החללים נמסר להם מטעם אירגון החיילים המשוחררים שבתאריך 23 באפריל 1978 יצא מטוס מיוחד לאזכרה שתתקיים בראונה, ובו תהיה זכות

הממשלה הקודמת כי "בשל חוסר מודעות השלטונות וחוסר הבנתם לדרישות ההמונים הערביים הפך 'יום האדמה' הראשון, 30 במארס 1976, לאירוע דמים שבו נפלו כמה אזרחים ערבים."

כן האשימה המודעה את כוחות הבטחון בתקיפת אזרחים גם ביום 30 במארס 1977.

1601. עבודתו של היועץ לענייני ערבים בתפקידים נוספים

חבר-הכנסת ס. א. אלוועבי שאל את ראש הממשלה ביום ט"ו באייר תשל"ח (23 במאי 1978):

נודע לי שהיועץ לענייני ערבים במשרד ראש הממשלה שלח מאז מינויו בספטמבר 1977 ממשל, בנוסף על תפקידו, כמראה באוניברסיטה העברית בירושלים ובאר-יבירסיטה בר-אילן.

ברצוני לשאול:

1. אם זה נכון, מדוע לא יורה ראש הממשלה על ביטול חצי-משרת היועץ?

2. האם הוא מקבל גם משכורת כעובד מדינה, בנוסף על העבודה הרגילה בשתי האוניברסיטאות?

3. האם לדעתו של ראש הממשלה זה תואם את התקשי"ר של עובדי המדינה?

תשובת פנן השר י. ארידור:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

יועץ ניתנה רשות על-ידי נציבות שירות המדינה, לאחר דיון שהתקיים אצל היועץ המשפטי לממשלה, להמשיך ללמד במוסדות הנזכרים בשאלתה, בחצי-משרה בכל מוסד, עד לגמר שנת הלימודים תשל"ח, כדי שלא לפגוע בהתחייבויות קיימות שלו כלפי המוסדות האלה. היועץ מקבל בשלב זה מקדמות על חשבון משכורתו כעובד מדינה.

1603. ממצאי ועדות החקירה לעניין התקפת מחבלים בכביש החוף

חבר-הכנסת ד. רוזוליו שאל את ראש הממשלה ביום ט"ו באייר תשל"ח (23 במאי 1978):

מן העתונים מתברר כי ועדת החקירה של צבא הגנה לישראל לנושא התקפת המחבלים על האוטובוס בכביש החוף מסרה את הדין-וחשבון שלה לראש המטה הכללי, ואילו ועדת החקירה של המשטרה הגישה את ממצאיה למטה הכללי.

ברצוני לשאול:

1. באיזה מוסד ממשלתי מובאים לעיון שני הדו"חות גם יחד, לשם השוואה והסקת מסקנות?

2. מה הם ממצאי כל אחד מהדו"חות הללו והאם ממצאים אלה זהים?

3. מה הוא דרג התיאום הממשלתי שדן במסקנות שני הדו"חות?

4. מה הן הפעולות שנקטו כדי ליישם את הלקחים המתבקשים משני הדו"חות אלה?

1) אני מפנה את השאלת לדברי שר המשפטים היום בכנסת באותו נושא.

2) נמסרו שני דו"חות חקירה, של צה"ל ושל משרת ישראל, לגבי התקפת המחבלים על האוטובוס בכביש החוף. שני הדו"חות נדונים עתה בוועדת השרים לענייני בטחון פנים. לאחר שתסתיים הבדיקה תקבל הממשלה החלטה ותדווח לוועדת החוץ והבטחון של הכנסת. אין לדעת בשלב זה מה תהיה החלטת הממשלה לגבי פירסום כלשהו של הדו"ח.

1447. פעולות לעידוד העלייה

חבר-הכנסת א. יגורי שאל את ראש הממשלה ביום כ"ד בניסן תשל"ח (1 במאי 1978):

מדינת ישראל נמצאת במשבר העלייה אליה ובירידה גדולה ממנה.

אודה לכבוד ראש הממשלה אם ישיב לי:

א. האם יהיה כבודו מוכן להורות שבתכנית שלי-חותרו של כל נציג בכיר תיכלל פעולת הסברה לעידוד העלייה?

ב. האם יוכל כבודו להודיענו מי יהיה נציג הממשלה לצורך תיאום הפעולה בין הסוכנות היהודית והממשלה?

ג. האם מוכן ראש הממשלה להורות על הכנת תכנית הסברה מורחבת לרגל חגיגות ה-30 למדינה, במיוחד לצורך עידוד העלייה?

תשובת פנן השר י. ארידור:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

א. הרעיון חיובי.

ב-ג. לצרכי תיאום קיים המוסד התיאום של הממשלה וההסתדרות הציונית, והנושא של עידוד העלייה בדיון במוסד זה.

1448. סירוב מערכת העתון "אל-אנבא" לפרסם מודעה מטעם מפ"ם

חבר-הכנסת נ. פדר שאל את ראש הממשלה ביום כ"ד בניסן תשל"ח (1 במאי 1978):

העתון "אל-אנבא", הממומן על-ידי הממשלה, סירב לפרסם מודעה בתשלום מטעם מפ"ם לקראת "יום האדמה" 30 במארס 1978. תוכן אותה מודעה היה קריאה לאחוות עמים יהודית-ערבית ושלא להיגרר לפרובוקאציות, קריאה להעדיף את הקונסטרוקטיביות על השנאה. ההגמקה שניתנה לאי-פירסום המודעה היתה — תוכנה.

אבקש להשיב לי:

א. מי נתן בידי הנהלת "אל-אנבא" את הסמכות לפסול מודעות בתשלום, ומה עוד על-ידי מפלגה המיוצגת בכנסת?

ב. אם אין בידיה סמכות זאת, מה בדעת משרדך לעשות כדי להעמיד את הנהלת "אל-אנבא" על מקומה הנכון וכדי למנוע תופעות מעין אלה בעתיד?

תשובת פנן השר י. ארידור:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

הטענות המופיעות בשאלתה אינן מדויקות. לדוגמה — המודעה של מפ"ם כללה בין השאר האשמה כלפי

חוברת ל', ישיבה קי"ד, כ"ג אייר תשל"ח (30 מאי 1978)
— שאלות ותשובות (רוזיליו, ארידור, מרון) —

ראה תשובתי מהיום על שאלתה מס' 1547 של
חברת-הכנסת ארבלי אלמזלינו.

הי"ר מ. ל. מרח :

חברי הכנסת, הישיבה הבאה מחר בשעה 11:00.
ישיבה זו נעולה.

5. האם הממשלה תפרסם את הדו"חות במלואם או
בחלקם, כשם שנעשה הדבר בעת הגשת דו"ח ועדת-
אגרנט?

תשובת מנן השר י. ארידור :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

הישיבה ננעלה בשעה 21:13.